

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Obor Právo

Katedra občanského práva

Diplomová práce

LICHVA V OBČANSKÉM PRÁVU

Bc. Tomáš Nekovář

2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Lichva v občanském právu* zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Brně dne .....

.....
Vlastnoruční podpis

Abstrakt

Autor práce se zabývá otázkami právního rámce, historického a současného důvodu vzniku právního institutu lichvy pozorováním vzájemných vztahů sociálních a ekonomických pozadí doby k jurisdikci soukromého práva v České republice. Další otázkou, kterou autor řeší v této práci, je stanovení přiměřené výše úroků u smlouvy o půjčce, smlouvy o úvěru a jim podobným v souladu s podmínkou akceptace dobrých mravů. Ke stanovení relevance hypotéz jsou v práci použity metody historicko právní, jazykové, komparativní a další. Posledně zmiňované komparativní metody poznání užití v této práci operují a vycházejí z historického vývoje českého práva v návaznosti na právo rakouské, švýcarské a německé. V rámci komparace kontinentální a anglosaské úpravy problematiky lichvy, vychází autor ze srovnání úpravy dalších zemí, kterými jsou Francie a USA.

Abstract

The author deals with the issues of the legal framework, the historical and contemporary because of the legal institution of usury observing the interrelations of social and economic backgrounds time to private law jurisprudence in the Czech Republic. Another issue that the author addresses in this work is to determine a reasonable amount of interest charged on the loan agreement, the credit contract and similar to them in accordance with the condition of acceptance of good manners. To determine the relevance of the hypotheses used in the work are methods of historical and legal, linguistic, comparative, etc. The latter method of comparative cognition used in this work and operate based on the historical development of Czech law in connection with the Austrian, Swiss and German law. The comparison of continental and Anglo-Saxon governing the subject of usury, the author comes from a comparison of adjustments to other countries, namely France and the USA.

Klíčová slova

Lichva, občanské právo, soukromé právo, půjčka, úvěr, přiměřené úroky, dobré mravy, tíseň, lichevní smlouva, dluh, spotřebitelské úvěry, lichevní právo, laesio enormis.

Keywords

Usury, civil law, private law, loan, credit, consideration interests, good manners, distress, usury contract, debt, consumer credits, usury law, laesio enormis.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat panu profesorovi JUDr. Janu Hurdíkovi, DrSc., vedoucímu mé diplomové práce, za jeho odborné podněty, vstřícný přístup, trpělivost, věnovaný čas a přínosné rady poskytnuté při konzultacích v souvislosti s vypracováním této diplomové práce.

Obsah:

Úvod.....	9
1. Vymezení lichvy	11
2. Sociální aspekty lichvy.....	19
3. Historicko kulturní a náboženský vývoj.....	23
3.1. Starověk.....	24
3.2. Středověk.....	26
3.3. Novověk	30
3.3.1. Historický vývoj v českých zemích	30
3.3.2. Lichva v předválečné a válečné době.....	33
3.3.3. Lichva v obraze poválečné doby	38
4. Trestněprávní úprava lichvy	39
4.1. Hmotněprávní pojem trestného činu lichvy	39
4.2. Trestní řízení ve věci lichvy	45
5. Lichva v současné úpravě občanského práva.....	47
5.1. Lichevní smlouva	49
5.2. Podstatné znaky a náležitosti lichevní smlouvy.....	50
5.3. Objektivní znaky lichevní smlouvy.....	51
5.3.1. Nepřiměřené úroky.....	52
5.4. Subjektivní znaky lichevní smlouvy	59
5.4.1. Subjekty lichevní smlouvy	60
5.4.2. Rozumová slabost	61
5.4.3. Nezkušenost	63
5.4.4. Lehkomyslnost	64
5.4.5. Tíseň.....	65
5.4.6. Stav rozrušení.....	67
5.4.7. Bezprávná výhrůžka	68
6. Neplatnost lichevní smlouvy.....	70
6.1. Rozpor lichvy se zákonem	70
6.2. Rozpor lichvy s dobrými mravy	70

6.3.	Obcházení zákona	72
7.	Zásady soukromého práva a lichva	74
7.1.	Zásada ekvity.....	74
7.2.	Autonomie vůle	74
7.3.	Rovnost smluvních stran	75
7.4.	Zásada ekvivalentního plnění.....	75
7.5.	Zákaz zneužití práv	76
7.6.	Vigilantibus iura scripta sunt.....	76
8.	Ochrana slabší strany, zejména spotřebitelů proti lichvě	77
8.1.	Ochrana spotřebitele.....	77
8.2.	Spotřebitelský úvěr a lichva	78
8.3.	Procesní ochrana spotřebitele.....	80
8.3.1.	Finanční arbitr	80
8.3.2.	Rozhodčí řízení	80
8.3.3.	Oddlužení spotřebitele.....	81
8.3.4.	Česká obchodní inspekce	83
9.	Lichva v novém občanském zákoníku a srovnání se současnou úpravou.....	84
9.1.	Lichva.....	85
9.2.	Úroky.....	86
9.3.	Neúměrné zkrácení.....	87
10.	Komparace české a zahraniční právní úpravy	89
10.1.	Komparace právní úpravy s úpravou SRN.....	89
10.2.	Komparace právní úpravy s úpravou Švýcarska	90
10.3.	Komparace právní úpravy s úpravou Francie	91
10.4.	Komparace právní úpravy s úpravou USA	91
	Závěr.....	94
	Conclusion.....	98
	Seznam použité literatury	102
	Monografie	102
	Časopisecké zdroje – české	103
	Časopisecké zdroje – zahraniční	104
	Akademické závěrečné práce	105

Internetové zdroje.....	105
Právní předpisy.....	108
Ústavní zákony.....	108
Zákony.....	108
Podzákoné normy.....	109
Normy EU.....	109
Judikatura.....	110
Ústavní soud.....	110
Nejvyšší soud.....	110
Vrchní soud.....	111
Krajský soud.....	112
Evropský soudní dvůr.....	112
Seznam grafů.....	112
Seznam tabulek.....	112
Seznam obrázků.....	112
Seznam příloh.....	112
Seznam použitých zkratk.....	113
Příloha č. 1: Kalkulace splátek od společnosti Ferratum Czech s.r.o.	114
Příloha č. 2: Úroková omezení pro půjčky v USA.....	115

Úvod

V důsledku opakování historie ekonomických procesů ve společnosti se i v dnešní době objevuje ve větší míře lichva, která je zejména podmíněna lidským nedostatkem a na druhé straně chamtivostí. Velké množství lidí ztratilo práci na základě nepříznivých celosvětových okolností přetrvávající krize. Mnoho z nich s takovou situací nepočítalo, žili své životy na dluh hrazený z budoucích příjmů a pokračovali v dosavadním trendu i po ztrátě příjmů. Tím se otevřel trh pro osoby, které byly ochotny i přes nízkou bonitu dlužníků poskytovat plnění za nepřiměřeně vysokou odměnu.

Důvodem vypracování této práce je zejména poukázání na problematiku lichvy v soudobé společnosti a možnosti ochrany proti ní. Mnoho lidí ani netuší, že některé smlouvy jsou již lichevní z důvodu nízké osvěty a roztržštěnosti lichvy v účinné úpravě soukromého práva České republiky. Mnohé pojmové znaky lichvy nejsou ani kodifikované a pro jejich určení musíme hledat oporu v judikatuře soudů a jurisprudenci. Přáním autora je, aby pro vyšší míru ekvity při interpretaci a aplikaci českého práva byla společnost více informovaná o lichvě a třeba mimo jiného i prostřednictvím této práce. Tímto přáním autora se zabývá i kapitola věnovaná ochraně spotřebitelů, kde jsou uvedeny možnosti mimosoudní ochrany, zejména pak pro spotřebitele nejvhodnější ochrana prostřednictvím finančního arbitra.

Při vymezení lichvy vychází diplomová práce ze základního pohledu, kterým lze obecně lichvu popsat v každém období i přes různorodost minulých i současných právních úprav v souladu s právě daným stavem společenského chápání, které je v druhé kapitole příkladem uvedeno na obrazu sociálních aspektů současného českého národa. Ačkoliv se každá právní úprava liší stát od státu, tak práce poukazuje na objektivní univerzalitu důvodů vůle dlužníků pro zavázání se k lichevnímu plnění. Zejména pak takové skutečnosti ukazují na historickém vývoji chápání a právní úpravě v historii společnosti od starověku až do současné doby ve světě a v českých zemích.

Jak bylo uvedeno výše, trpí účinná česká právní úprava soukromého práva absencí konkrétních ustanovení lichvy a jejích znaků. Prostřednictvím metody analogického srovnání úpravy lichvy v trestním právu, se proto autor snaží definovat lichvu a její jednotlivé znaky i pro občanské právo a to zejména na základě zákonné definice lichvy, rozklíčováním jejích formálních a materiálních znaků v zákoně porovnáním se závěry jurisprudence a srovnáním s její interpretací a aplikací českými soudy prostřednictvím judikatury.

V souvislosti se zásadní zlomovou novelou soukromého práva účinnou od 1.1. 2014, srovnává diplomová práce budoucí vývoj české právní úpravy v oblasti lichvy a

nepřiměřeného plnění ze smluv se současnou úpravou, která bude podstatně konkrétnější než současná. V kapitole věnované srovnání současného a nového občanského práva, autor ověřuje zda se nová úprava bude ubírat podobným směrem jako současné trestní právo, anebo zda bude nová úprava lichvy více reflektovat nové společenské problémy a skutečnosti v důsledku inspirace novely kodifikacemi států Evropy, zejména německého, rakouského a švýcarského občanského zákoníku.¹

Důvod pro inspiraci české rekodifikace v zahraničí je zejména samostatný a navzájem odlišný vývoj práva v odrazu společenského chápání determinované specifickými problémy, polohou státu, strukturou obyvatelstva a dalšími. Není proto potřeba vytvářet nákladné průzkumy, aby autoři předpisu zjistili jak nejlépe jednotlivou problematiku pojmut. Z podobného důvodu je v této práci 10. kapitola zabývající se komparací právních úprav lichvy ve státech Evropy a srovnání kontinentálního a anglo-saského systému práva prostřednictvím úprav států Spojených států amerických. Právě pro velký počet různorodých státních úprav můžeme nejlépe posoudit přiměřenost české úpravy.

Práce vychází mimo jiného z historických úprav a událostí, ačkoliv hlavní cíl práce je obraz současné lichvy v občanském právu v roce 2012 a 2013. Užití historie je jen z důvodu vytvoření celistvého obrazu vývoje do stavu současné úpravy. Naznačený budoucí vývoj rekodifikace od 1.1. 2014 je jen doplněním do celkového rámce pro komplexní představu.

---

¹ Moderní úprava tradičního a vyzkoušeného. *Nový občanský zákoník: účinný od 1.1. 2014* [online]. 2013 [cit.2013-03-21]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/obecne.html>

1. Vymezení lichvy

Lichva neboli úžera (z latinského slova *usura* či *usurae*², ve francouzštině *usure*, v angličtině *usury*, v němčině *der Wucher*, polsky *lichwa*) provází člověka již od nepaměti. Můžeme ji považovat za jakýsi patogenní jev společnosti a to jak vyspělé, tak také méně vyspělé, ačkoliv u druhé zmiňované je větší pravděpodobnost výskytu než u té první. Zvýšenou pravděpodobnost výskytu u méně vyspělé společnosti můžeme odůvodnit zejména malou osvětou široké populace, velkými majetkovými rozdíly, nedokonalou právní úpravou prevence a reparace lichvy a mnohými dalšími. Velice často bývá tento institut využíván v uzavřených komunitách národnostních minoritních menšin, ve kterých je velké procento osob s nízkými příjmy a jsou tak odkázáni na sociální podporu státu. V takovém případě mají na výběr při nenadálém problému v podobě neočekávaného většího výdaje vytvořit si příjem prostřednictvím více vykonané práce za nejnižší mzdu v důsledku své nízké kvalifikace. Spíše však vytvářejí příjem prostřednictvím trestné činnosti, brání sociálních dávek, prodávají vlastní majetek a v neposlední řadě si půjčují peníze od lichváře, který peníze má a dočasně je rád půjčí. To však přináší problém v podobě úroku, náhrady věřiteli za jeho riziko a opuštění finanční pozice na jiné investici, které bývají právě u lichvy nepřiměřeně vysoké a přičítají se dobrým mravům.

Etymologické slovníky definují lichvu jako „*brání příliš vysokého úroku apod.*“³ Samotné slovo původně vychází ze slova *lichý* odvozeného od slova *lichojimati*, lichvařiti, tj. brát nepřipustně vysoký úrok nad slušnou míru. Případně jako gótské slovo *lihva*, tj. půjčka. Lichva v minulosti také označovala dobytek a drůbež, kdy vedle toho byla tato zvířata označována jako havěť či chudoba. Takovéto výrazy byly užívány pro domácí zvířata, tzv. „*apotropajským kakofemismem*“⁴ záměrným snižováním skutečné hodnoty jako odvrácení různých pohrom. Hospodáři věřili, že kdyby je přeceňovali, tak by zvířata uhranuli a ta by nepřinesla užitek a naopak by začala chřadnout a umírat. Samotné slovo lichva pak vzešlo pravděpodobně také ze slov *lichati*, významem prázdný něčeho, a slova *lišiti*, odnímat, zbavovat se něčeho, případně jalový, planý, nicotný, falešný, bezobsažný. Případně také ze slov *licht*, *liėkas*, *liekus*, *lieks*, lichý, nadbytečný, zbývat, přebývat, zbytek. Konečnou podobu

---

² LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 85 s. ISBN 8072036572, str. 16

³ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. opr. a dopl. vyd. Praha: Academia, 1968, 866 s., str. 331

⁴ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Op. cit. str. 331

dostalo slovo lichva příponou – **va** v rámci poslovenštění podobně jako množné číslo *děti*, na *detva*, tedy **licht na lichva**.⁵

Lichva má však mnoho tváří a jako pojem označuje různorodé praktiky, což působí obtíže při určování hranic mezi zákonnými a nezákonnými úkony, z nichž je možné generovat zisk například v podobě **úroků**, se kterými spojujeme lichvu. Nejedná se však o synonyma, ale o vzájemné komplementy, které se obvykle vzájemně doplňují, ačkoliv jejich bytí je možné i samostatně. Lichva je obvykle spojována s půjčováním peněz jelikož svět v minulosti, v současnosti a dovolím si tvrdit i v budoucnosti bude mít základní jednotku pro určení čehokoliv **peníze** a to v jakékoliv podobě jakožto univerzální prostředek směny, namísto z časového hlediska nepraktického barterového obchodu. Peníze nejlépe definuje latinský citát „*Nummus vincit, nummus regnat, nummus imperat. (V překladu: peníze vítězí, kralují a vládnou všem)*“.⁶ Proto je lichva spojena i s úroky, procentuálním vyjádřením návratného zisku v podobě většího množství druhově určených věcí, a proto jsou úroky obvykle oprávněně uváděny jako imanentní součást lichvy. Tomu přisvědčuje například výklad o lichvě, který začíná Tomáš z Chobhamu úvahou: „*V ostatních smlouvách mohu obdržet zisk (lucrum), tedy za poskytnutí něčeho očekávat antidotum, tzn. odplatu za dar (contra datum). Mohu doufat, že něco získám, protože jsem jako první obdaroval. Když ti například půjčím oblečení nebo nábytek, mohu za to požadovat určitou cenu. Proč tomu ale není stejně v případě půjčování peněz (denarios meos)?“⁷*

Definicí pojmu lichvy nalezneme v odborné literatuře velice málo s ohledem na malé množství autorů, kteří se zabývají konkrétně a pouze tímto tématem. Obvyklejší je, že kromě hlavního tématu se zabývají okrajově i lichvou. I přes tuto nesnáz, však můžeme definovat institut lichvy jako „*získávání finanční platby nad rámec jistiny půjčky či úvěru s výší nad rámec právně nebo společensky přijatelné míry.*“⁸ Případně můžeme expresivně říci, že „*lichva je dohoda uzavřená mezi potřebou a chamtivostí.*“⁹ Legální definici v českém právním řádu nalezneme v již výše zmiňovaném ust. § 218 TrZ, kde je řečeno, že: lichvy se dopustí ten, „*kdo zneužíváje něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je*

⁵ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Op. cit. str. 331.

⁶ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 11.

⁷ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 11 – 12.

⁸ VISSER, Wayne A.M. a Alastair MCINTOSH. A Short Review of the Historical Critique of Usury. In: *Accounting, Business & Financial History*. [online]. 1998. vyd. London: Routledge, [cit. 2012-010-20], s. 175-189. ISSN 0958-5206. Dostupné z: http://www.alastairmcintosh.com/articles/1998_usury.htm

⁹ COLLINS, Jackson R. Evasion and Avoidance of Usury Laws. In: *Law and Contemporary Problems*. 8.1. Durham, USA: Duke University School of Law, 1941, s. 54-72. ISSN 00239186. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1189373?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21101405328997>

*k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní, nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede.*¹⁰ Poslední dvě věty citovaného ustanovení TrZ jsou legální definicí druhé formy a to **palichvy**, která je však atypická svojí nejednoznačností jako lichva samotná. Protože palichvy, vycházejí ze skutkové podstaty trestného činu uvedené v ust. § 218 TrZ, se dopustí každý, kdo naplní znaky posledních dvou vět a je odlišný od osoby, která sjednala předmět lichevní pohledávky.¹¹ Lichvu je také možné definovat jako každé smluvní ujednání, při kterém jedna ze smluvních stran těží z tísně, lehkomyšlnosti či nezkušenosti druhé smluvní strany a obohacuje se na její úkor v nepřiměřeném poměru poskytnutého plnění.¹²

Na lichvu je možné pohlížet z více hledisek. Například v **širším slova smyslu**, můžeme chápat lichvu jako každé jednání, při kterém jeden ze smluvních účastníků využije rozumové slabosti, tísně, lehkomyšlnosti, neznalosti, nezkušenosti, či rozrušení druhého a obohatí sebe nebo jiného, nebo si dá poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru.¹³ Z takového pohledu vychází i současná úprava § 218 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TrZ“). Případně můžeme říci, že lichva je půjčování peněz za nepřiměřeně vysoký úrok, nebo úplatu v podobě poplatku. V **užším slova smyslu**, je na lichvu nahlíženo zejména ve spojitosti s nepřiměřenými úroky, mimo jiné i s vydíráním a obecně ve spojitosti s organizovanou trestnou činností. Obvykle je takováto lichva označována jako **úvěrní, nebo úroková lichva**,¹⁴ kdy hlavním znakem u lichvy a lichevní smlouvy je úrok, který se přičítá dobrým mravům svou nepřiměřeností.

Lichva, jakožto institut závazkového práva, se dotýká zejména obsahu závazků v různých podobách, avšak jejím hlavním specifikem je kvalitativní hledisko pro jednotlivá práva a povinnosti stran kontraktů a v okolnostech uzavírání smluv. Velmi často je nutné posoudit jednotlivé znaky kontraktu, subjektů, obsahů a předmětů smlouvy. Podstatné je pro posouzení zda se jedná o lichvu, zjištění skutkové podstaty při uzavření smlouvy a to zejména důvodů a okolností, které subjekty k uzavření takovéto smlouvy vedly. Jedním z podstatných

---

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. v-xiv, 1451-3586. ISBN 9788074004285. str. 2166-2173

¹¹ ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář*. 2012 op. cit. str. 2169-2172

¹² Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Šestnáctý díl. Praha: Paseka, 1996. 1058 s. ISBN 80-718-5237-6. str.11

¹³ HENDRYCH, Dušan a Josef FIALA. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. ISBN 9788074000591. str. 382

¹⁴ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. Brno, 2007 [cit. 2012-11-07] 110 s. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/13535/pravf_r/>.str. 8

znaků lichvy, který se zakládá právě na skutečnostech v pozadí je zneužití tísně, neznalosti, rozumové slabosti, nezkušenosti za účelem získat majetek druhého a to v rozporu s dobrými mravy, obecně ust. §3 odst. 1 OZ, morálkou společnosti a zákonem což vyvolává neplatnost. Blíže viz kapitola č.6 Neplatnost lichevní smlouvy.

Jak je uvedeno v kapitole, zabývající se **Historicko kulturním a náboženským vývojem lichvy**, v průběhu historie se potýkalo lidstvo s lichvou v podobném rozměru jako tomu je dnes a to v různých modifikacích její podoby, kvalifikace, následků a sankcí. Mnohé zákoníky stanovovaly maximální přípustnou hranici úroků z půjčeného obilí, peněz a jiných druhově určitelných věcí a jiné kultury je naopak morálně a zejména prostřednictvím textů svého náboženství zapovídaly úplně a lichva byla považována za hřích či trestný čin s někdy až hrdelními tresty.¹⁵

Zajímavé však je, že v současném OZ nenajdeme konkrétní ustanovení zabývající se pouze a jen lichvou. Ustanovení, které by přímo říkalo, že jestliže subjekt práva naplní podmínky hypotézy, pak budou přicházet v úvahu předpoklady dispozice, jinak přijde sankce, například v podobě neplatnosti takovýchto úkonů s účinky *ex tunc*. Tento faktický jev je zapříčiněn právním vývojem v závislosti na politickém vývoji společnosti v Českých zemích. Zejména pak v období od 1948 až do roku 1989 v důsledku politicko – filozofického smýšlení byla společností lichva vytěsňována. Tehdejší politický systém ovlivněný filozofií marxismu a leninismu nebral v úvahu soukromé vlastnictví a proto nepřicházela v úvahu ani lichva. To vedlo také k tomu, že při rekonstrukcích například přijetím tzv. středního občanského zákoníku z.č. 141/1950 Sb., dne 25. října 1950, byl zrušen obecný zákoník občanský z.č. 946/1811 Sb., zák. soud., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ABGB“), který obsahoval ve svém ust. § 879 odst. 4 lichevní smlouvu zakázanou a neplatnou *ex lege*.¹⁶ Čímž došlo k vyjmutí lichvy z práva soukromého, a tuto v sobě neobsahoval ani občanský zákoník z roku 1964. Po revoluci v roce 1989 však občanský kodex nedoznal v doplnění tohoto institutu žádné změny a takový stav je i v současnosti až do plánované účinnosti NOZ, který lichvu definuje v ust. § 1796 blíže viz. kapitola 9. Lichva v novém občanském zákoníku a srovnání se současnou úpravou.

V současném zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku v aktuálním znění (dále jen „OZ“) je právní institut lichvy roztržštěn do více ustanovení a nenalezneme jednu jedinou

---

¹⁵ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 85 s. ISBN 8072036572. Str. 19

¹⁶ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy 2007*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. op. cit. str. 9

normu, která by se více či méně přímo zabývala lichvou. Nicméně můžeme říci, že i přes to je možné řádně a podle práva s lichvou bojovat, i když není koncipována pouze do jednoho ustanovení, jako tomu je například u § 218 TrZ. Ustanovení, která se zabývají lichvou jsou zejm. ust. § 3 odst. 1 OZ, dobré mravy, které jsou hlavním argumentem proti nepřiměřenému plnění smluvní strany. Na to navazuje i ust. § 39 OZ, které stanoví neplatnost pro právní úkony, které by obcházely, odporovaly nebo se přičily dobrým mravům. Obranou proti povinnostem z právních úkonů uzavřených v tísní za nápadně nevýhodných podmínek je ust. § 49 OZ, které umožňuje od takovýchto úkonů odstoupit a aplikovat ustanovení § 451 OZ o bezdůvodném obohacení s povinností restituce nabytých statků například získaných z nepoctivých zdrojů. U projevů lichvy je obvykle užíváno smluv zástavních § 152 a násl. OZ, smluv kupních § 559 a nás. OZ, smluv darovacích § 628 a nás. OZ, reálných smluv o půjčce § 657 a nás. OZ a kauzálních smluv o úvěru § 497 a nás. z.č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“). Pro lehčí způsob vymáhání půjčených jistin a nepřiměřeně vysokých úroků se používá například směnečná listina¹⁷ koncipovaná v souladu se zák. č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového v aktuálním znění (dále jen „ZSŠ“) a to ve všech podobách, formách a druzích. Pro lichvu je nejvíce užívána směnka vlastní § 75 ZSŠ,¹⁸ ale je možné využít i směnku cizí § 1 a nás. ZSŠ,¹⁹ výhodnější pro lichváře ve větším počtu osob ze směnky zavázaných. Mimo základní druhy směnky je možné pro lichvu samozřejmě také užít směnek s redukováným počtem účastníků, tj. zastřené směnky vlastní § 3 odst. 2 ZSŠ²⁰ a směnky cizí na vlastní řad výstave § 3 odst. 1 ZSŠ.²¹ Nejvíce se však můžeme setkat se zneužitím směnky, ve které je záměrně vynechaná suma, či splatnost, nebo jiná další podstatná náležitost směnky po udělení vyplňovacího práva. Takovouto směnku nazýváme **blanko**, též **bianco**, **směnka**^{22, 23}.

---

¹⁷ KRPATA, Pavel. *Slovníček pojmů směnečného práva*. *Ipravnik.cz* [online]. 2001, č. 1 [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obchodni-pravo/pd_9/art_3665/detail.aspx

¹⁸ **Směnka vlastní** je upravena v části druhé článku prvního ZSŠ. Však s mnohými odkazy na ustanovení směnky cizí.

¹⁹ **Směnka cizí** je upravena v části první článku prvního ZSŠ.

²⁰ KRPATA, Pavel. *Směnka cizí na vlastní řad*. *Ipravnik.cz* [online]. 2001, op. cit.

²¹ Blíže k této problematice: Rozsudek vrchního soudu v Praze ze dne 21.11. 1995 sp zn. 5 Cmo 699/1994; Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.7. 2007 sp. zn. 29 Odo 262/2006 a Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17.6. 2009 sp. zn. 12 Cmo 512/2008.

²² Blíže viz CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2008. 319 s. ISBN 9788072017164, s. 82.

²³ Směnka: Blankosměnka. *Nadrevo.cz* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: <http://nadrevo.blogspot.com/2010/01/smenka-blankosmenka.html>

Přímo **spotřebitelské smlouvy** jsou konstituovány ve více normách. Základním vymezením této problematiky se zabývá ust. § 53 a nás. OZ, speciální normou k tomuto je **zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru** a o změně některých zákonů v aktuálním znění (dále jen „o spotřebitelském úvěru“), který je konkretizován Českou národní bankou (dále jen „ČNB“) v rámci harmonizace **úředním sdělením ČNB ze dne 27.12. 2010 č. 25/2010 Věst. ČNB**, o aplikačním přístupu k některým ustanovením zák. č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. Těmito předpisy je stanovena povinná **písemná forma pro spotřebitelské úvěry** a **zákonná informační povinnost** o podmínkách poskytování, trvání, splácení, reklamě atd.

Kromě těchto hlavních institutů je užíváno mnoha inominátních smluv. Ačkoliv jsou výše deklaratorně uvedeny mnohé druhy smluv a ustanovení, musíme si uvědomit, že v případě lichvy jsou užívány proti teleologickému úmyslu zákonodárce a morálce společnosti s úmyslem zejména zastřít činnost lichvy. Stejně jako u mnoha jiných činů, které jsou páčány úmyslem podvést někoho, těžit z nepříznivých podmínek druhých a v tísní jim vnutit za jinak nepřijatelných podmínek nějakou věc či službu, je i u lichvy užíváno právních nástrojů, které jsou jinak konstruovány s dobrým účel a k dobrým cílům v souladu s preambulí ústavního zák. č. 1/1993 Sb., Ústavy ČR v aktuálním znění (dále jen „Ústava ČR“) a s preambulí ústavního zák. č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod ve znění pozdějších předpisů (dále jen „LZPS“), tj. zejm. v souladu s úctou k lidským právům a základům občanské společnosti, odhodláním řídit se všemi principy právního státu a dalšími.

Z výše uvedených dokumentů také vychází zásady, na kterých stojí objektivní možnost lichvy. Tímto je základní zásada soukromého práva **smluvní volnost**, též **autonomie vůle stran**²⁴ vycházející z ust. čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR a čl. 2 odst. 3 LZPS rozvedených v ust. § 2 odst. 3 OZ, kdy *„každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit co zákon neukládá“*. Další zásadou, je **rovnost stran**. Tato právní zásada vychází z ust. čl. 1 Ústavy ČR a čl. 1 a 3 LZPS, a je dále konkretizována v ust. § 2 odst. 2 OZ, kdy je řečeno, že *„V občanskoprávních vztazích mají účastníci rovné postavení“*. V neposlední řadě je v případě lichvy využívána další zásada, kterou je **pacta sunt servanda**.²⁵

---

²⁴ SPIROVÁ, Klára. *Autonomie vůle v soukromém právu s mezinárodním prvkem s akcentem na volbu práva*. [online]. Brno, 2009 [cit. 2012-11-19] 83 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Zdeněk Kapitán, Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/134869/pravf_m/>. str. 10

²⁵ ŠŤASTNÝ, David. *Možnosti modifikace zásady pacta sunt servanda v obchodních závazkových vztazích*. [online]. Brno, 2012 [cit. 2012-11-19] 58 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Josef Šilhán, Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/281881/pravf_m/>. str. 6

V rámci historického vývoje českého státu a českého práva po roce 1989 je nutné si uvědomit, že právě nově začínající právní chápání smluvní volnosti bylo pravděpodobně klíčovým pro zasetí semínek lichvy a počátek pokroucení lidské morálky v podobě činit věci nově a jinak, než jak to umožňoval předchozí politický režim. To přineslo i základní pohled na smluvní vztahy rovných kontrahentů a synalagmatických vztahů s odrazem obrazu liberálního tržního hlediska ve své rané podobě. Společnost začala omezovat chápání nového demokratického uskupení na postulát „*je možné činit vše, co zákon nezakazuje*“ a to i přes to, že právní normy jsou konstruovány pro předcházení konfliktů ve společnosti jako obecné pravidlo chování na neurčitý okruh osob, jehož adresátům poskytuje právní jistotu a které působí nepřímo prostřednictvím korektivů dobrých mravů a víry, morálkou, zvyklostmi a náboženskými normami²⁶ k uspořádání společenských vztahů s reflektováním jejich uspořádání a stěžejních problémů uvnitř a vně společnosti. Právní normy jsou ve své podstatě jen stanovením pravidel hry, které však i přes obvykle svůj smysl upravovat vztahy po delší dobu, jsou jen odrazem potřeb společnosti. Tento fakt se ukazuje ve své nahotě i v případě lichvy na pozadí ekonomických transformací současnosti, kdy se ve společnosti vytváří velký předěl mezi vrstvou chudých a bohatých, a kdy střední třída téměř zaniká a naopak vzniká příhodná doba pro pokrytí poptávky osob bez většího jmění, příjmů a s nízkou bonitou,²⁷ jelikož lichva je jen zneužitím práva v době, která je takovému zneužití nejvíce nakloněna.

V rámci vývoje jurisprudence a právního řádu České republiky došlo v odrazu obrazu společenských událostí a potřeby upravovat nové společenské vztahy ke vzniku nového kodexu soukromého práva, **zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku v aktuálním znění (dále jen „NOZ“)**²⁸ s účinností od 1. ledna 2014. NOZ obsahuje 3081 paragrafů a je v něm kodifikována úprava pravidel z původně jiných samostatných norem,²⁹ kterými jsou občanský zákoník, obchodní zákoník, z.č. 94/1963 Sb., o rodině, z.č. 116/1990 Sb., o nájmu a podnájmu nebytových prostor, z.č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, z.č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím, z.č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, z.č. 591/1992 Sb., o cenných

---

²⁶ HARVÁNEK, Jaromír a kol.. Právní teorie. Sv. 1. Brno: Iuridica Brunensia, 1995, 312 s. Učebnice (Iuridica Brunensia), ISBN 80-859-6423-6., str. 58-59

²⁷ Blíže viz. HRDINOVÁ, Michaela. Hodnocení bonity klienta před poskytnutím úvěru [online]. Brno, 2010 [cit. 2012-11-19] 77 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Eva Kutová. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/254459/esf_m/>., str. 15 – 18

²⁸ Občanský zákoník, ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. [online] In: Sběrka zákonů ČR. 2012, roč. 33, 89/2012, [cit. 2012-03-20] 33. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/sb0033-2012.pdf>

²⁹ Nový občanský zákoník. Ministerstvo spravedlnosti ČR. Nový občanský zákoník [online]. 2011 [cit. 2012-11-14]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

papírech a mnoho dalších norem vyšší i nižší právní síly, které obsahovaly pravidla dotýkající se soukromého práva.

V NOZ je nově definovaná lichva v ust. **§ 1796** a v **ust. § 1802** úroky, což jistě pomůže k vyšší právní jistotě a preventivní ochraně občanů proti negativnímu jevu v podobě lichvy a nepřiměřených úroků. Blíže o rekonstrukci občanského práva je pojednáno v kapitole č.9 Lichva v novém občanském zákoníku a srovnání se současnou úpravou.

2. Sociální aspekty lichvy

„Postoj domácností k zadlužení se v posledních letech mění. Jestliže ještě naše babičky se bály dluhů jako čert kříže, jejich vnukové se dnes zadlužují bez mrknutí oka. Dluhy pro ně nejsou nic špatného ani katastrofálního. Vždyť i stát má dluhy a žije se v něm celkem dobře.“³⁰ Tato citovaná pasáž více než dobře definuje mnohé důvody, proč současná společnost se více zadlužuje než-li ta předchozí. Každý chce žít v dostatku, přepychu a luxusu, aniž by musel pracovat, musel ohýbat hřbet, byl unavený a vydával každý den pot. Špatný příklad dává i stát, který hospodaří s veřejnými financemi ledabyly a je neustále v deficitu státního rozpočtu. Takovéto úvahy jsou však velice liché, poněvadž dobře odváděná práce, člověka zušlechťuje, vytváří v něm to dobré a formuje ho k dalším a lepším výkonům. Proč jsou úvahy lidí takové, že se neúměrně zadlužují? Mnozí lidé si půjčují jen z **rozmařilosti**, protože u někoho jiného vidí, že má něco, co by také rádi měli. Například novou televizi, novou domácí sedací soupravu, počítač, mobilní telefon, automobil, nebo jeli na luxusní exotickou dovolenou.

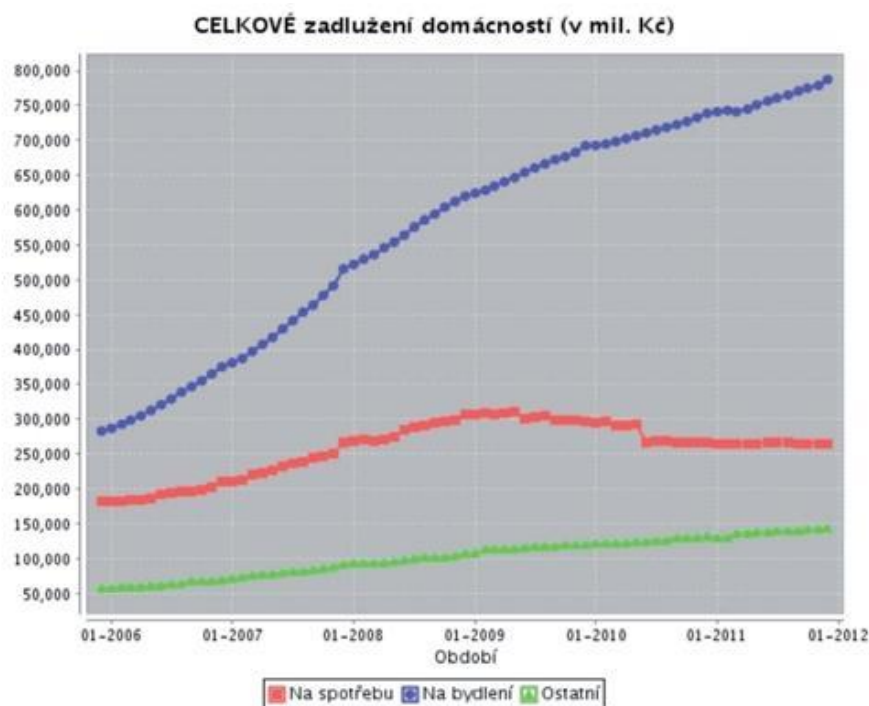
I přes to, že nemají dostatek příjmů, protože musí platit nájem, inkaso, potraviny, daně, léky a jiné, tak si musí takové nové věci koupit a to pokud možno nejlépe ihned. Takováto nutkání bývají zejména v předvánočním období v souvislosti s nákupem dárků. Výlohy a reklamy lákají, finanční společnosti nabízejí splátkové kalendáře se začátkem splácení až za měsíc, takže nevidíte několikanásobné převýšení nákladů domácnosti nad jejími příjmy. V takovýchto případech je těmto lidem úplně jedno, že hodnota elektrických spotřebičů je za pár měsíců o podstatnou část kupní ceny nižší a že tak zaplatili za svůj rozmar více. Oni totiž obvykle ani netuší, že různými spotřebitelskými půjčkami a úvěry se dostali do situace, kdy za stejnou věc zaplatí mnohdy i mnohokrát víc. Podobné to je u letních, avšak postupem času i zimních dovolených. Lidé, aniž by měli dostatek peněz, nakupují dovolené a neúměrně se tak zadlužují.

Názorné zobrazení zadlužení domácností si můžeme prohlédnout na Graf č. 1: Celkové zadlužení domácností (v mil. Kč), kde jsou znázorněny tři ukazatele zadlužení. Prvním z nich jsou **úvěry na bydlení** (v největším objemu výše úvěrů), **na spotřebu** (druhá největší) a **ostatní** (v nejmenším rozsahu, na grafu nejnižší). Největší objem výše úvěrů je samozřejmě u úvěrů na bydlení. Nemovitosti jsou jednou z nejdůležitějších investic v našem životě a také jsou finančně náročnější. Mnohdy na jednu nemovitost domácnosti spoří po 20,

---

³⁰ RYSKOVÁ, S. Dluhy rostou. Uneseme je ještě?. *Ekonom.iHNed.cz* [online]. 2006. [cit. 2011-11-13]. Dostupný na WWW: <<http://ekonom.ihted.cz/c1-20047710-rok-ve-znameni-dluhu>>. ISSN 1213-7693.

40 let.³¹ U druhého ukazatele uvedeného grafu, u úvěrů na spotřebu, se jedná o postupně vyvíjející se trend. Lidé nechtějí čekat až si našetří, ale chtějí věci ihned. Lze v této souvislosti uvést, že **průměrná rodina dluží v průměru okolo 90 až 150 tisíc Kč.**³² Zadlužení českých domácností je i přesto dle ČNB mírné oproti zbytku Evropské unie, která má vážený průměr zadlužení domácností ve výši ca. 54,8 %.³³ Hypoteční úvěry má ca. 10-15 % domácností, ale spotřebitelských úvěrů má ca. 25 % domácností, což do budoucna může znamenat nové problémy.³⁴

Graf č. 1: Celkové zadlužení domácností (v mil. Kč)³⁵

Lidé si koupí výstřelky posledních trendů a módy na úvěr například kreditní kartou, nebo kontokorentních úvěrů platebních karet a tímto se dostávají do platební insolvence, kdy

³¹ ZAMRAZILOVÁ, Eva. Inspirovalo nás i zahraničí, kde je dluh normou: Alena Géblová (Statistika & My č. 6/2012). [online]. 2012, č. 1 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2012/cl_12_120608_zamrazilova_statistika_a_my.html

³² Průměrná rodina dluží 90 tisíc: ČT 1 - 22:30 Události, komentáře, 5.4.2004. *Www.cnb.cz* [online]. 2004, č. 1 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_040405a.html

³³ ZAMRAZILOVÁ, Eva. ČNB. *ČNB a ochrana spotřebitele: Seminář ČBA v PSP ČR „ Cesty k omezení lichvy“*. 2009, 12 s. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/zamrazilova_20091110_CBA_PS_lichva.pdf, str. 6

³⁴ ZAMRAZILOVÁ, Eva. ČNB. *ČNB a ochrana spotřebitele: Seminář ČBA v PSP ČR „ Cesty k omezení lichvy“*. 2009, 12 s., Op. cit. str. 7.

³⁵ Zadluženost českých domácností roste. *Gepard finance, a.s.* [online]. 2012, č. 3 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.gpf.cz/zadluzenost-ceskych-domacnosti-roste>

jsou přesvědčení o kontinuálním příjmu mzdy od zaměstnavatele a nepočítají s takovými riziky jako jsou nemoc, ztráta zaměstnání, neočekávané platby například za nedoplatky na energiích, nutnost oprav dosavadního majetku, který potřebují k životu etc. Když nastanou neočekávané situace a nemají z čeho již platit, protože mzdu posílají na splátky, tak si vezmou další úvěr a tím se dostávají do tzv. **dluhové spirály**, ze které není lehkého návratu.³⁶ V důsledku velké zadluženosti mají u bank nízkou až nulovou bonitu, banky takovýmito subjektům více peněz půjčit nechtějí a musí se tedy podívat po jiném zdroji peněz. V tuto chvíli přichází čas pro lichváře, kteří takovýmito lidem půjčí peníze za nestandardně vysoké úroky a přísné podmínky než za jakých by mohli fyzické osoby získat peníze u bank. Tímto způsobem se ještě více zadluží a cesty zpět do stavu bezdlužnosti téměř není. Pak přichází v úvahu jen právní **institut oddlužení** dle ust. § 389 a násl. zák. č. 182/2006 Sb., zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) v aktuálním znění (dále jen „IZ“). Blíže viz. podkapitola 8.3.3 Oddlužení spotřebitele.

V rámci historického vývoje byli **lichváři zpodobňováni jako různá zvířata**. Příkladem mohou být ztělesnění v podobě **dobytčete**, které pracuje do úmoru, které oře a nikdy se nezastaví. Déle pak jsou lichváři připodobňováni ke lvu, který zabije svou oběť, přinese ji mláďatům, které také kradou a lichvaří. Další podobu viděli v minulosti s **pavoukem**. Duše pavouka byla ďábla a pavučina majetkem, který lichvář nabyl za svého života. Lichváři za svého života lichvaří, kradou, přenášejí tuto činnost na své děti a tím dochází k nekonečnému a opakujícímu se kolotoči života. Lichvář totiž za svého života ani ničeho nedaruje chudým. Příkladem může být **bajka o opici a lišce**. Opice požádala lišku o kousek ohonu, který měla liška dlouhý a těžký jako symbol bohatství, které lichvář nabyl za svého života. Liška však opici odmítla dát alespoň kousek, protože nikdy nebude cítit svůj ohon (bohatství) jako dostatečný. Podobně jako tomu je v případě **bajky o lišce a vlkovi**. Vlk se nechal zlákat liškou, aby s ním šla loupit do spíže. Tam se vlk přejedl a nemohl vylézt stejným otvorem, kterým vlezl dovnitř. Musel počkat až zhubl a když pak utíkal, tak jak jej lidé bili holemi, ztratil i svůj pěkný kožich. Stejně se usuzuje o smrti, která lichváře obere o jeho bohatství, tedy o kožich vlka.³⁷

Osoby, které provozují živnost založenou zejména na půjčování peněz za nepřiměřeně vysoký úrok nebo i jiné podoby nepřiměřených protiplnění a tedy lichvu, jsou obvykle osoby

---

³⁶ ELLIS, Diane. The Effect of Consumer Interest Rate Deregulation on Credit Card Volumes, Charge-Offs, and the Personal Bankruptcy Rate. *Bank Trends: FDIC* [online]. 1998, roč. 98, č. 05, s. 12 [cit. 2013-01-21].

Dostupné z: http://www.fdic.gov/bank/analytical/bank/bt_9805.html

³⁷ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 40 – 41

bohaté, které jsou ve společnosti vážené a orgány či soudy nejsou schopny pochopit, když mají před sebou lichváře a naproti tomu obraného člověka, který neměl a nemá peníze, a který má otrhané šaty a je nevalné hygieny, že by se slušně vypadající lichvář mohl dopustit něčeho takového jako je lichva. Obvykle právě lichváři mají dostatek znalostí a prostředků na právní a jinou ochranu své živnosti. V rámci právních auditů smluv, směnek a právních úkonů vytvoří za svůj život tak dokonalé nástroje, že dlužník nemá možnosti obrany a soudy obvykle tápají, zda se jedná o lichvu, nebo zda se jedná ještě o obvyklé obchodní ujednání v mezích zákona.

O výše uvedeném zařazování lichvářů do vyšších tříd společnosti vypráví například **povídka o chudém a svrabem postiženém chlapci**, kterému říkali místní prašivec. Tento mladík se stal původně příručím řezníka. Jelikož nemusel dbát na svůj zevnějšek tak si uspořil trochu peněz, se kterými začal lichvářit. Postupem času se mu peníze natolik rozmnožily, že byl již bohatý a získal společenské postavení na základě sňatku se starou, ale velice dobře společensky postavenou dámou. Z původní hanlivé přezdívky se stalo velkolepé, urozené příjmení a lidé mu říkali pan Martin Prašivec. Když ještě více lichvou zbohatl a byl jedním z nejbohatších ve městě a širém okolí, začali mu říkat velevážený pan Martin.³⁸ Ačkoliv se jedná o příběh, o kterém nemůžeme tvrdit, že by byl založen zcela na pravdě. Tak jsem přesvědčen, že popsaným způsobem byli, jsou a budou lichváři zařazováni do vyšší společnosti. V současnosti je problematické rozeznat lichváře od poctivého podnikatele. Lichvář dnes chodí v čistém, novém společenském oblečení s perfektními doplňky. K podpisu smlouvy Vám podají draze vypadající pero a navrhnou tzv. „přímo pro Vás neoptimálnější řešení“ úvěru. Obvykle Vám také řeknou, že Vám mohou nabídnout více peněz, ale abyste si odzkoušeli jejich služby, tak Vám zatím nabídnou jen úvěr nižší, ačkoliv i ten nejste schopni splácet. V souvislosti s novodobými lichváři zejm. v romské minoritě byla sestavena zpráva Policie ČR. Podle ní osoby lichvářů jsou obvykle inteligentnější, spolupracující, integrovaní a tzv. bezproblémoví a dělají dobrý první dojem. Naopak dlužníci jsou chudí dezintegrovaní, hůře spolupracující Romové, kteří páchají nekvalifikovanou bagatelní majetkovou trestnou činností a dobrý první dojem nedělají.

---

³⁸ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 30 – 31

3. Historicko kulturní a náboženský vývoj

Ve starších dobách bylo více dbáno na čest, než-li tomu je dnes. Byli lidé chudí, ale cti si považovali více než peněz. Zejm. se jednalo o důstojníky, profesory, úředníky a mnohé další. Takoví lidé měli pouze **čest**, svou **dobrou pověst** a tu mohli dát jako zástavu za půjčku. Skutečnost, že by se zavázali ústně, nebo dokonce i písemně, za nějaký dluh a ručili svou ctí a pak by nezaplatili, by například pro důstojníka znamenalo vojenský soud a následně propuštění z armády a poškození cti rodiny. Jediným východiskem pro mnohé takové pak byla pouze **sebevražda**.³⁹ O čemž se můžeme přesvědčit v mnoha historických románech.

V dnešní době je to však obvykle bohužel jen pouhá fráze a málokdo dodrží jím dané slovo. Naopak je velmi častý jev toho, že poruší dokonce písemnou smlouvu, a když druhého okrade, tak je ve společnosti ještě váženější, než okradený. Morálka šla v podstatné míře se standardem dobrého chování a dobrých mravů dolů a přetrvává pouze v některých společnostech lidí, jako například u burzovních obchodníků s diamanty, kteří si podáním rukou a slovem *mazel* sjednají obchod i smlouvu současně, ačkoliv si jen jeden odnáší diamanty obrovské hodnoty a druhý ví, že mu peníze pošle v dohodnutém termínu. Jelikož v opačném případě by s takovým člověkem již nikdo neobchodoval a tím by přišla celá jeho rodina i o jediný způsob obživy. Lidé by vycházeli z jednoduché premisy, udělal to jednou, udělá to opět.

Lichva v podobě půjčování peněz za úplatu je jednou z nejstarších hospodářských praktik na světě v dějinách lidstva. Obecně můžeme říct, že samotné půjčování za úplatu známe i u jiných věcí, jakými jsou obvykle druhově určitelné komodity, které byly pro historickou dobu více zažité než peníze, které převzaly funkce prostředníka směny. Těmito komoditami byly například **obilí, látky, příze, zlato, stříbro a jiné komodity**. Takovéto úplaty jsou známe již z doby staré Mezopotámie, starého Egypta, Řecka a Římu. Příkladem může být například nejznámější Chamuraphio zákoník z druhého tisíciletí před naším letopočtem, který obsahoval ve svém čl. 71 pro případ nepřiměřeného úroku trest pro věřitele, v podobě zrušení celé závazku a smlouvy. Jelikož se chápání kultur v otázce lichvy a úplaty za půjčku lišilo, je možné konstatovat, že v rámci chápání kultur na blízkém východě, bylo půjčování za úplatu zcela legální.⁴⁰

---

³⁹ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 47 – 48*

⁴⁰ KATZL, Mirek. *K otázce nejvyššího přípustného úroku u smluv o půjčce a úvěru.*, Brno, 2010, 55 s. Závěrečná práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta. str. 10

Koncepce lichvy v právu v průběhu vývoje lidstva doznala obrovských posunů. Zprvu bylo na lichvu nahlíženo pouze v rámci **objektivního poměrování** se zaměřením zejména na základní znaky lichvy, tj. nepoměr vzájemných plnění v množství vráceného obilí, metráže vrácených látek, nebo v rámci úvěrové lichvy výše úroků z peněz pro svoji jednoznačnost určení na základě zákonných mezí. Naopak jak byla lichva stále nově determinovaná skrýváním lichevní smlouvy do smluv jiných pro zákaz lichvy z náboženských důvodů, bylo nutné definovat i další znaky lichvy, nejen nepoměr mezi vzájemnými plněními. Jurisprudence se zaměřovala při **subjektivním poměrování** na kvalifikaci *tísně, nápadně nevýhodných podmínek, zneužití nezkušenosti a hnutí mysli*. Postupem času se vytvořila pomocná měřítko a hodnoty stanovující pomyslné hranice či limity lichvy. Takové poměrování je obvyklejší pro dobu od konce středověku.⁴¹

3.1. Starověk

V době starověku bylo na půjčování peněz za úplatu nazíráno různě. V jednotlivých státech té doby byl názor společnosti spojen s církví a autokratickým názorem panovníka. Podle vůle vládce byly zákony, podle vůle vládce bylo téměř vše. Například ca. v roce 1750 př.n.l. **starobabylónský** zákoník Chamurappiho povoloval přiměřený úrok při půjčce.⁴² Obvyklými důvody půjčky té doby byly překlenovací krátkodobé, spotřebitelské úvěry, ale i dlouhodobé úvěry pro období sucha, nebo pro námořnictví. Obvyklým předmětem půjčky byly **platební** (drahé kovy a kameny) častěji však **naturální komodity** (obilí, olej, fíky, příze, stavebniny.). Obvyklými sazbami úroků byly ve výši 20 % u stříbra, u obilí 30 a 1/3 %. Není však specifikováno, zda jde o úrok za určité období, nebo za celou dobu půjčky. Dochované zprávy hovoří o různých druzích půjčky. Jednou z nich byla tzv. **hubuttátum**, tj. půjčka, která byla stanovena bez určení procent, ale s již vyšší pevnou částkou, než kolik dostal dlužník od věřitele. Dále je známé, že tehdejší úvěrová lichva byla právně regulována právě výší úroků a při překročení trestána.⁴³

Ačkoliv se v těchto úvahách zabývali subjektivním poměrováním lichvy, tak je spíše typické v důsledku nejčastější úvěrové lichvy stanovení objektivně právních limitů přípustných úroků. Již ve staré **Babylónii** byly úroky regulovány přípustnou výší a nadměrně

---

⁴¹ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy*. Op. cit. str. 16

⁴² ACKERMAN, James M. Interest Rates and the Law: The History of Usury. *Americans for: Fairness in lending* [online]. 2012, [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://americansforfairnessinlending.wordpress.com/the-history-of-usury/>

⁴³ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy*. Op. cit. str. 20

vysoké úroky byly nežádoucí a tedy lichevní. K takovým závěrům se přikláněly i následné řecké a římské kodexy.

V **Řecku** půjčovaly zejména chrámové banky na úrok ve výši ca. 10 % p.a. Jedněmi z kodexů, které liberalizovali poskytování půjček a úvěrů byly Solónovy zákony. Tyto uvolnily vázanost úrokové míry a svým způsobem i možnost páchat lichvu. Proto mnozí filozofové uvědomující si problematičnost lichvy pro běžný lid, byli pro zákaz úroků. Například **Aristoteles**⁴⁴ a mnozí další filozofové si pokládali otázku, zda je možné půjčovat peníze na úrok. Usuzovali, že peníze jsou jen věcí neživou, která nemůže plodit další peníze, protože je to věc určená pouze pro směnu, nikoliv pro obnovu sebe samého a proto by neměl nikdo požadovat úroky.⁴⁵ **Římané** na rozdíl od závěrů Aristotela uvažovali o možnosti půjčování za úplatu prostřednictvím institutu civilního práva tzv. *mutuum*, což představovalo zápůjčku a jednalo se o reálný kontrakt s účinky podobnými jako je tomu u půjčky dnes dle ust. § 657 a násl. OZ. Genericky určené věci se převáděly na druhou osobu převodem a ta byla povinna po určité době vrátit ve vyšším množství tyto věci zpátky na původní osobu. Což bylo odlišné od *commodatum*, výpůjčky, podobné dnešnímu § 659 a násl. OZ, kdy se vypůjčila individuálně určená věc a ta musela být vrácena bezúročně a bez jakéhokoliv poplatku.

Velmi problematické je stanovit, jak vysoká byla úroková míra *fenus unciarium*, a to z několika důvodů. V případě starověku se jedná o dobu dlouhou a tudíž v každé části této doby byly jiné společenské vztahy a jiné zákony. Do dneška se bohužel nedochovalo dostatek dokumentů a informací z této doby. Mnozí historikové usuzují, Římané chápali úrok jako placenou část, tj. „*unce*“ z celku „*asu*“. To kolik však mohla unce nejvýše znamenat, se historikové dohadují. Někteří uvádějí 10 % p.a. jiní 83 % p.a. Vysoké úrokové míry připouští i mnohé zdroje, které hovořily o půjčce, při které musel dlužník po uplynutí stanovené doby vrátit dvojnásobek půjčeného. V průběhu dalších období došlo k novelizaci úrokových zákonů, kterými byla snížena výše maxima úroků na tzv. „*fenus semiunciarium*“. Následně vešly v platnost a účinnost další zákony, *Lex Genucia* a *Lex Mearcia*, kdy u prvně zmiňovaného bylo absolutně zakázáno půjčovat a u druhého mělo údajně dojít k zmírnění zákazu předchozího zákona. Po zmíněných dvou předpisech byl zaveden *Lex Cornelia Pompeia*, který obnovoval původní úrokové předpisy. Obecně se dá však s jistou mírou

---

⁴⁴ ACKERMAN, James M. Interest Rates and the Law: The History of Usury. *Americans for: Fairness in lending* [online]. 2012, [cit. 2013-02-08]. Dostupné z:

<http://americansforfairnessinlending.wordpress.com/the-history-of-usury/>, Op.cit.

⁴⁵ JONES, Norman. Usury. *EH.Net Encyclopedia*, edited by Robert Whaples [online]. 2008, [cit. 2013-01-18]. Dostupné z: <http://eh.net/encyclopedia/article/jones.usury>

nadsázky říci, že přípustnou sazbou bylo **12 % p.a.**⁴⁶ na základě *Lex Unicaria*. Tato sazba se však měnila podobně jako se dnes mění úrokové sazby stanovené Českou národní bankou⁴⁷ v reakci na společnost. Sazba se měnila podle druhu právního vztahu pro který byla užívána. Například pro *Fenus nauticum* byla stanovena na **12 % p.a.**, pro obchodní úvěry **8 % p.a.**, pro nepodnikatelské úvěry **6 % p.a.** a **4 % p.a.**⁴⁸ byla stanovena pro zemědělce a osoby méně majetné, srovnatelné s dnešní ochranou spotřebitelů.⁴⁹

V době staré říše Římské bylo možné vedle úroků požadovat stejně jako dnes **úroky z prodlení, soudně stanovené úroky z prodlení** „*officio iudicis*“ při žalobě *iudicium bonae fidei*. V souvislosti s institutem půjček byla zvláštní smlouva, námořní pojištění tzv. „*Fenus nautica*“ či „*pecunia traiectitia*“. Jak je patrné výše, pro tento smluvní vztah byla povolena vyšší úroková míra z důvodu rizika možnosti ztroskotání lodi. Mnozí historikové uvádějí, že mnohdy byly úroky u takové smlouvy vyšší jak 12 % p.a. V **justiniánské** době došlo k nové rekodifikaci a stanovení tarifů pro různé právní vztahy. Obvyklá úroková míra v této době byla 6 % p.a., pro *fenus nauticum* zůstala sazba na 12 % p.a.⁵⁰

V právní úpravě **Římské republiky** bylo obvykle s lichvou spojováno **otroctví pro dluhy**. Dlužník po určitou dobu ztratil práva občana, pracoval jako otrok a uplynutím sjednané doby byl propuštěn s restitucí občanských práv. Jelikož v době starověku bylo dominantní postavení různých náboženství, bylo i římské právo determinováno náboženskými představami a podle toho byly i stanoveny různé druhy hrdelních trestů atd.

3.2. Středověk

Dominujícím názorem ve středověku byl *názor církve křesťanské*. Morálka a právo byly vzájemně doplňujícími se oblastmi, které byly formovány názorem církve a **zákony byly výronem boží vůle**.⁵¹ Církev zpočátku absolutně zakazovala půjčování za peníze, ale později půjčování za úrok povolila. Jedním z důvodů tohoto tabuizování byla možná změna uvažování společnosti o půjčování za úplatu. Ve starověku byla lichva pouze okrajovou anomálií, ve středověku byla půjčka spojována výhradně primárně s lichvou. V této době

---

⁴⁶ ACKERMAN, James M. *Interest Rates and the Law: The History of Usury. Americans for: Fairness in lending* [online]. 2012, [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://americansforfairnessinlending.wordpress.com/the-history-of-usury/>, Op.cit.

⁴⁷ Tj. repo sazba, lombardní sazba a diskontní sazba. Blíže viz. Měnověpolitické nástroje. *Cnb.cz* [online]. 2003-2013 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/

⁴⁸ JONES, Norman. *Usury. EH.Net Encyclopedia, edited by Robert Whaples* Op. cit.

⁴⁹ URFUS, Valentin. *Právo úvěr a lichva v minulosti*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1975, Op. cit. str. 14 – 16.

⁵⁰ URFUS, Valentin. *Právo úvěr a lichva v minulosti*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1975, Op. cit. str. 19 – 20.

⁵¹ URFUS, Valentin. *Právo úvěr a lichva v minulosti*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1975, Op. cit. str. 29.

vznikaly lichevní, neboli **usurární doktríny**⁵² založené na náboženské nauce, která zakazovala brát odměny za půjčku. Jakékoliv procento by znamenalo lichvu a to jako přijaté, ale také i jako poskytnuté plnění. Doktríny vycházely z evangelia Sv. Lukáše, tj. „*mutuum date, nihil inde sperantes*“ („*půjčku dejte a v nic nedoufejte, nechtějte zisk z úroků!*“).⁵³ Poněvadž by to pro křesťanskou církev opírající se o panovníka znamenalo problém nedozírných následků, docházelo postupem času prostřednictvím výjimek k uvolnění původně absolutně zakázaného z důvodů půjčování peněz na válečná tažení panovníky od židovských obchodníků. Lidé vyznávající judaismus mají zapovězeno poskytovat půjčky osobám stejného vyznání za úplatu. Naopak je však možné poskytovat půjčky za úplatu osobám jiného náboženství jak praví Starý zákon, Knihy Mojžišovy, Exodus kap. 22, 25 – „*Pokud půjčuješ peníze chudším než jsi sám, nesmíš jim být lichvářem ani na ně nesmíš lichvu uvalit.*“; Leviticus kap. 25, 36 – „*Nesmíš od svého bratra brát lichvu ani úrok*“; „*Nedáš bratru svému peníze na úrok, ani obilí na úrok.*“; Deutronomy kap. 23, 19 – „*Nedáš bratru svému peněz na lichvu, ani obilí, ani jiné věci, ale cizímu.*“⁵⁴ Židé tedy mohli půjčovat peníze katolickému panovníkovi a nekonali proti své víře.⁵⁵ Naproti tomu panovník neměl povolení od svého boha a páchal hřích při již samotném pomyšlení na zaplacení úroků z půjčky.

V době středověku působila například zprvu ryze katolická, církví a panovníkem podporovaná organizace podřízená Svatému stolci, pod názvem **Chudí rytíři Krista a Šalomounova chrámu** (*Pauperes commilitones Christi templique Salomonici, zkráceně Řád Templářů*). Tento řád byl pravděpodobně založen v souvislosti první křížové výpravy jako ochranný doprovod ve 12. století. Později se členové řádu účastnili i dalších křížových výprav, kdy řád zažil největšího rozmachu. Kromě výprav poskytovali i ostatním poutníkům ochranu na cestě do Jeruzaléma díky vybudovaným pevnostem. Nově příchozí bratři museli mít majetek, aby se mohli stát rytířem řádu, poněvadž náklady s tímto spojené byly vysoké. Každý rytíř měl tři koně, sluhy k práci o výstroj a koně. Proto také řád měl jen omezený počet rytířů, kteří i přes to tvořili na tuto dobu početnou armádu, která se postupem času začala zapojovat do bojů s islámskými státy v okolí Svaté země. V rámci přidružených činností svého řádu a zejm. při ochraně poutníků, začali postupem času vykonávat něco podobného dnešním bankám. Řád zaručoval poutníkům, že pokud předloží listinu vystavenou

---

⁵² URFUS, Valentin. *Právo úvěr a lichva v minulosti*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1975, Op. cit. str. 24.

⁵³ URFUS, Valentin. *Právo úvěr a lichva v minulosti*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1975, Op. cit. str. 26.

⁵⁴ Vřešťál, A.: *Lichva a úrok ve světle mravouky katolické*. Cyrilo – Metodějská knihtiskárna a nakladatelství VKV. Kotrba, Praha 1899. str. 12

⁵⁵ ČLOVĚK V TÍSNI, společnost při ČT, o.p.s. *Lichva: Informace pro učitele* [online]. 2002, [cit. 2013-02-23] 1 s. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide/11.pdf>, str. 1

v Jeruzalémě v Paříži, kde měli hlavní sídlo, tak doručiteli za předchozí úplatu bude vyplacena nominální částka listiny. Na tu dobu to bylo nevídané, protože konvertibilita měn téměř nebyla, panovníci ji zapovídali a až italská přístavní města začala vzájemně si ručit směnitelností měn. Na tehdejší dobu měl řád propracovaný systém řízení, práce i financování. Což bylo hlavním důvodem zániku řádu, protože se mu natolik dařilo, že vlastnil více nemovitostí, než církve čímž měl i větší vliv. To se však nelíbilo vrchním představitelům, kteří prostřednictvím panovníka označili členy Řádu za hříšníky, kteří praktikují okultní rituály a obcují s ďáblem. Panovník Francie, Filip IV., kterému se také obvinění hodilo, jelikož řádu dlužil ohromné částky z půjček a neměl je jak splatit, nařídil zatčení všech členů řádu a zabavení majetku. Na základě vynuceného doznání podepsali mnozí bratři řádu doznání, které se rovnalo trestu smrti tak či onak a nepomohlo když u soudu svá slova vzali zpět. Mnozí byli popraveni, někteří utekli do zahraničí, nebo se skrývali. Ale řád jako takový byl zrušen.

Kanonické právo zakazovalo braní úroků, Tit. X. de usuris (5, 19), a to z toho důvodu, že každý má pomáhat bližnímu svému v nouzi. Z takového důvodu nazývalo kanonické právo každé braní úroků lichvou (etymologicky ze slova lichviti, z peněz lichvu brátí, něm. Lihen, hebrejsky lavah, Ulphil. leihvan – půjčiti).⁵⁶ Jako trest, pro ty kteří se tímto neřídili, byl zákaz pohřbení na hřbitově. To znamenalo pohřbení u zdi kostela společně se sebevrahy apod., případně pohřbení v místech hrobů vrahů, zlodějů atd.⁵⁷ Lichvář byl v minulosti obecně označován jako bezbožník, protože pohrdal vším, co Bůh stvořil. Svoji prací lichvář porušoval veškerá pravidla a přikázání. Lichva totiž je prací v noci i ve dne a sedm dní v týdnu, 365 dní v roce. **Lichvář ačkoliv se o nic nestará, tak stále jeho peníze a nečestné půjčky pracují.**⁵⁸ Jedinou spásou pro odpuštění lichváře a cestu do ráje, je **vrácení lichvou nabytých peněz a očistec duše.** Traduje se případ, kdy lichvář nevrátil majetek pocházející z lichvy a kněz jej odmítl pohřbít. Přátelé lichváře velice naléhali na kněze a ten jim odvětil, že lichvář si nezaslouží jiného pohřbení, než jaké náleží mule. Přes nátlak nakonec svolil, že mrtvolu lichváře položí na hřbet osla a ať osel naloží s tělem jak uzná za vhodné. Kam jej donese, tam jej pohřbí, ať je to kostel, hřbitov či jiné místo. Položili tedy mrtvolu na osla, a ten se vydal přímo na šibeniční vrch, kde se věšeli zloději a se silným hýkáním mrtvolu shodil do hnoje přímo pod šibenici. Lidé a kněz mrtvého lichváře zde ponechali.⁵⁹

---

⁵⁶ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z.* V Praze: nakladatel J. Otto, 1882, 171 s., str. 14

⁵⁷ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z.* Op. cit. str. 14

⁵⁸ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 26

⁵⁹ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 47

V době středověku vznikla na základě výjimek pro půjčování peněz za úplatu **doktrinální představa o posmrtném životě za hřích lichvy**. Lichvář se nedostal přímo do pekla, ale do míst mezi peklem a rájem. Do třetí možnosti, kde byla sice podobná muka jako u pekla, ale bylo možné vykoupení s následným přesunem do ráje. Zmíněným vykoupením bylo jediné to, když majetek nabytý lichvou byl vrácen původním vlastníkům, případně později církvi a pokud se pozůstalí po určitou dobu po smrti lichváře modlili za jeho duši.

Lítost jakožto jedna z podmínek spasení duše lichváře může být učiněna i posmrtně ženou lichváře v odkazu na uzavírání církevního sňatku, tj. „*muž a žena se propojí jako jedno tělo a mysl*“⁶⁰(Genesis 2, 24). Příkladem tohoto může být například případ lítosti, kterou projevila manželka zesnulého lichváře, když si vyprosila dohodu s papežem. Podmínkou bylo, že bude žena žít v cele blízkosti hřbitova, kde byl lichvář po svolení pohřben. Duch mrtvého lichváře se zjevil v šedém oblečení po sedmi letech žití ženy v cele a pravil, že pokud setrvá ještě sedm let, pak bude vykoupen ze svých hříchů a dostane se do ráje. Žena tak udělala a nakonec se jí zjevil duch lichváře v bílém oblečení a poděkoval ženě za jeho spásu.⁶¹ Zde můžeme vidět pohled katolické církve na posmrtný život, který může být ve třech stupních. Zaprvé **peklo** a muka, ze kterých není možného úniku. Zadruhé jistý **mezistupeň pro hříšníky**, kteří se mohou ještě napravit. Z tohoto druhého stupně je možné pouze napravení. Do pekla z takového místa jít nemůže. A posledním druhem je **nebeský ráj**.

Stíhání lichvářů ve světském životě zaopatřovaly zejména církevní soudy s užitím kanonického práva. Procesně bylo možné zaprvé stíhání lichvářů na základě privátní žaloby dlužníků, tzv. *causa usurarie pravitatis*. Žalobce stejně jako dnes musel unést důkazní břemeno a to i v případech smluv, které v důsledku zákazu lichvy byly smlouvami zastřeny, tzv. *fraudem usurarum*. Těmito byly například zastřena lichva v podobě simulované kupní smlouvy, nebo prodej pozemku s posečkáním zaplacení kupní ceny a současný pronájem kupujícímu, který platil rentu prodávajícímu jako úrok za půjčku. Druhým procesně právním způsobem stíhání lichvářů byly **žaloby ex officio** inkvizičně.⁶²

Jako světský trest byly obvykle udělovány pokuty a vrácení nabytého majetku, uvěznění v kládě, nebo i jiné potupné tresty jako vymáchání v řece a podobně.

---

⁶⁰ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 61

⁶¹ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 58

⁶² PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy*. Op. cit. str. 25 – 29.

3.3. Novověk

Dobu novověku můžeme vytýčit mezi lety 1492, objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem, až po r. 1918, konec první světové války. Tato doba je charakteristická pro velké množství objevů. Mocnosti světa jako je Anglie, Francie, Španělsko, Německo a Itálie mají velké množství zámořských kolonií, ze kterých získávají bohatství. Mění se pohled na lichvu a s tím i právní úprava.

3.3.1. Historický vývoj v českých zemích

V době říše římské bylo stanoveno v zákonech XII. desek ustanovení o úrocích, které stanovovalo, že úroky nesmí být více než dvanáctý díl kapitálu, tj. přípustné je ca. $8 \frac{1}{2}$ ze sta (tj. 8,5 %). V průběhu následné doby byly úroky úplně zakázány a následně opět povoleny až do výše $12 \frac{1}{2}$ ze sta (tj. 12,5 %). Císař Justinián stanovil nejvyšší úrok ve výši 6 % pro smluvní ujednání (Digest. Lib. XXII Tit. I. 1-49, Cod. Rep. prael. Lib III. Tit. XXXII. 1-30). Tato úprava se dostala **receptí římského práva** i do práva v českých zemích.

V důsledku velkého vlivu církve a jejího kanonického práva, které se prolínalo i do práva světského, bylo zpočátku zakázáno braní úroků. Později však došlo k umírnění takovýchto názorů a to zejména s ohledem na to, že mnozí lidé a dokonce panovníci si půjčovali od lichvářů a církve je nemohla jako takové zatratit.⁶³ Příkladem takového panovníka je i na českém území panující panovník Jan Lucemburský, který zastavil i královské klenoty pro velké náklady za válečná tažení. V důsledku církevního uvolnění byla stanovena nejvyšší přípustná míra úroků ve výši **5 a 6 %**. V Čechách tomu bylo velice podobně. Zprvu byly úroky absolutně zakázány, později však bylo ve zlomovém momentu českých právních dějin v roce 1484 judikováno tehdejší zemským soudem, že maximální přípustná výše úroků je **10 % p.a.**

Postupem času v důsledku nových objevů jak zámořských, tak také na poli vědy a bádání se společnost měnila a měnil se i její názor na svět. Z toho důvodu začal odklon od chápání světa podle církevních idejí. V tomto duchu docházelo i k novému definování světských zákonů a jednotlivých institutů práva. V důsledku toho dostávala podoba uchopení lichvy jiných rozměrů a zákonodárce se spíše orientoval na maximální přípustnou míru úroků, namísto absolutního zákazu a trestnosti lichvy, avšak vždy s mírnými obměnami v důsledku společenských změn. Při formulování zákonů se v řadě zemí projevila **recepte římského práva**, která v mnoha svých dobách úvěry a úroky dovolovala. Obvykle se však zákony

---

⁶³ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*, 2005, op. cit., str. 53

vyhýbaly pojmenování lichvy přímo a v případě úroků pojednávaly zákony jako o náhradě škody v podobě **damnum emergens**. Jedním z důvodů, co nás vede v této době k recepci římského práva, byla právě přípustná výše úroků ve výši 6 % p.a. Tato úprava byla vyvolána tehdejšími společenskými procesy od feudálního poddanství k umírněnější formě nevolnictví a tím připuštěné mobility, které byly pak v příčinné souvislosti s urbanizací měst.

Dne 30. dubna 1543 bylo na Sněmu a stejně tak i Obnoveným zřízením zemským stanovena jednotná úroková míra, jako „**úroky císařské**“ ve výši 6%,⁶⁴ závazné pro jakékoliv užívání úroků, kromě půjčování do ciziny.

V roce 1575 byla pod trestem smrti, ztrátou cti a majetku zakázána „**partita**“, kdy předmětem právního vztahu byly věci movité, ale úvěr zde byl v podobě nepřiměřeně vysoké ceny, bez ohledu na tržní cenu. V důsledku nastalých společenských procesů docházelo k uplatňování právních vztahů v podobě renty a pro morálku nepřijatelných vztahů věřitelů a dlužníků s tím spojených. Proto byla stanovena maximální výše úroků 5 % p.a. říšským policejním řádem roku 1577. Další formou zneužití práva té doby reflektující na znaky lichvy a lichevní smlouvy byly zastřené lichevní smlouvy v podobě kupních smluv. Věřitel prodal nějaké předměty, obvykle oblečení, potraviny, které dlužník měl za stanovenou dobu vrátit a věřitel je měl od dlužníka koupit za sníženou sumu peněz. A ačkoliv měl tento vztah simulovat koupi, tak se jednalo o zastřenou smlouvu o půjčce. Tento vztah se nazýval tzv. „**contractus mohatrae**“ pod který se zahrnovala i partita. Říšský policejní řád považoval za lichvu i nepříslušné zvyšování úroků z prodlení, nebo přijímání namísto úroků různých služeb a provizí, kterými bylo dosahováno jednání praeter legem, či přímo contra legem.⁶⁵

Ačkoliv došlo k částečnému odklonu od církevního myšlení o lichvě, tak i přes to zůstávaly konzervativní názory na lichvu, proti čemuž se více či méně otevřeně postavilo mnoho tehdejších myslitelů. Jedním takovým a zřejmě prvním, o kterém se literatura zmiňuje, byl **Jan Kalvín**, který tvrdil, že je nutné sledovat lichevní vztah jako občansko či obchodně právní přirozenoprávní, který je determinovaný zejména důvody vůle dlužníka ovlivněné nedostatkem. Ačkoliv je možné hovořit o novátorství ve věci pohledu na lichvu, byl tento názor převálcován německým hnutím **Martina Luthera**, který měl na lichvu opačný názor. I přes to byl tento názor uveden v praxi v Anglii za vlády Tudorců na přelomu 16. a 17. století, kdy byla v důsledku názoru Kalvína stanovena výše úroků právě na 10 % p.a.⁶⁶

---

⁶⁴ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 14 – 16*

⁶⁵ URFUS, V.: *Právo, úvěr a lichva v minulosti*. Univerzita J.E.Purkyně v Brně, Brno 1975, Op. cit. str. 71

⁶⁶ ACKERMAN, James M. *Interest Rates and the Law: The History of Usury. Americans for: Fairness in lending* [online]. 2012, [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://americansforfairnessinlending.wordpress.com/the-history-of-usury/>, Op.cit.

V českých zemích byla v důsledku **Obnovení zřízení zemského** v roce 1627 docela podrobně věnována právní úprava zejména v článkách LXXXV. a MI. až MXVI.⁶⁷ Tato ustanovení upravovala zejm. *lichevní a zapovězené smlouvy* a operovala již přímo s pojmem lichva stíhanou absolutní neplatností pro rozpor se zákonem. Jednotlivé znaky lichvy té doby však byly odlišně pojaté, než jak je známe dnes. Ustanovení vyjmenovávalo demonstrativním výčtem zejména zastřenou lichvu tzv. „**in fraudem usurarum**“, zejména svým ustanovením „*a jim podobné půjčky a jednání*“. Na druhou stranu článek MXV. zakazoval jakékoliv úroky nad 6 % p.a. Dle uvedených článků je zřejmé, že se právní úprava zabývala nejen lichvou úvěrovou, ale také lichvou v širším slova smyslu. Lichva byla trestnou a spojena s trestem v podobě ztráty 1/3 movitého a nemovitého majetku, kdy dle ust. čl. MIX. po 1/9 z celkového majetku připadla udavači a 2/9 připadly státu. Dlužníci neměli proto možnost ochrany jiné než v případě trestního řízení, podobně jako tomu je dnes u adhezního řízení.⁶⁸ Blíže viz. podkapitola č. 4.2 Trestní řízení ve věci lichvy.

V 16. až 18. století docházelo k dalšímu právnímu vývoji Evropy prostřednictvím směru *usus modernu pandectarum*. Tento směr myšlení kladl důraz na obsah právního vztahu v důsledku čehož byly uvolněny dosavadní doktríny o úvěrech a přiměřených úrocích. Rozeznává se subjekt, kterému je poskytnuta půjčka, nebo úvěr, tj. majetnost a důvody a s tím spojená **ochrana jedinců z nejnižších společenských tříd**.

Jedním z patentů Marie Terezie ze dne 26. dubna 1751 bylo nařízeno velice přísné stíhání lichvy. Trestaný byl jak lichvář tak také i dlužník a naopak odměňovaný a utajovaný byl udavač, který o takovéto smlouvě podal úřadům udání. Což bylo zrušeno r. 1787 císařem Josefem II. a v rámci nových umírněných společenských vztahů novelizováno r. 1803 patentem proti lichvě. **ABGB z r. 1811** (Obecný zákoník občanský, dále jen „OZO“) v rámci ustanovení § 994 upravoval úrok ze zápůjčky při zástavě do 5 % a bez zástavy do 6 %. I zde vidíme tendence zohlednit bonitu a podstupované riziko věřitele v podobě objektivního zhodnocení poskytnutých záruk dlužníka. V případě porušení výše uvedených stanovených úroků bylo takovéto smluvní ujednání neplatné a bylo ze zákona trestně stíháno. Zákonem č. 160/1866 byla zrušena úroková sazba. Následně pak zákonem ze dne 14. června 1868 č. 62 ř.z. byly veškeré omezení a meze pro uzavírání smluv co do úroků zrušeny. Tím se dostalo do práva na českém území volnosti ve sjednávání lichvy.⁶⁹

---

⁶⁷ JIREČEK, H.: *Obnovené Právo a Zřízení Zemské dědičného království Českého 1627*. nákladem F. Tempského, Praha 1888, str. 370 - 378

⁶⁸ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy*. Op. cit. str. 31-32.

⁶⁹ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z.* Op. cit. str. 16 - 17

3.3.2. Lichva v předválečné a válečné době

Zákon z 12. října 1914 ř.z. 275 (dále jen „Císařské nařízení 1914“), který zrušil dosavadní zákon z 28. května 1881 ř.z. 47 (dále jen „Císařské nařízení 1881“), upravoval lichvu, jakožto útluh sociálních problémů té doby a to zejména v důsledku velkých hospodářských problémů, které přinesla obyvatelstvu první světová válka.⁷⁰ V uvedených předpisech je problematika lichvy rozebrána v několika ustanovení. V § 1 Císařského nařízení 1914 určuje nový zákon z hlediska **práva soukromého** pojem lichvářské smlouvy a to jako smlouvy neplatné. Výrok soudu pak ve svých rozhodnutích stanovoval neplatnost lichvářské smlouvy s **účinky deklaratorními**. V ustanoveních § 2 až § 4 předmětné normy pojednávají o **lichvě trestní**, avšak v jedné i druhé úpravě se jedná o institut se stejnými objektivními, pojmovými znaky. Rozdíl je pouze v tom, že ust. § 1 nerozeznává o jakou smlouvu jde. A není zásadní, zda jde v případě smluvního plnění o stejný časový okamžik, nebo zda splnění povinností smluvních kontrahentů je postupné. V případě ustanovení o lichvě trestní, tj. ust. § 2 a § 3, je upravena především **lichva úvěrová**, a v ust. § 4 je upravena lichva, která se děje u smluv, u kterých jsou vzájemná plnění poskytována ve stejný okamžik. Takové odlišení trestní lichvy zapřičiňuje, že trestní lichva dopadá na menší okruh možných případů, než na jaký okruh dopadá lichva v soukromém právu.⁷¹

Potřeba upravit lichvu právní normou byla nutná, nejen v důsledku nových společenských vztahů v důsledku válečné doby, ale také z toho důvodu, že zákonem ze 14. června 1868 ř.z. 62 bylo odstraněno jakékoliv omezení pro smluvní úrokové míry a současně byly zrušeny trestní normy proti lichvě.⁷² A ačkoliv v důsledku následných společenských problémů byla obnovena ustanovení o trestání lichvy, tak již nebyly vráceny maximální přípustné výše úroků. V rámci předchozí úpravy byla stanovena přípustná úroková míra pro smluvní vztahy i soudní rozhodnutí 8 %.⁷³ Příkladem takové nové normy je například zákon o lichvě ze dne 19. června 1877 pro Halič a Bukovinu, který byl inspirován německým právem, a které bylo zásadní pro další právní normy, jakými byly zákon Císařské nařízení

---

⁷⁰ **První světová válka** byla rozpoutána na základě argumentu zavraždění následníka rakousko - uherského trůnu, arcivévody Františka d'Este atentátníkem Gavrilo Principem v Sarajevu a **trvala od 28. července 1914 až do 11. listopadu 1918** mezi dvěma stranami, kdy na jedné straně zvané **“Ústřední mocnosti”** stály státy Německé císařství, Rakousko Uhersko, Osmanská říše, Bulharsko a na druhé straně známé pod pojmem **„Dohoda“** stály vítězné státy například Francie, Britské impérium, Itálie, Carské Rusko, USA, Japonsko, Belgie, Řecko, Portugalsko, Srbsko a Černá Hora. Mnoho historiků udává však pravý důvod války, kterým bylo rozdělení posledních částí území, zejména pak území držená státy Ústředních mocností, která ještě přicházela v úvahu a na která si státy Dohody pomýšlely v důsledku jejich smýšlení a historických zvyklostí.

⁷¹ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914 Ř. Z. 275*. V Praze: Tiskem Dr. Ed. Grégra a syna, 1915, 50 s., str. 7

⁷² MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914 Ř. Z. 275*. Op. cit., str.7

⁷³ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z.* V Praze: nakladatel J. Otto, 1882, 171 s., str. 20

1881, Císařské nařízení 1914. Základním znakem v konvencích této vybrané cesty pro lichvu byla dle staré úpravy „*nemírnost majetkových výhod*“⁷⁴ mezi kontrahenty smlouvy. A v případě nového zákona to byl již „*nepoměr do očí bijící*“⁷⁵ V takovém případě při řízení soud objektivně posuzoval relativnost mezi poskytnutým plněním a odměnou věřitele s přihlédnutím k tomu, co mohlo být smlouveno pro osobu třetí jako například provize apod. Dále je u lichvy úvěrové nutné vzít v úvahu také osobní poměry obou smluvních stran a to zejm. „*prémii za riziko, jež věřitel na sebe bere tím, že poskytuje úvěr*“⁷⁶ a to na základě bonity dlužníka. Tudíž s vyšší bonitou by měla být odměna nižší a s nižší bonitou by měla být odměna vyšší.

Císařské nařízení 1881 nepovažovalo za dostatečný znak lichvy **nepoměrnost**⁷⁷ majetkových plnění, ale posuzoval se další znak, kdy nepřiměřenost poskytnutého plnění byla „*způsobila přivodit neb uspišiti hospodářskou zkázu dlužníka.*“⁷⁸ Tehdejší kasační soud vykládal tento znak jako možnost a tedy abstraktnost, která byla založena na tom, **zda o tom věřitel věděl**. Naproti tomu Císařské nařízení 1914 se drží vzoru německé úpravy a takovéto kritérium nezohledňuje. K dobré volbě ustanovení přisvědčuje i ten fakt, že by obranou každého lichváře proti spáchání trestného činu byla netečnost k majetkovým poměrům své smluvní protistrany.

Nový zákon z r. 1914 se také odpoutává od předešlé úpravy v případě **nepoměrnosti plnění**. Kdy je nutné, aby došlo k „*využitkování tísně dlužníka nebo některých jeho nehospodářských vlastností*“⁷⁹ a to ve vzájemné spojitosti s prve uváděným znakem nepřiměřenosti. V nové úpravě je také nahrazeno slovo **nouze** (z něm. Notlage), slovem **tíseň** (z něm. Zwangslage) jaké zná i dnešní právní úprava § 49 OZ či § 218 TrZ. K tomu však je nutné dodat, že nestačí tíseň například milionáře, který se v době války ocitl bez prostředků na území jiného státu. **Tíseň** musí být vyvolána i jinými, individuálními okolnostmi, než je jen tíseň způsobená válečnými omezeními.⁸⁰ V takovýchto případech s aspektem problémů soudobé společnosti, se netýkala tíseň pouze úvěrové tísně, ale také tísně tzv. **smluvní z ruky do ruky**, s plněními v jeden stejný časový okamžik a to zejména o předmětu smlouvy

---

⁷⁴ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str.9

⁷⁵ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str.9

⁷⁶ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str.9

⁷⁷ Také se můžeme setkat s pojmy přiměřenosti a přemrštěnosti v rámci pozitivního a negativního hlediska na problematiku institutu lichvy. Blíže viz. *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881* čís. 47. Ř. Z. V Praze: nakladatel J. Otto, 1882, 171 s., str. 12 – 13

⁷⁸ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str.10

⁷⁹ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 13

⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 24.10.1927, sp. zn. Zm II 48/27 publ. pod č. Rt 2946. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/Rt2946/1927>.

v podobě potravin, ošacení, léků a podobného. Takovou lichvu zprvu provozovali lichváři i ve starších dobách, zejména ve starověku a středověku. Tíseň je dále nutné takto posuzovat u lichvy v odrazu toho, zda je mezi kontrahenty lichvy nějaký jiný právní vztah, který zakládá **nadříczenost jednoho z nich**. Dále kromě tísně jsou dalšími pojmovými znaky **lehkomyslnost, slabost rozumu, nezkušenost a vzrušení myslí**. Většinu těchto pojmových znaků známe i v současné úpravě ust. § 218 TrZ, jelikož se v té době stejně jako dnes předpokládalo, že není možné sjednat vůči sobě následné povinnosti ve zjevném nepoměru, aby dlužník netrpěl výše uvedenými stavy různého charakteru. Protože by výčet stavů byl tak rozsáhlý, že by nebylo možné je vhodně umístit do pár srozumitelných norem, uchýlil se proto zákonodárce k zákonné zkratce ve všeobecném výrazu, pod který je možné předmětné stavy zařadit. Příkladem § 1 Císařského nařízení 1881 uvádí výčet, ve kterém je zahrnuta: **lehkomyslnost toho kdo úvěr přijímá čili dlužníka, nebo jeho nouze, o které má vědomost, mdlý rozum, nezkušenost a rozčilenost myslí**.⁸¹ Vyjmenované stavy jsou obvykle rázu subjektivního, avšak tíseň je rázu objektivního. Není totiž možné brát lichvu ze subjektivního pohledu lichváře, který nemusí znát všechny majetkové poměry druhé strany a může ho tak brát jako chudáka, ale je nutné vytvářet si celistvý obraz na základě všech objektivních skutečností.⁸² Na základě výše uvedeného můžeme konstatovat, že lichvu je možné definovat dle Císařského nařízení 1914 jako: „úmyslné vykořisťování tísně, nebo duševních slabostí jiného k dosažení majetkových hodnot zjevně nepoměrných“⁸³

Tehdejší normy rozeznávali několik druhů lichvy. Těmi byly:

a) Lichva úvěrová a lichva za hotové (z ruky do ruky)

Císařské nařízení 1881 omezoval ochranu v rámci obchodněprávních vztahů a také **lichvu úvěrovou**. Tento nedostatek ochrany proti lichvě byl odstraněn Císařským nařízením 1914, kdy postačovalo, že se jedná o **dvoustrannou smlouvu s oboustranným plněním** a je nepodstatné o jaký typ smlouvy jde. V případě lichvy úvěrové byla tato charakterizována jak ve staré, tak také v nové úpravě jako „*lichvářské jednání při poskytování nebo prodlužování úvěru*“.⁸⁴ Tehdejší soud se k této vyjádřil tak, že „*Podkladem lichvy úvěrové (§ 1 - 3 zákona) jest právní jednání úvěrní v nejširším smyslu, tj. takové, při němž vzájemné plnění neděje se současně, nýbrž časově odděleně; spadá sem i peněžní zápůjčka, zastřená formou prodeje*

---

⁸¹ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. V Praze: nakladatel J. Otto, 1882, 171 s., str. 26.*

⁸² Rozhodnutí Nejvyššího československého soudu ze dne 23.2.1925, sp. zn. Zm I 705/24 publ. pod č. R 389. In: ASPI JUD21936CZ [právní informační systém]. Rozhodnutí (Re) Rozh.tr č. vydání (svazku) III, ročník 1925 na str. 203-206 Poř.č. 389/1925.

⁸³ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914 Ř. Z. 275. Op. cit., str. 25.*

⁸⁴ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914 Ř. Z. 275. Op. cit., str. 25.*

věci s právem zpětné její koupě.“⁸⁵,⁸⁶ Takovéto nazírání na lichvu bylo velice široké s jedinou podmínkou a to v podobě smlouvy o úvěru. Dále bylo na rozdíl od starších úprav stanoveno, že **lichvy se dopustí pouze ten, kdo úvěr poskytuje**. Což je zásadní změna od nařízení Marie Terezie, viz výše v textu této práce, kdy trestáni byli věřitel i dlužník. Ke smlouvám úvěrním byly zařazovány jako podtyp **zápůjčka peněžní**, jakožto nejčastější typ lichvy, **jiné smlouvy mající hospodářský účel jako peněžní zápůjčka** (zápůjčka zastřená, např. prodej věci s právem zpětné koupě), dále pak je to **jakékoliv jiné smlouvy vykazující uvedený charakteristický znak smlouvy úvěrní, tj. smlouvy kauzální**. Přitom je nepodstatná její forma i předmět a může jí být smlouva tržová, směnná, pachtovní a nájemní.⁸⁷ Do lichvy úvěrové je také zahrnuta z části lichva věcná (z ruky do ruky), kdy je možné například užit obchodu splátkového. Dle Císařského nařízení 1914, bylo díky ustanovení § 2 možné konstatovat lichvu i u smlouvy, která lichvou zpočátku nebyla a to prostřednictvím změn, které se zejm. týkaly prodloužení doby splacení, prodloužení úvěru apod.⁸⁸

Druhou byla **lichva z ruky do ruky** dle § 4 v návaznosti na § 2 Císařského nařízení 1914 také trestnou lichvou, jelikož je v ust. § 4 řečeno, že „*jsou jimi i právní jednání jiná než ta, jež jsou naznačena v § 2., tj. smlouvy úvěrní*.“⁸⁹ K tomu je nutné říci, že lichva za hotové peníze při plnění z ruky do ruky byla trestná, pouze tehdy byla li učiněna tzv. **po živnosti**,⁹⁰ tj. pravidelná. Jaká lichva je však posuzována přísněji? Lichva za hotové je podle tehdejších ustálených názorů výhodnější, než lichva úvěrová. Dostane hotové peníze, namísto čekání na splacení úvěru. A dalším opodstatněným důkazem toho výhodnosti plnění za hotové je, že když lichvář poskytne úvěr, ale vzájemné plnění je z ruky do ruky a není po živnosti, tak nebude takové jednání trestným. Příkladem poskytnutí úvěru, může být například plnění jednoho z kontrahentů v jiný čas, než je obvyklý. V případě že u smlouvy o dílo je poskytnuta záloha a druhá strana má plnění poskytnout v určité lhůtě, nebo když krejčí poskytuje plnění v podobě střihů a látky, kdy první placení bude nárokovat až po odvedení části práce na celém oděvu. To může vytvořit prostředí pro lichvářské chování, kdy jedna nebo druhá strana bude chtít větší plnění, nežli které poskytla sama. Další možnou formou lichvy je například

---

⁸⁵ *Rozhodnutí Nejvyššího československého soudu ze dne 14.5. 1925, pod sp. zn. Zm II 35/25, Rt 1986/1925.*

Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/Rt1986/1925>.

⁸⁶ Ve zmíněném případě šlo o zastřenou lichvu v podobě zápůjčky (dnešní půjčka). Dlužnice si měla půjčit 800,- Kč, které měla zaplatit v 8 měsíčních splátek po 140,- Kč, tedy celkem ve výši 1.120,- Kč. Nicméně lichvář jí nechal podepsat kupní smlouvu na předmětné losy v nominálu 1.000,- za prodejní cenu 1.200,- Kč a vyplatil jí pouhých 520,- Kč a losy si nechal jako zástavu a požadoval uhradit 1.200,- Kč, tudíž ca. 44 %.

⁸⁷ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 26

⁸⁸ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 27

⁸⁹ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 28

⁹⁰ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čis. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 69*

smlouva nájemní a pachtovní. Obvyklé je dle ust. § 1100 ABGB, aby při odevzdání věci k užívání bylo druhou stranou plněno alespoň první platbou a pak následně bylo placeno v ujednaných lhůtách předem.

b) Palichva a zastřená lichva

Trestní právo rozeznávalo různé formy součinnosti při páchání trestného činu, tj. návod, pomoc, účastenství stejně jako tomu je i v dnešním TrZ v ustanoveních § 22 až § 24. Jelikož rozeznáváme pachatele, spolupachatele a účastníka, bylo možné i v době účinnosti Císařského nařízení 1914, aby došlo **k postoupení pohledávky z lichevní smlouvy na třetí osobu odlišnou od lichváře a dlužníka**. Tím se stala tato třetí osoba spolupachatelem a od tohoto spojení slov se uvozoval i název pro **spolulichvu**, později více užívanou jako **palichva**. Na takovéto předpokládané jednání se vztahuje také ust. § 2 Císařského nařízení 1914, které považovalo za pachatele lichvy, **nejen toho kdo založil lichvářskou pohledávku, ale i toho, který ji úmyslně nabyt, nebo převedl a kdo ji uplatňoval**.⁹¹ Tím se podstatně odlišuje od předešlé úpravy Císařského nařízení 1881, protože v předešlé úpravě nebylo trestné již pouhé nabytí takovéto pohledávky. Stránky palichvy můžeme rozdělit na **objektivní, lichvářská pohledávka základní a subjektivní, úmyslné jednání** i přes vědomí toho, že tato pohledávka je z lichvy. Palichva je **deliktem samostatným** a není podstatné, zda původní věřitel se dopustil lichvy, stačí aby se naplnily objektivní znaky palichvy.^{92, 93}

Dalším rozlišením lichvy je na **lichvu zastřenou**, která není zprvu zřejmá, protože se lichvář snaží užitím neobvyklého postupu při obchodním styku zastřít lichevní povahu vztahu. Tímto zastřením může být například směnka, nebo i notářský zápis. K tomu aby se jednalo o lichvu zastřenou, je nutné splnit subjektivní stránku a to vědomost svého počínání lichvářem. Druhým typem je **lichva utvrzená**, při které lichvář donutí dlužníka k zajištění závazku přísahou, čestným prohlášením nebo podobným způsobem. Tento typ lichvy je o to horší, že zde hrozí další represe, vedle nutnosti uhradit nepřiměřené plnění lichváři.⁹⁴ V ust. § 6 Císařského nařízení bylo stanoveno přestupkem, že „*dá li si kdo slíbiti splnění závazku z úvěrního obchodu čestným slovem nebo podobným utvrzením od někoho, pro něhož porušení čestného slova může míti za následek ztrátu veřejného úřadu, nebo služby*.“⁹⁵ Takovéto

---

⁹¹ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 34

⁹² MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 37

⁹³ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881* čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 41 – 43

⁹⁴ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 42

⁹⁵ MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914* Ř. Z. 275. Op. cit., str. 47

utvrzení bývalo v minulosti téměř likvidační pro dlužníka, jímž byl například důstojník v armádě nebo úředník jak bylo uvedeno výše v textu.⁹⁶

3.3.3. Lichva v obraze poválečné doby

V důsledku válečných utrpení a nedostatku mnoha statků, byly vydány dva zákony ze dne 17.10. 1919. Prvním z nich byl **o lichevních soudech pro trestání válečné lichvy**, tj. zák. č. 567/1919 Sb. z. a n. a druhým byl zákon **o trestání válečné lichvy**, zák. č. 568/1919 Sb. z. a n.). Prvním z nich byla stanovena příslušnost a působnost soudů, kdy u každého okresního soudu byly zřízeny lichevní soudy pro trestní řízení ve věci lichvy po dobu války a týkající se zásobování obyvatelstva, stanovení přiměřených cen v zázemí a pro další majetkové prospěchy.

Naopak u druhého zmíněného předpisu, který byl hmotný k prvně zmiňovanému, šlo o definování jednání na která se vztahoval zákaz lichvy, prospěchářství etc. Takovými trestnými činy byly zatajení zásob, úmyslné porušení dodávkové povinnosti, předražování, překročení nejvyšších cen etc. Takové trestné činy byly sankcionované oproti dnešní úpravě TrZ velice mírně. Například v případě předražování musel poškozenému odsouzený vrátit vše co nabyl, pokud si přál poškozený absolutní neplatnost úkonu, anebo snížit cenu a vrátit rozdíl. Něco podobné však nalezneme v budoucí úpravě ust. § 1793 NOZ.

---

⁹⁶ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 50*

4. Trestněprávní úprava lichvy

Ačkoliv je tato práce zaměřena výhradně na lichvu v občanském právu, tak je nutné věnovat i kapitulu úpravě lichvy v trestním právu ČR, jelikož v současné platné legislativě nenalezneme lepší definici, než právě zde. V současném OZ takovéto přímé úpravy nemáme a je možné čekat jen na v budoucnu účinnou, zatím jen platnou úpravu Nového občanského zákoníku zák. č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník (dále jen „NOZ“), který vychází dle důvodové zprávy právě mimo jiného ve svém ustanovení § 1796 o lichvě z ustanovení § 218 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TrZ“). Dalším důvodem je, že lichva bývá jednou z vedlejších činností organizovaného zločinu,⁹⁷ kdy trestní řízení předchází případnému občanskému soudnímu řízení o platnosti lichevní smlouvy. Častěji je však odškodnění projednáno přímo v součásti trestního řízení v tzv. **adhezním řízení** blíže viz. podkapitola č. 4.2 Trestní řízení ve věci lichvy.⁹⁸

V důsledku historického vývoje je vhodné uvést, že Císařské nařízení 1881 stanovovalo lichvu jako **úmyslný přečin**,⁹⁹ ve zlé víře a za předpokladu, že to mohlo vést dlužníka k majetkovým problémům. V ust. § 1 Císařského nařízení 1881 v odstavci III. je pojednáno o trestní sankci v podobě tzv. „tuhého vězení“ v délce trvání 1 – 3 měsíců a současně peněžité sankci v rozmezí 100 až 500 zlatých.¹⁰⁰ To odráží skutečnost, že dle míry zavinění byl stanovován i trest a to zejména i na základě výše úroků, tedy nepřiměřenosti plnění. Tato norma je také nazývána „úroková“¹⁰¹. Dalším možným potrestáním lichváře byla možnost vyhnat, nebo vypovědět lichváře z obce.¹⁰² Druh a výše trestu za trestný čin lichvy se však do dnešního dne podstatně změnil a nejtvrdějším trestem je dnes již nepodmíněné odnětí svobody v nejvyšší délce trvání až do 8 let vězení dle ust. § 218 odst. 3 TrZ.

4.1. Hmotněprávní pojem trestného činu lichvy

V hlavě V. části II., ust. § 218 TrZ o lichvě hovoří zákon takto:

„Kdo zneužíváje něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění,

---

⁹⁷ EUROPOL. Organised Crime Report. [online]. Belgie, 2004, 28 s. [cit. 2013-03-20]. ISBN 92-95018-32-X. Dostupné z:

https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/en_euorganisedcrimesitrep2004.pdf, str. 22

⁹⁸ Adhezní řízení. *Epravo.cz* [online]. 2002, č. 1 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z:

<http://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-17689.html>

⁹⁹ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 33*

¹⁰⁰ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 26*

¹⁰¹ *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 27*

¹⁰² *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z. Op. cit. str. 56 – 68*

*jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.*¹⁰³

Dříve byla upravena lichva v ust. § 253 TrZ a to ve dvou odstavcích, sazba odnětí svobody byla zákonem stanovena v rozmezí od šesti měsíců do pěti let. Dnešní podoba ustanovení lichvy vychází z minulé úpravy s novým doplněním o možnost spáchání lichvy též **zneužitím něčí lehkomyšlnosti**. Pojmovými znaky lichvy jsou dva. Zaprvé **zneužití** a to jak rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení. Zadruhé **plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru**. Obě podmínky je nutné splnit kumulativně.

Materiálním znakem, **nebezpečností** trestného činu, je zde protizákonné chování v podobě zneužití nějakého z vyjmenovaných stavů poškozeného a plnění ve vzájemném nepoměru. Kvalifikaci nebezpečnosti zde v prvním odstavci ustanovení nemáme, ale můžeme dojít k určení nebezpečnosti z opačného konce pomocí možnosti zařazení trestného činu pod ust. § 14 odst. 2 TrZ, kdy určíme, že se jedná o **přečin**, tedy trestný čin méně závažný, než li například podílnictví dle ust. § 214 TrZ, kdy je stanovena doba odnětí svobody až na 4 roky, nebo legalizace výnosů z trestné činnosti se stejnou dobou odnětí svobody jako v předchozím případě. Musíme proto vycházet z toho, že zásadním způsobem pro určení nebezpečnosti je zde skutečnost, že **plnění nemůže být ve vzájemném nepoměru** což je pojem relativní a musí být posuzován v kontextu daného, individuálního případu. Jaká výše úroků je již natolik nemorální, že lze hovořit o vzájemném nepoměru? V minulosti viz. kapitola 3., byla lichva trestána přísně již při pouhém 1 % p.a. úroků, někdy bylo možné 6 % p.a. a někdy 12 % p.a. ba dokonce v některých dobách bylo možné požadovat u zvláštních námořních smluv i 80 – 100 % p.a.¹⁰⁴ V rámci vědy ekonomie se člověk může setkat s těmi úvahami, že v současné době lze za lichvu pokládat úroky ve výši 25-30 % p.a. Takovou výši měl původně obsahovat i NOZ v ustanoví o přiměřených úrocích. Ačkoliv je zmíněná výše úroků již dostatečně vysoká, tak některé obchodní společnosti požadují kromě úroků ještě poplatky za poskytnutí půjčky, vedení úvěrového účtu, přípis a odpis plateb, zaslání výpisů k účtu etc., takže konečná výše úroků se může vyšplhat na astronomickou výši úroků až do výše **8.348 %**

---

¹⁰³ Zákony II/2013: sborník úplných znění zákonů obchodního, občanského a trestního práva a souvisejících předpisů k 1.1. 2013. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2013., 736 s. ISSN 1802-8276., str. 373

¹⁰⁴ *Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.8. 1925, sp. zn. Zm I 374/25. Rt 2053/1925. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/Rt2053/1925> (Vážný 2053 tr.), „Pojem „nápadného poměru hodnot“ je relativním; dlužno tu přihlížeti k okolnostem případu, ku platební způsobilosti dlužníků a k pachatelovu riziku.“*

p.a.¹⁰⁵ **RPSN.**¹⁰⁶ Jak tedy určit vzájemný nepoměr? Judikatura nám říká, že „v rozporu s dobrými mravy bude taková výše úroků, která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovanými bankami při poskytování úvěrů nebo půjček.“¹⁰⁷ Jindy je tento nepoměr definován judikaturou v konkrétním případě tak, že **70 – 200 % p.a.** takový hrubý nepoměr bezpochyby zakládá.¹⁰⁸ K hrubému nepoměru NS ČR ve svém dalším rozhodnutí uvedl, že „U trestného činu lichvy podle § 253 tr. zák. se hrubý nepoměr poskytnutého nebo slíbeného plnění ve vztahu k tomu, co za to poškozený obdrží, posuzuje z hlediska objektivních směnných hodnot obou plnění v daném místě a čase. Přitom je významná jen hodnota vzájemných plnění a jejich srovnání. Naproti tomu trestní odpovědnost za citovaný trestný čin není podmíněna vznikem škody.“¹⁰⁹

Prvním zákonným předpokladem skutkové podstaty trestného činu lichvy je zneužití rozumové **slabosti**. Tuto můžeme definovat jako jednání proti dobrým mravům a jednání hraničící s absolutní neplatností pro nedostatek způsobilosti k právním úkonům na straně poškozeného. V případě, že by byl poškozený osobou se sníženou způsobilostí k právním úkonům dle ust. § 10 OZ, pak by musel za ni jednat v zásadních úkonech opatrovník.¹¹⁰ Nicméně lidé se mohou dostat do rozumové slabosti dočasně v podobě úrazu s krátkodobými následky a právní úkony tak budou následně pokládány za platné do vyvrácení poškozeným. Obvyklejší však bude, že poškozeným bude osoba se sníženým intelektem. Obecně uvádí, že výše inteligenčního kvocientu (obvykle udáváno zkratkou „IQ“) má podobu vyduté hyperboly na jejímž začátku, který je ve výši ca. 2 % osob populace, jsou osoby s IQ ca. 60 (již lehká demence, kdy člověk potřebuje pomoc od jiné osoby k vykonání běžných úkonů spojených s životem, jako jsou hygiena, oblékání, stolování etc.). Uprostřed, kde je hyperbola ve svém nejvyšším bodě jsou lidé s průměrným IQ okolo ca. 85-115 bodů. A na konci tohoto grafu jsou obvykle lidé s geniální myslí od 130 bodů IQ a více. Tato skupina lidí je také v menšině a počítá se okolo 2 % populace. Blíže viz. Obrázek č. 1: Rozložení výše IQ v lidské populaci. Pro definování rozumové slabosti tak můžeme vzít v úvahu jedince, kteří mají IQ v rozmezí od **55 do ca. 85 bodů**. Avšak můžeme se setkat i s případy, kdy jedinec není schopen

---

¹⁰⁵ Blíže viz „Příloha č. 1: Kalkulace splátek od společnosti Ferratum Czech s.r.o.“

¹⁰⁶ Blíže viz. podkapitola č. 5.3.1 Nepřiměřené úroky. RPSN je zkratka pro roční procentní sazbu nákladů.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.12. 2004 pod sp. zn. 21 Cdo 1484/2004.

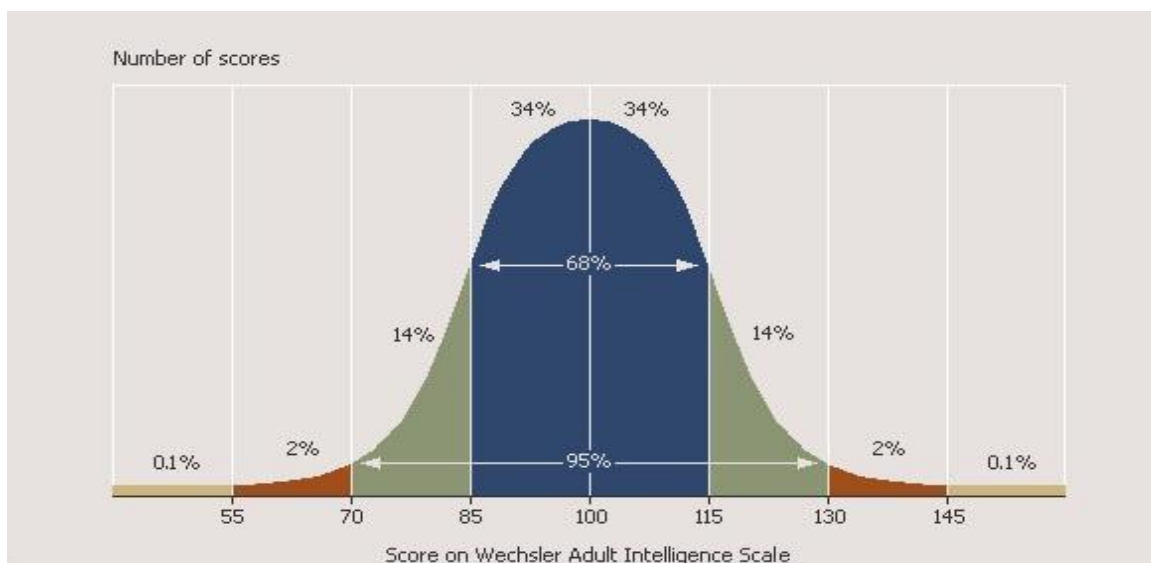
¹⁰⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.1. 2004 pod sp. zn. 5 Tdo 1282/2004.

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1215/2011-19, publik. pod č. JUD206675CZ.

¹¹⁰ Řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům. *Epravo.cz* [online]. 2001, č. 1, s. 1 [cit. 2013-02-05].

Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/řízení-o-zbavení-způsoblosti-k-právním-ukonům-6982.html>

rozpoznat hodnotu plnění poskytnutého a vráceného, aniž by měl nižší inteligenční kvocient. Obvykle tomu může být z důvodů neznalosti, nebo osobních hodnot. V takovém případě můžeme také hovořit o rozumové slabosti.¹¹¹

Obrázek č. 1: Rozložení výše IQ v lidské populaci¹¹²

Dalším předpokladem ustanovení § 218 TrZ je zneužití cizí **tísně**, kdy se jedná obvykle o dočasnou, či dlouhodobou platební insolvenční jedince, která jej může společensky a majetkově poškodit trvale.¹¹³ Z judikatury se dozvíme, že „*pojmem "tísně" předpokládá takový stav jmění dlužníka, že dlužník cítí naléhavou potřebu, opatřiti sobě nedostávající se mu hotovost úvěrem a jest právě z důvodu této naléhavé potřeby nucen a povolný ku slíbení nebo poskytnutí úplaty, jejíž majetková hodnota k hodnotě toho, čeho se mu půjčkou dostane, jest v nápadném nepoměru. Pojem ten není naplněn již méně příznivými majetkovými poměry, není však vyloučen ani takovým stavem jmění, jež možno pokládati za celkově dobrý. Stačí i jen pomíjející, ale naléhavá peněžní nesnáze, nutící k dožadování se úvěru za podmínek zvláště těžkých.*“¹¹⁴ Případně lze hovořit o tom, že „*Za tíseň ve smyslu ustanovení § 253 odst. 1 tr. zák. je třeba považovat tíživou situaci poškozeného mimořádné povahy, která je vyvolána určitou naléhavou potřebou, jejíž uspokojení není v momentálních možnostech poškozeného.*

¹¹¹ NOVOTNÝ, Oto et al. *Trestní právo hmotné II., zvláštní část. 4.* přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 440 s. ISBN 80-863-9567-7., str. 97

¹¹² SHAH, Prakash. *INTELLIGENCE*. In: <http://amazinghumanbody-prakash.blogspot.cz: The Human Body> [online]. 2010 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: http://amazinghumanbody-prakash.blogspot.cz/2010_05_01_archive.html

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákon: komentář. 5.* přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xx, 1582 s. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-717-9624-7. str. 1388-1391

¹¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.1925 pod sp. zn. Zm II 247/25, Vážný Rt 2147/1925 Tr. Sbírnka soudních rozhodnutí a stanovisek ve věcech trestních, dostupný také z: <http://kraken.slv.cz/Rt2147/1925>.

*Je to např. situace, kdy v důsledku neschopnosti okamžitě splatit dříve vzniklý závazek může poškozený přijít o celý majetek. Z hlediska posouzení trestní odpovědnosti osoby, která jedná za podmínek ustanovení § 253 tr. zák. a zneužívá tísně jiného, není vůbec podstatné, zda poškozený si takový stav tísně zapříčinil sám, nebo k němu došlo pod vlivem okolností na jeho vůli nezávislých.*¹¹⁵

Nezkušenost osoby je spatřována obvykle v neznalosti předmětných poměrů, zejm. pak úrokových sazeb obvyklých, cen, podmínek, místního trhu. Vesměs můžeme hovořit o lidech nízkého věku¹¹⁶ a osob s nižším inteligenčním kvocientem, kteří se nezajímají, nebo si nepamatují danou problematiku a úzce se specializují na svůj druh pracovní činnosti.

V případě **lehkomyslnosti** se jedná o podobný stav osoby jako u definic v předešlých odstavcích pojmů rozumové slabosti a nezkušenosti. Ačkoliv se jedná o absolutně jiný stav lidského bytí, tak tyto tři mají obvykle spojitost právě v osobě pachatele. Lze hovořit o tom, že vyskytne-li se v jednání jedince jedno z výše uvedených jednání, bude doprovázeno minimálně jedním z dvou zbylých. Lehkomyslnost spatřujeme v neuvědomění si následků svého jednání, ačkoliv jsou s tím jedinci seznámeni a ví o tom. Přirovnání bych viděl v **nedbalosti vědomé**, případně nevědomé dle ust. § 16 TrZ. S tím však nesouvisí subjektivní znak skutkové podstaty TČ lichvy u pachatele, kdy tento musí jednat v **úmyslu**.¹¹⁷

Rozrušení dlužníka při uzavírání smlouvy je jednání vztahující se k citové složce subjektu, zejm. pak prudké hnutí mysli, které zabraňuje jedinci soustředění se na podstatu věci a neumožňuje mu se oprostit od zásahu hnutí mysli do citové sféry například v případě euforie ze svatby, úmrtí v rodině apod.¹¹⁸

Formálními znaky typovými, tj. zaprvé objektem ochrany je, jak napovídá název hlavy V., majetek a možnost dispozice s ním. Zadruhé **subjektem** je zde každý, zákon neuvádí speciální ani privilegovanou osobu pachatele. V případě **subjektivní stránky** pak zde musí dojít k **úmyslnému jednání** pachatele. „Z hlediska posouzení trestní odpovědnosti osoby, která jedná za podmínek ustanovení § 253 tr. zák. a zneužívá tísně jiného, není vůbec podstatné, zda poškozený si takový stav tísně zapříčinil sám, nebo k němu došlo pod vlivem

---

¹¹⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 2. 2000 sp. zn. 3 To 904/99, ASPI ID:

JUD15608CZ [právní informační systém]. Usnesení (Rt) uveřejněné pod číslem 5/2001 v trestní části Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek NS, č. vydání 1, roč. 2001, str. 21.

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol.. *Trestní zákoník: komentář I.* §1-139. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v.1287 s., ISBN 97880740017892. str. 1956.

¹¹⁷ VICHEREK, Roman. *Základní skutková podstata lichvy dle § 218 odst. 1 tr. zákoníku.* Epravo.cz [online]. 2011, [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakladni-skutkova-podstata-lichvy-dle-218-odst-1-tr-zakoniku-77208.html>

¹¹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* 3. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008, 831 s. ISBN 978-807-2016-969., str. 726

okolností na jeho vůli nezávislých. Při posuzování, zda jde v případě sjednané půjčky o příslib plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, jak předpokládá ustanovení § 253 odst. 1 tr. zák., je třeba zvažovat vedle hodnotového poměru vzájemných plnění i dobu, na kterou je půjčka uzavřena. Uvedený znak lze spatřovat např. v uzavření smlouvy o půjčce finanční částky 293 000 Kč na dobu tří měsíců s příslibem uhrazení smluvní odměny ve výši 131 850 Kč.¹¹⁹

Nicméně nelze bez dalšího říci, že by se lichvy dopustil jen pachatel, který by lichevní smlouvu sjednal. Pachatelem lichvy se stane i ten, který pohledávku s podstatnými znaky lichvy uplatnil. Toto jednání dle ust. § 218 odst. 1 věty in fine TrZ lze považovat za **palichvu**. K tomuto vyslovil soud to, že „Trestný čin lichvy dle § 253 odst. 1 alinea druhá tr.zák. je dokonán uplatněním lichvářské pohledávky, tj. vymáháním plnění od dlužníka (poškozeného) např. žalobou. Proto trestného činu lichvy podle citovaného ustanovení trestního zákona se lze touto formou jednání dopustit i tam, kde původní lichvářská pohledávka nebyla sjednána při vědomí dlužníkovy tísně, avšak takové vědomí bylo na straně věřitele prokázáno v době uplatnění lichvářské pohledávky v občanskoprávním řízení.“¹²⁰ Takové rozhodnutí má co do právních důsledků vliv na posouzení samotné smlouvy, kdy je zde nutné vždy konstatovat **absolutní neplatnost** pro rozpor se zákonem a tudíž samotná lichevní smlouva vyvolává neplatnost úkonu s **účinky ex tunc**.

Ačkoliv je možné, že dojde k poskytnutí půjčky, kdy RPSN přesáhne například 66 % p.a., což by již přesáhlo hrubý nepoměr vzájemného plnění, nemusí se vždy jednat o trestný čin, pokud věřitel současně nenaplní alespoň jednu v zákoně uvedených okolností. Tj. dokud nezneužije něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti, rozrušení. K tomu však je nutné aktivní jednání poškozeného, aby bylo prokázáno, že věřiteli byly tyto informace známé a i přes to pokračoval v jednání.¹²¹

V případě jednání pachatele podle věty první a posléze podle věty druhé ust. § 218 odst. 1 TrZ se však bude pachateli přičítat jen jednání podle věty první. Blíže viz. Usnesení Nejvyššího soudu ČR, ve kterém je řečeno v třetí části rozhodnutí, že: „Pokud si pachatel nejdříve – zneužívaje tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti nebo rozrušení poškozeného – dal

---

¹¹⁹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 2. 2000 sp. zn. 3 To 904/99, ASPI ID: JUD15608CZ [právní informační systém]. Usnesení (Rt) uveřejněné pod číslem 5/2001 v trestní části Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek NS, č. vydání 1, roč. 2001, str. 21.

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.4.2003, sp.zn. 5 Tdo 248/2003. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27902CZ.

¹²¹ VICHEREK, Roman. *Základní skutková podstata lichvy dle § 218 odst. 1 tr. zákoníku*. Epravo.cz [online]. 2011, [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakladni-skutkova-podstata-lichvy-dle-218-odst-1-tr-zakoniku-77208.html>

slíbit plnění, jehož hodnota je v hrubém nepoměru k hodnotě vzájemného plnění, a poté takovou pohledávku sám uplatnil, přičítá se mu z hlediska viny jen jednání podle § 253 odst. 1 alinea první TrZ, nikoli (též) jednání podle § 253 odst. 1 alinea druhá TrZ (tzv. palichva).“¹²²

4.2. Trestní řízení ve věci lichvy

V případě řízení před soudem ve věci spáchání trestného činu podle ust. § 218 TrZ je možné požadovat náhradu škody v tzv. **adhezním řízení**¹²³ podle ust. § 43 odst. 3 zák. č. 141/1961 Sb., trestního řádu v aktuálním znění (dále jen „TŘ“). Adhezní řízení je součástí řízení trestního a je účelně zaměřeno hlavně na náhradu škody, zrychlení vymožení této částky a úlevu pro civilní soudy, které by se musely tímto sporem opětovně zabývat. Je proto rychlejší, když již jednou zjištěné okolnosti budou posouzeny soudem, který rozhoduje jako primární soud v trestním řízení. V takovém případě je nutné, aby poškozený podal soudu nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování **návrh**, z kterého je patrné z **jakých důvodů a v jaké minimální výši uplatňuje nárok na náhradu škody**. Za předpokladu, že bude v řízení prokázána škoda a jednání pachatele v přímé souvislosti s touto škodou,¹²⁴ pak soud uloží v rozsudku odsouzenému, aby škodu poškozenému uhradil, blíže viz. ust. § 121 písm. a) TŘ. Na rozdíl od soukromoprávního procesního řízení však není nutné stanovovat lhůtu pro splnění povinnosti, tato je spojena s nabytím právní moci a vykonatelností rozhodnutí v souladu s ust. § 139 TŘ.¹²⁵

Pro zahájení trestního řízení před soudem, nebo k jeho pokračování je nutný **souhlas poškozeného** dle ust. § 163 odst. 1 TŘ. Tento souhlas může vzít poškozený zpět, pokud tak učiní svým výslovným prohlášením o **zpětvzetí**. Naopak v případě výslovného odepření souhlasu nelze tento opětovně udělit. K podmínce uděleného souhlasu poškozeným se vztahují některé **výjimky** dle ust. § 163a TŘ, například pokud poškozený není schopen dát souhlas pro svoji duševní chorobu, poškozeným je osoba mladší než patnácti let, nebo

---

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.1. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1282/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD26608CZ.

¹²³ Adhezní řízení. *Epravo.cz* [online]. 2002, č. 1 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-17689.html>

¹²⁴ Poradce: 2012/4-5 *Trestní řád s komentářem*. Český Těšín: Poradce, s.r.o, 2011, roč. 2012, 4-5. 400 s. ISSN 1211-2437. str. 57: Roz. 3/62 – „Procesní postavení v adhezním řízení nelze přiznat osobě, která v důsledku trestné činnosti byla poškozena, pokud vzniklá škoda přímo s projednávaným trestným činem obžalovaného nesouvisí. V takovém případě nelze ani takovou osobu odkázat s jejími nároky na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem.“

¹²⁵ SUM, Tomáš. Adhezní řízení a vykonatelnost odsuzujícího rozsudku ukládajícího povinnost nahradit vzniklou škodu. *Www.epravo.cz* [online]. 2006, č. 1, s. 1 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-a-vykonatelnost-odsuzujiciho-rozsudku-ukladajiciho-povinnost-nahradit-vzniklou-skodu-44975.html>

z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

5. Lichva v současné úpravě občanského práva

V rámci současné účinné úpravy najdeme legální definici pojmu lichvy jen v ust. § 218 TrZ. Blíže viz předchozí kapitola č. 4 Trestněprávní úprava lichvy. Jak bylo již výše řečeno, v současném platném občanském zákoníku nenajdeme konkrétní definici, pojem, a ani odkaz na jiný právní předpis v souvislosti s lichvou. Ačkoliv je možné hovořit o tom, že lichva jako taková je zakázaná a za splnění zákonem stanoveným přesných podmínek skutkové podstaty, materiálních a formálních znaků je sankcionována nejtěžším zásahem do soukromé sféry jedince, tj do práva na osobní svobodu dle čl. 8 LZPS a do práva na svobodu pohybu a pobytu dle čl. 13 LZPS a do mnohých dalších, prostřednictvím nepodmíněného trestu odnětí svobody. Tak proč by měla být lichva definována i v OZ? Tímto důvodem je problém v kvantitě případů mezi občany. V současné době, jak již bylo pojednáno v kapitolách 1. a 2., je společnost zmítána zejména dopady bankovních deregulací a nevhodných finančních operací. V důsledku globalizace a propojení různých oborů, je téměř celý svět zasažen fází krize a i přes optimismus lze očekávat jistou míru stagnace v takovémto prostředí minimálně ještě pár let. Lidé v důsledku přesunů kapitálu přicházejí o práci, jediný zdroj obživy, a v důsledku nedostatku vlastních finančních rezerv a rozmařilého životního stylu, musejí sahat po téměř revolvingovém úvěrování svého života. To nahrává vyšší míře sjednávání lichevních smluv. A podobně jako tomu bylo v historii popsané v pododdílech 3.3.2 Lichva v předválečné a válečné době a 3.3.3 Lichva v obraze poválečné doby, tak i v dnešní době probíhá trend lichvaření v pozadí společenských procesů.

Ačkoliv bychom mohli postupovat v souladu s argumentem logického výkladu ad maiori ad minus a uvést podmíněnost lichevní smlouvy v OZ ustanovením § 218 TZ. Kdy není možné uzavřít lichevní smlouvu, protože je to trestné a následoval by trest. Je právě proto nutné si uvědomit, že trestní právo, právo specifické svými normami, uspořádáním, účelem a podstatou a se svými podstatnými odlišnostmi norem práva veřejného od norem práva soukromého je zde pouze pro zlepšení podmínek kontraktačních vztahů, pro dodržení autonomie vůle a pro zachování rovnosti stran. Z teleologické podstaty jejich vztahu je nutné si uvědomit to, že trestní právo je zde až sekundární, a je užito až v důsledku porušení práva. Naopak občanské právo je jedním z nejzákladnějších, které je zde na počátku a bez něj by nemohlo trestní právo být a naplnit svou funkci odpovědnosti a sankce za nedovolené jednání. A proto je možné hovořit o volné provázanosti OZ, jako primární normy a TrZ, jako sekundární.

Odluku od TrZ můžeme sledovat v historickém vývoji československého, později jen českého státu, patrně z důvodu toho, že se nepředpokládala lichva v souladu s filozofií Marxismu a leninismu, kdy jistě k zamyšlení vhodná idea „všechno je všech“ odporovala myšlenke dnešního kapitalismu, že člověk může mít takový majetek, jaký si nashromáždí. Právě novelizace reflektující dobu tzv. středním občanským zákoníkem zrušila do té doby v ustanovení § 879 odst. 4 OZO¹²⁶ absolutní neplatnost lichvy na našem území. I přes tuto skutečnost byla v době do r. 1989 judikována rozhodnutí soudů, která nám poskytují obrázek posuzování lichvy v této době a analogickou aplikaci práva platného do provedení změn.

Jelikož není provázanost trestního zákoníku s občanským zákoníkem, který by měl být po Ústavě a LZPS ca. třetím nejbližším předpisem občana demokratické České republiky, tak je vhodné uvést, že tuto odluku nahrazuje nově propojení v Novém občanském zákoně pod § 1796. Nicméně definici lichevní smlouvy musíme hledat v judikatuře soudů, ačkoliv lichevní smlouva je základem pro samotný právní vztah mezi dlužníkem a lichvářem jako věřitelem.

I přes to, že je nutné brát občanský zákoník jako celek v případě institutu lichvy, nalezneme mnohá ustanovení, která pracují právě s jednotlivými pojmovými znaky lichvy. Těmito jsou zejména dobré mravy § 3 odst. 1 OZ, způsobilost k právním úkonům § 8 - §10 OZ ve spojitosti s ust. § 38 OZ, náležitosti právního úkonu § 34 a násl. OZ, relativní a absolutní neplatnost v ust. § 37 až § 49a OZ, spotřebitelské smlouvy §51a a násl. OZ, institut zástavního a podzástavního práva § 152 a násl. OZ, závazky § 488 a násl. OZ, převzetí dluhu § 531 OZ, přistoupení k závazku § 533 a násl. OZ, smluvní pokuta § 544 a násl. OZ, ručení § 546 a násl. OZ, uznání dluhu § 558, kupní a směnná smlouva § 588 a násl. OZ, darovací smlouva § 628 a násl., zejména pak půjčka § 657 OZ, nájemní smlouva § 663 a násl. OZ, ustanovení o sázce a hře § 845 a násl. OZ.

Podmínkou pro lichvu je **lichevní smlouva**, která však nemůže vycházet z TrZ, ale zejména a hlavně z OZ dle ust. § 43 a násl. OZ, případně v režimu ObchZ. K lichevní smlouvě je více pojednáno v následující podkapitole č. 5.1 Lichevní smlouva. Zde je však nutné zmínit, že základní soukromoprávní vztah, který je pro lichvu podstatným, bude mezi **dvěma a více smluvními stranami**. Na jedné straně bude věřitel, který poskytuje někomu nějaké plnění a na druhé straně bude dlužník, který poskytnuté plnění přijme a po uplynutí sjednané doby věřiteli toto jeho plnění vrátí i s hodnotou vyšší, kterou si sjednali. Smlouva může mít **formu literární i verbální**. Nicméně častější v důsledku právní zásady quod non est in actis, non est in mundo bude ve formě literární, aniž by se jednalo o smlouvu, jejímž

---

¹²⁶ OZO, jinak také Obecný zákoník občanský, případně ABGB z roku 1811.

předmětem je nemovitost v souladu s ust. § 46 OZ, či zástavní právo k nemovitosti § 156 OZ, nebo jiná smlouva, která má zákonem stanovenou formu.

5.1. Lichevní smlouva

Jak bylo řečeno v úvodu kapitoly č. 5, je podmínkou lichvy lichevní smlouva a je jedno v jaké podobě, formě a s jakými podmínkami. V právním vztahu založeném smlouvou podle ust. § 43 a násl OZ jsou **minimálně dvě strany**, kdy jedna bude osobou povinnou a druhá osobou oprávněnou. Záměrně neužívám pojem dlužník a věřitel, ačkoliv na jiných místech práce je pro zjednodušení používám. Je to z toho důvodu, že pokud člověk má v úmyslu lichvou získat majetek druhého, nemusí postupovat v intencích zákonných institutů jako je půjčka, či úvěr, nebo užít jejich různorodých inverzních variant. Je klidně možné, že lichvář nepůjde cestou pro mnohé již známou, například okatě uvedenou vysokou úrokovou sazbou s přesným procentem úroků, nebo směnky, ale půjde například formou **inominátní smlouvy** dle ust. § 51 OZ či § 269 odst. 2 ObchZ, která pravý účel smluvního vztahu absorbuje po částech do jednotlivých povinností a oprávnění a druhá strana, která vidí smlouvu poprvé ani nepochopí její smysl. Nicméně takovýchto smluv moc nebývá a obvykle postačí jednoduché postupy s uvedením nízkých sazeb úroků a vysokých RPSN, odkazem na Všeobecné obchodní podmínky dle ust. § 273 ObchZ, které jsou poměrně podrobné a psané menším písmem a drtivá většina lidí nepochopí smysl smlouvy. Velice často se takové Všeobecné obchodní podmínky sjednávají u smluv ve vztazích s bankami, různými investičními, podílovými, penzijními fondy, pojišťovnami, se subjekty poskytující úvěry a půjčky, cestovními kanceláři. Mnohdy se v praxi zjistí, že lidé ani nerozumí uzavíraným smlouvám a naopak se mylně domnívají smyslu, který si přečetli na webových stránkách, dvoustránkovém letáčku a který jim řekl zaměstnanec té dané společnosti. Leckterá kauza klienta advokátní kanceláře ve spojitosti s pojištěním mívá kámen úrazu v nedostatečném prostudování důležitých materiálů před samotným podpisem smluv.

Na tomto místě je nutné uvést co je tedy právě tou **lichevní smlouvou**? Je to smlouva, prostřednictvím které jedna ze smluvních stran vědomě a úmyslně zneužívá něčí tísně, rozumové slabosti, nezkušenosti, lehkomyšlnosti, něčího rozrušení, omylu, neurčitosti a nesrozumitelnosti právního úkonu popsaného ve smlouvě a nechá si za své plnění poskytnout plnění ve vyšší hodnotě, než jaká je v daném místě, čase a za stanovených podmínek přiměřená. Správnost tohoto tvrzení potvrdil i Nejvyšší soud ČR (dále jen „NS ČR“), který došel ke stejnému závěru a judikoval, že: „*Lichevní smlouvy jsou takové smlouvy, které smluvní strana uzavře zneužívaje něčí nezkušenosti, tísně nebo rozumové slabosti nebo něčího*

rozrušení, přičemž dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru. O lichevní smlouvu podle občanského práva jde v případě, kdy jednající z okolností věci věděl anebo musel vědět, že druhá strana je postižena okolnostmi uvedenými shora, a tuto okolnost využil; nevyžaduje se, aby jeho jednání bylo současně v trestním řízení označeno za trestný čin. Lichevní smlouvy jsou absolutně neplatné.¹²⁷ V rozhodnutí NS ČR je patrná vazba na ustanovení § 879 odst. 4 OZO, zejména v neplatnosti lichevních smluv v jednání contra legem, vyvolávající **absolutní neplatnost** v souladu s ust. § 39 OZ. K tomu nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí uvedl, že: „*Absolutní neplatnost právního úkonu podle § 39 obč. zák. pro jeho nedovolenost nastává také v případě, kdy právní úkon svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu (jde tedy o právní úkon contra legem). Přitom nemusí jít vždy o rozpor s občanským zákoníkem, nýbrž i s jinými zákony, jimž obsah právního úkonu odporuje. Lze přisvědčit tomu, že zásadní otázkou, která se váže k § 39 obč. zák., je, zda je toto ustanovení třeba považovat za sankci na každý rozpor právního úkonu se zákonem, na každý rozpor, na každý nesoulad se zákonným zásahem nebo příkazem, a to zejména v případech, kdy zvláštní předpis nemá výslovné ustanovení o následku rozporu daného úkonu se zákonem, tedy když zvláštním zákonem není výslovně stanovena sankce neplatnosti. Závěr, že určitý právní úkon je neplatný pro rozpor se zákonem nebo proto, že zákon obchází, se musí opírat o rozumný výklad dotčeného zákonného ustanovení. Nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem. Významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Je proto nutné se vždy ptát po účelu zákonného příkazu či zákazu.*“¹²⁸

V kontextu s výše uvedeným rozhodnutím NS ČR, je nutné ve spojitosti s neplatností lichvy uvést, že pokud se prokáže, že jakákoliv smlouva je smlouvou lichevní, stíhá ji **absolutní neplatnost pro jednání proti zákonu, tedy contra legem s účinky ex tunc**. Je však nutné **každý případ individuálně posuzovat** zvlášť a v souvislosti se subjekty a subjektivními okolnostmi případu. Nelze generálně objektivizovat každou smlouvu s nepřiměřenými úroky za smlouvu lichevní, ačkoliv může být úroková sazba ve smlouvě použita, již na hranici s dobrými mravy.

5.2. Podstatné znaky a náležitosti lichevní smlouvy

V judikatuře českých soudů nalezneme několik definic lichevní smlouvy. Jedna z nich, uvádí podstatné náležitosti, označuje strany a uvádí znaky:

---

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.4.2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27439CZ.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2373/2012. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD223461CZ.

„1. **Objektivním znakem** tzv. lichevní smlouvy, jejímž předmětem je převod vlastnického práva k nemovitostem, je **existence** písemně uzavřené **smlouvy** o převodu nemovitostí, v níž je poskytované plnění (cena za převáděný nemovitý majetek) v hrubém (podstatném) nepoměru oproti hodnotě převáděného majetku.

2. Při posuzování, zda v konkrétním případě jde o **hrubý nepoměr ve vzájemném plnění**, nelze zpravidla vystačit pouze se zjištěním hodnot jednotlivých plnění a jejich prostým srovnáním, ale bude zapotřebí přihlídnout i k dalším okolnostem případu, které - společně s naplněním jednoho ze subjektivních znaků lichevního jednání - mohou mít zpravidla vliv na takto realizované vzájemné plnění (např. hospodářský význam uzavřené smlouvy, solventnost převodce, rizikovost záměru, ekonomická prognóza, resp. vývoj na trhu atd).

3. **Subjekty lichevní smlouvy** jsou jednak osoba profitující z lichevního jednání, a dále osoba, která z určitého důvodu převádí svůj nemovitý majetek, jehož hodnota je v hrubém nepoměru k plnění, jež se převodci za takový majetkový transfer dostává.

4. Mezi **subjektivní znaky** lichevní smlouvy náleží např. rozumová slabost, tíseň, lehkomyšlnost, stav rozrušení nebo nezkušenost převodce.¹²⁹

5.3. Objektivní znaky lichevní smlouvy

V návaznosti na uvedený Rozsudek NS ČR v podkapitole 5.2, rozeznáváme u lichvy **objektivní znaky**, kterými jsou zejm. **smlouva** a **hrubý nepoměr ve vzájemném plnění**.

Uvedený druhý znak, by nemělo být možné odůvodnit či ospravedlnit okolnostmi a důvody například ve větším riziku ztráty, jak tomu bylo například u *fenus nautica* viz. podkapitola č. 3.1 Starověk. Obvykle je uvedeno, že nepřiměřené úroky je nutné posuzovat v souvislosti s obvyklými úrokovými sazbami v daném místě a čase u podobných vztahů, jako jsou u předmětné smlouvy. Blíže viz. rozhodnutí NS ČR, „*Při sjednávání úroku při peněžité půjčce jedná v souladu s dobrými mravy jen ten věřitel, který požaduje přiměřený úrok bez ohledu na to, že dlužník uzavírá smlouvu o půjčce v situaci pro něho obtížné. Nepřiměřeným úrokem je zpravidla úrok sjednaný ve výši, která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček.*“¹³⁰

U **úroků z prodlení** je nutné posuzovat úroky smlouvou sjednané se zákonnými úroky dle nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatků

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4665/2009. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD164071CZ.

¹³⁰ Rozsudek NS ČR ze dne 15.12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27101CZ.

z prodlení podle občanského zákoníku v aktuálním znění. K tomu bylo judikováno NS ČR, že „*Jestliže jsou po 1. 1. 2001 uplatňovány smluvené úroky z prodlení vůči smluvní straně, která není podnikatelem, za situace, kdy smlouva byla uzavřena před tímto datem, je možné žalobkyni přiznat jen ty smluvní úroky z prodlení, na které vznikl nárok před 1. 1. 2001. Pokud jde o úroky, na které vznikl nárok po 1. 1. 2001, je třeba posoudit, zda dohoda stran o smluvních úrocích z prodlení není pro žalovanou nevýhodná v porovnání se zákonnými úroky z prodlení. Pokud ano, nelze žalobkyni přiznat úroky z prodlení ve smluvené, ale v zákonné výši.*“¹³¹

5.3.1. Nepřiměřené úroky

Úrok lze definovat jako úplatu za poskytnuté plnění. V právním smyslu je úrok příslušenstvím práva, pohledávky, což nám říká ust. § 121 odst. 3 OZ. Takto založený vztah je vztahem akcesorickým ke vztahu hlavnímu, ze kterého jsou úroky odvozeny. S tímto hlavním vztahem je také spojeno jeho podmínění s časem. Ačkoliv jsou do jisté míry úroky, jakožto příslušenství spojeny s jistinou, je možné na základě dohody smluvních stran tyto oddělit. Příkladem oddělení může být například splácení nejdříve úroků a pak až jistiny.¹³² Tak tomu bylo a mnohdy i je u podmínek smluv o úvěru poskytovaných bankami.

Slovo úrok je z pohledu **etymologie** slova odvozen pravděpodobně od slova **u – říci tj. umluvit**, ujednaná dávka. Podobně je možné hovořit v jiném smyslu slova úrok a to **uřknout**. Obecně lze tedy říci, že úrok je lhůtní platba v minulosti obvykle z nájmu později zejména z půjčených peněz, na kterých se smluvní strany domluvily.¹³³

Další definicí může být také například tato: „*Pokud jsou peníze smluvně půjčovány nejen za účelem vrácení jistiny, ale také za účelem získání kompenzace za poskytnutí půjčky jistiny, taková kompenzace je pak nazývána úrokem těmi, kteří věří v její zákonnost a lichvou těmi, kteří v její zákonnost nevěří.*“¹³⁴ V rámci vývoje však doznala tato definice změny, protože dnes je úplata v podobě úroků běžná. Slovník angličtiny definuje úrok jako „*peníze*

---

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. 23 Cdo 4615/2007, In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD166936CZ.

¹³² HENDRYCH, Dušan a Josef FIALA. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. ISBN 9788074000591., str. 1176

¹³³ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Op. cit. str. 668

¹³⁴ KATZL, Mirek. *K otázce nejvyššího přípustného úroku u smluv o půjčce a úvěru.*, Brno, 2010, 55 s. Závěrečná práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta. str. 7; Srovnej BLACKSTONE, W. Sir: *Commentaries on the Laws of England*. Oxford, The Clarendon Press, 1765 – 1769, s.1336 [citováno dne 21.11. 2012]. Dostupné z <http://www.lonang.com>

*zaplacené za využití peněžní půjčky, nebo za poshovění splátky dluhu podle pevného poměru.*¹³⁵

Ačkoliv si institut úroku prošel dlouhou historií, tak jej i v dnešní době někdy těžko chápeme přes mnohá učení z řad ekonomů, kteří nám říkají o tom, že úrok má několik funkcí. Kterými jsou zaprvé funkce **času v ekonomice**, zadruhé funkce **úložiště hodnoty**, tedy že peníze mohou dělat peníze další, na rozdíl od učení Aristotela, že neživé nemůže se rozmnožovat. A v poslední řadě nám úrok zprostředkovává **pohled na věřitelské riziko**, které musí operovat s pravděpodobnou ztrátou v případě nepříznivých okolností. To nám podává jasný názor, že úrok je v dnešní době možný a jediné co je nutné stanovit, je do jaké míry je ještě možné hovořit o přiměřenosti úroku.¹³⁶

Nejvyšší přípustná výše úroků není obsažená v současné české právní úpravě, což může být velice problematické při stanovení výše úroků například u smluv o půjčce, úvěru, leasingu a zejména u lichvy. V rámci NOZ je v ust. § 1802 stanovena nově právě výše úroků tak, že je přípustné stanovit v rámci smluvního ujednání úroky ve výši obvyklé úrokové míry, kterou stanovují obchodní banky pro úvěrové produkty v místě bydliště, nebo sídla dlužníka v době, kdy byla podepsána předmětná smlouva anebo mohou být úroky ve výši, kterou stanoví právní předpis. Stejný názor k tomu zaujímá NS ČR, který říká, že „*V rozporu s dobrými mravy je zpravidla výše úroků sjednaná ve smyslu ustanovení § 658 odst. 1 obč. zák., která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček.*“¹³⁷ Naopak za nepřiměřené plnění nelze považovat například odstoupení od jednostranného úkonu, což NS ČR uvedl, takto: „*Nápadně nevýhodné podmínky spočívají v posouzení ekvivalentnosti vzájemných plnění, o kterém u jednostranného právního úkonu, jakým je vzdání se vlastnického práva, obdobně jako u darování, nelze ani pojmově uvažovat.*“¹³⁸ To však platí pouze v tom případě, že nejsou smluvně sjednány úroky.

V důsledku implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady

---

¹³⁵ KATZL, Mirek. *K otázce nejvyššího přípustného úroku u smluv o půjčce a úvěru*. Op. cit., str. 7

¹³⁶ HAMPL, Mojmir. Vývoj pohledu na úrok očima ekonomů. *Www.cnb.cz* [online]. 2003-2013, [cit. 2013-02-11]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/hAMPL_20110322_young_mbsa_forum.html

¹³⁷ Rozsudek NS ČR ze dne 15.12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004 Op. cit.

¹³⁸ Rozsudek NS ČR ze dne 25.3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 465/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD71388CZ.

87/102/EHS,¹³⁹ vznikl zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů v aktuálním znění. V tomto předpise je definována v ust. § 3 písm. d **roční procentní sazba nákladů** (dále jen „RPSN“), která je definována jako „*celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše spotřebitelského úvěru*“ a ve stejném ustanovení § 3 pod písm. e v návaznosti na § 10 jsou definovány celkové náklady jako „*veškeré náklady, včetně úroků, provizí, daní a veškerých dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti se spotřebitelským úvěrem a které jsou věřiteli známy, s výjimkou nákladů na služby notáře; do celkových nákladů se započítávají i náklady související s doplňkovými službami spotřebitelského úvěru, zejména pojistné, pokud je uzavření smlouvy o poskytnutí doplňkové služby povinné pro získání spotřebitelského úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek.*“ Jednoduše řečeno, RPSN představuje procentuální podíl z dlužné částky, kterou spotřebitel musí za trvání smlouvy zaplatit v souvislosti se splátkami, správou a dalšími výdaji spojenými s čerpáním půjčky, či úvěru. Sazbu RPSN, je **povinen ze zákona uvádět** od 1.1. 2002 každý s výjimkou těch, kteří poskytují úvěr od 5.000,- Kč a nad 1.880.000,- Kč a u hypoték. V případě nesplnění **zákonné informační povinnosti** stíhá podnikatele sankce v podobě možnosti uplatnění úroků pouze ve výši diskontní sazby stanovenou ČNB, kdy k dnešnímu dni 17.2. 2013 je diskontní sazba ve výši 0,05 % p.a. Účelem RPSN je vytvořit jednotný ukazatel, který bude možné určit pro každý úvěr a tím dojde k možnosti porovnávání jednotlivých nabídek podnikatelů. Do této doby bylo velice obtížné porovnat více produktů, poněvadž do uváděné úrokové sazby, která sama o sobě mohla být stanovena na rok, půlrok, kvartál, měsíc, tak nepatřily různé poplatky spojené s čerpáním úvěru (například administrativní, za správu, za vedení, za převod, akontace, pojištění etc.).

V příloze č. 5 uvedeného zákona o spotřebitelském úvěru je uveden způsob výpočtu RPSN. RPSN vyjadřuje úrokovou míru, pro kterou se rovná čistá současná hodnota získaných půjček čisté současné hodnotě výdajů. Pro názornost si uvedeme jako příklad, že subjekt A si půjčí k 1.1. 2013 od subjektu B 200.000,- Kč a má je vrátit do jednoho roku ve výši 220.000,- Kč tedy s úrokem 10 % p.a. RPSN vypočítáme tak, že bude rovnice ve tvaru:

$$200.000 = 220.000 / (1 + r) \text{ pak po úpravě dostaneme} \\ (1 + r) = 220.000 / 200.000$$

---

¹³⁹ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2008/48/ES: o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS. [online]. In: Úřední věstník Evropské unie. 2008, L 133. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:133:0066:0092:CS:PDF>

$$r = 220.000 / 200.000 - 1$$

$$r = 10 \% \text{ p.a.}$$

V uvedeném případě se RPSN shoduje se sjednanou výší úroků. Avšak co se stane, pokud bude dlužník platit ve dvou rovnocenných splátkách, kdy první se splatí za ½ roku a druhá až na konci období?

$$200.000 = 110.000 / (1 + r)^{0,5} + 110.000 / (1 + r)$$

$$(1 + r)^{0,5} + (1 + r) = 200.000 / 110.000 + 200.000 / 110.000$$

$$(1 + r)^{0,5} + (1 + r) = 400.000 / 110.000$$

$$r = 13,63 \% \text{ p.a.}$$

Na příkladu můžeme vidět, že úroková sazba vzrostla, ačkoliv celková půjčená částka je splacena rychleji, než v prvním případě. Tedy úvěr nám zdražil o 3,63 % p.a. což už činí více jak trojnásobek úrokové sazby na běžném účtu u banky, nebo polovinu hrubé inflační míry za rok v ČR.

Uvedený zákon užívá rok, který se dělí na 365 dní, resp. 366 dní v přestupných letech, má 52 týdnů, nebo 12 stejně dlouhých měsíců, jeden po 30,41666 dnech (tj. 365/12 bez ohledu na přestupné roky). Velice často si i přes několikaletou osvětu Ministerstva financí a ČNB lidé RPSN nezjistí, nebo jí nedávají takovou pozornost, jakou by měli, ačkoliv na základě zákonné informační povinnosti ji podnikatelé uvádějí.¹⁴⁰ Pak se lidé diví, že v důsledku ignorace RPSN místo původních například 3,5 % p.a. mají platit 17 % p.a., nebo dokonce neuvěřitelných 8.348 % jako v příkladu společnosti, jejíž kalkulace splátek je uvedena v Příloha č. 1: Kalkulace splátek od společnosti Ferratum Czech s.r.o. V rámci **studie o finanční gramotnosti ČR** bylo zjištěno, že přibližně **34 %** dotázaných vědělo zhruba co je RPSN, ca. **17 %** vědělo přesně co je RPSN, pouze **16 %** dotázaných vědělo co znamenají zkratky p.a., p.m. etc. Taktéž bylo uvedenou studií zjištěno, že pouze **36 %** dotázaných si pečlivě přečte obsah smlouvy a i přes to jen **12 %** tvrdí, že se setkali s pojmem rozhodčí doložka, která bývá ve velké většině smluv.¹⁴¹ O této nedokonalosti hovoří i studie o úrokových sazbách Institutu für Finanzdienstleistungen provedená v polovině roku 2010. Podle ní i přes implementaci směrnic EU, ponechává v rámci soustředné regulace česká

¹⁴⁰ CHUCHVALCOVÁ, Jana. Finanční vzdělanost v ČR je překvapivě nízká: Bankovníctví 26.1.2011 strana 12, rubrika Rozhovor. *Www.cnb.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2011/cl_11_110126.html

¹⁴¹ SVATOŠOVÁ, Markéta. *Finanční gramotnost v ČR: Tisková konference MF a ČNB*. [online]. 2010, 20 s. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/spotrebiteel/financni_gramotnost/mereni_fg_tk_2010_1213/financni_gramotnost_20101213_cnb_svatosova.pdf, str. 13-17

legislativa spíše lichvu trestnímu právu, než že by ji přímo definovala a sama určovala výši přiměřených úroků. Stejně jako v některých dalších zemích EU, například v Portugalsku, Francii, Belgii, Španělsku, Slovinsku, Slovensku, Maďarsku, Irsku, Velké Británii a některých státech Německa.¹⁴² Ke studii se vyjadřovala Česká národní banka, která uvedla, že „*hlavními bariérami na jednotném trhu je zejména jazyková bariéra, špatná orientace v nabídce produktů, konzervativní chování spotřebitelů atd., zatímco případný vliv regulace výše úrokové sazby je v praxi zanedbatelný.*“¹⁴³

Vedle úroků sjednaných, případně dalších plateb podřazených pod RPSN, je možné požadovat **úroky z prodlení**, nebo **poplatek z prodlení** podle ust. § 517 odst. 2 OZ, které odkazuje na prováděcí předpis nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku v aktuálním znění. Není-li jich ve smlouvě sjednáno, je možné vycházet právě ze zákonné úpravy, která v ust. § 1 předmětného nařízení stanovuje že, „*Výše úroku z prodlení odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou pro poslední den kalendářního pololetí, které předchází kalendářnímu pololetí, v němž došlo k prodlení, zvýšené o sedm procentních bodů.*“ Rovnice pak vypadá takto: „**ZÚZP = repo sazba + 7 %**“.¹⁴⁴ Repo sazbu zjistíme ze stránek ČNB, která vedle dvoutýdenní repo sazby určuje i diskontní a lombardní sazby. V současné době je repo sazba ve výši 0,05 % p.a.¹⁴⁵ Což je úprava měnových nástrojů ČNB v důsledku současného společenského dění pokračujícího od ca. roku 2008, kdy začala jít ekonomika světa do recese hospodářského cyklu v důsledku splasknutí bubliny obchodů s CDO deriváty a jejich pojištěním. Celý vývoj repo sazeb je uveden na stránkách České národní banky.¹⁴⁶ K řečenému je nutné dodat, že úroky a úroky z prodlení, nebo i smluvní pokuta budou pro posouzení s dobrými mravy dle ust. § 3 odst. 1 OZ posuzovány ve vzájemné souvislosti. Blíže viz. rozhodnutí NS ČR, které v právní větě rozhodnutí uvozuje, že „*Při posouzení, zda*

---

¹⁴² REIFNER, Udo, Sebastien CLERC-RENAUD a Michael KNOBLOCH. Study on interest rate restrictions in the EU: Final Report for the EU No. ETD/2009/IM/H3/87. Brussels/Hamburg/Mannheim, [online] 432 s. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislativni_zakladna/stanoviska_cnb/download/urokove_sazby_studie.pdf, str. 41, 78 a 412.

¹⁴³ Pozice České národní banky ke konzultačnímu materiálu Evropské komise ke Studii k omezení úrokových sazeb. *Www.cnb.cz* [online]. 2012, [cit. 2013-02-11]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislativni_zakladna/stanoviska_cnb/download/urokove_sazby_stanovisko_cnb.pdf, 4 s., str. 3.

¹⁴⁴ NOVÁK, Richard. Nová právní úprava zákonných úroků z prodlení. *Epravo.cz* [online]. 2010, č. 64247 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-pravni-uprava-zakonných-uroku-z-prodlení-64247.html>

¹⁴⁵ Česká národní banka. *Www.cnb.cz* [online]. 2003-2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/index.html>.

¹⁴⁶ Jak se vyvíjela dvoutýdenní repo sazba ČNB?. *Www.cnb.cz* [online]. 2013, [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/jak_se_vyvijela_dvoutydeni_repo_sazba_cnb.html.

*sjednaná výše úroků z prodlení není v rozporu s dobrými mravy, se nepřihlíží ke sjednané smluvní pokutě mezi stranami. Naopak při posuzování přiměřenosti výše smluvní pokuty se přihlíží i ke sjednané výši úroků z prodlení.*¹⁴⁷

Kromě úroků, úroků z prodlení, RPSN je možné v případě stanovení odměny věřitele pracovat s dalšími veličinami. Jednou z nich je **čas**, kdy úroková míra 1 % p.a. nebude to stejné jako 1 % p.d. Přepočteme-li si to na lehkém příkladu, pak zjistíme při jistině 1.000,- Kč a době trvání úvěru 1 rok, že 1 % p.a. se bude rovnat 10,- Kč a u 1 % p.d. bude odměna ve výši 37.783,- Kč, tj. celkový úrok by byl ve výši 3.778,34 % p.a. Kromě ročního úročení se zkratkou **p.a. (per annum)**, latinská fráze pro označení „za rok“, „ročně“¹⁴⁸ známe také **p.s. (per semestre)**, latinská fráze pro označení „za pololetí“, „za půl roku“¹⁴⁹ **p.q. (per quartale)**, latinská fráze pro označení „za čtvrtletí“, „za čtvrt roku“¹⁵⁰ **p.m. (per mensem)**, latinská fráze pro označení „měsíčně“, „za měsíc“¹⁵¹ **p.sept. (per septimanam)**, latinská fráze pro označení „týdně“, „za týden“¹⁵² a již uvedené **p.d. (per diem)**, latinská fráze pro označení „denně“, „za den“¹⁵³.

Další veličinou je **způsob stanovení počítání úroků**. Ačkoliv to navazuje na čas, jelikož je nutné určit časovou jednotku, tj. rok, měsíc, týden či den, tak i takový výpočet je jednou ze samostatných veličin. Rozeznáváme **jednoduché úročení**, kdy po celou dobu trvání úvěru máme jednu úrokovou sazbu, která odpovídá přímo úměrně stejnému podílu z nominální výše úvěru. Například nominál bude ve výši 1.000,- Kč, úrok je 10 % p.a., období je 1 rok. Pak celková částka činí 1.100,- Kč úrok ve výši 10 % je přičten ve výši 100,- Kč. Dalším způsobem úročení je **složené úročení**. To se používá u mnoha finančních produktů a není už tak průhledné pro mnoho lidí, jako předchozí jednoduché. Například máme opět částku 1.000,- Kč úrokovou sazbu 10 % p.a., ale tentokrát je období v délce trvání 10 let. Na konci každého roku se přičte k jistině 10 % úroků a z této nově stanovené částky se bude

---

¹⁴⁷ Rozsudek NS ČR ze dne 18.3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2924/2009. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD164019CZ.

¹⁴⁸ **Per annum.** *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/index.php?title=Per_annum&oldid=14092

¹⁴⁹ **Per semestre.** *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Per_semestre

¹⁵⁰ **Per quartale.** *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Per_quartale

¹⁵¹ **Per mensem.** *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Per_mensem

¹⁵² **Per septimanam.** *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Per_septimanam

¹⁵³ **Per diem.** *Iuridictum: Encyklopedie o právu* [online]. 2008, č. 1 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/w/Per_diem

počítat úrok znovu pro nový, následující rok.¹⁵⁴ Příkladem viz. výpočet uvedený v Tabulka 1: Výpočet složeného úročení na 10 let.

Pro ucelený pohled na úročení si rozeberme případ probraný přímo až před NS ČR, který judikoval toto: „*Nepochybně pak je hrubým nepoměrem to, že za částku 293 000,- Kč půjčenou na tři měsíce, je vyžadována smluvní odměna 131 850,- Kč, což znamená 15 % úrok z půjčené částky za jeden měsíc, a tudíž úroku ve výši 180 % p. a. Byť je zastavárenská činnost volnou činností povolenou zákonem č. 286/1995 Sb., bez jakýchkoli omezujících mantinelů, jak argumentuje ministr spravedlnosti v podané stížnosti pro porušení zákona, je Nejvyšší soud toho názoru, že musí být pro činnost zastavárnicka stanoven jistý limit při určování podmínek, za nichž peníze půjčuje. Tímto omezujícím faktorem pak musí být existence ještě akceptovatelného poměru požadovaného plnění k hodnotě vzájemného plnění, který sice bude u zastavárnicka nepochybně vyšší než v bance, nemůže jej však v žádném případě překročit mnohonásobně.*“¹⁵⁵

Rok	Nominál	Zúročení
1	1000	1100
2	1100	1210
3	1001	1101,1
4	1101,1	1211,21
5	1002	1102,2
6	1102,2	1212,42
7	1003	1103,3
8	1103,3	1213,63
9	1004	1104,4
10	1104,4	1214,84

Tabulka 1: Výpočet složeného úročení na 10 let.

Máme zde nominál půjčky dle ust. § 657 a násl. OZ ve výši 293.000,- Kč, dlužník vrací po třech měsících částku zvýšenou o 131.850,- Kč což činí 45 % p.q. a 180 % p.a. Ačkoliv se jedná o jednoduché úročení čtvrtletní, tak je vidět, že i soud se zaobíral stanovením úrokové míry na celý rok, aby mohl srovnávat s úrokovou mírou obvyklou. Jediné, co může být zavádějící je uvedení úroků 15 % p.m., protože by musela pak být částka vyšší a s tím i úroková sazba.

Dílčím závěrem k této podkapitole je vhodné uvést, že v české legislativě nejsou maximální přípustné úroky v regulaci dobrých mravů stanoveny exaktně, ale jsou vázány na

¹⁵⁴ KRATOCHVÍLA, Jakub. Finanční matematika v hypotečním bankovníctví [online]. Brno, 2013 [cit. 2013-02-08]. 51 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Petr Červínek. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/321475/esf_b/>. str. 19.

¹⁵⁵ Usnesení NS ČR ze dne 10.7. 2001, sp. zn. 4 Tz 15/2001. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27826CZ.

pohyblivé sazby bank, ať obchodních, nebo právě ČNB. To můžeme s jistou přiměřeností a s povděkem kvitovat, protože to může zabránit výkyvům v případě společenských stavů. Například kdyby byla úroková sazba rigidní ve výši 30 % p.a. a v důsledku prohloubení recese se dostala cena za chleba do výše, která by se rovnala např. 500 % původní ceny, podobně jako tomu bylo v meziválečném období mezi světovými válkami, pak by se nevyplatilo půjčovat za přípustný úrok, protože by na tom věřitel trafil a naopak by kvetla jen lichva. V opačném případě, při revalvací Kč, by naopak byla v některých případech obvyklá výše ca. 17 % p.a. lichevní, protože by se jednalo o nepřiměřené plnění. Ačkoliv se může zdát, že současná úprava je pro společnost přínosná, je nutné říci, že na druhou stranu je nutné alespoň judikatorně stanovit jakým způsobem se stanoví maximální přípustná úroková sazba. A vždy bude nutné vycházet z individuálních okolností dané kauzy. S tím souvisí i názor NS ČR, který uvozuje ve své právní větě rozhodnutí, že „*Při posouzení, zda se účastníky sjednaná sazba úroků z prodlení přičítá dobrým mravům ve smyslu § 39 obč. zák., nelze bez zvážení všech rozhodných okolností konkrétního případu vyjít pouze ze závěrů jiného rozhodnutí soudu v obdobné věci a nepostačí jen srovnání smluvené sazby úroku z prodlení se sazbou zákonnou.*“¹⁵⁶

5.4. Subjektivní znaky lichevní smlouvy

V rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2010, pod sp. zn. 30 Cdo 4665/2009 uvedeném v podkapitole 5.2 bylo uvedené, že kromě objektivních znaků, kterými jsou samotná smlouva a nepřiměřené plnění, jsou i **subjekt** a subjektivní znaky. Přesnou terminologii subjektů lichevní smlouvy můžeme velice stěží konkretizovat, poněvadž bude záležet na užitém institutu práva. Obecně lze pojmenovat jednotlivé strany lichevní smlouvy tak, že jedna bude profitující a druhá strana bude osobou, která převádí část svého majetku, který je ve zjevném nepoměru k poskytnutému plnění osobou profitující z předmětného právního vztahu. Někdy můžeme hovořit o věřiteli a dlužníkovi, někdy o zapůjčitelu a vydlužiteli. Jindy o remitentovi a výstavci. Možností je v podstatě tolik, kolik může být právních vztahů, které lze užít k lichvě.

Na druhou stranu zde máme subjektivní znaky lichevní smlouvy, kdy alespoň některé z nich se musí naplnit při každé lichevní smlouvě, ať jde o kupní smlouvu, smlouvu o půjčce a úvěru, nájemní smlouvě či o směnku, aby se jednalo o lichevní smlouvu. Těmito **subjektivními znaky**, které mají původ především v subjektu opačném od profitující strany,

---

¹⁵⁶ Rozsudek NS ČR ze dne 16.5. 2012, sp. zn. 31 Cdo 717/2010. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD225964CZ.

jsou zejm. **rozumová slabost, tíseň, lehkomyšlnost, stav rozrušení nebo nezkušenost převodce.**¹⁵⁷

5.4.1. Subjekty lichevní smlouvy

Rozeznáváme **subjekty** právního vztahu. Na jedné straně je osoba úmyslně zneužívající některého ze stavů druhé strany, a která si nechá převést, nebo slíbit nepřiměřené plnění. Druhou stranou pak bude osoba, která ze specifických důvodů poskytne nepřiměřené plnění.

Podmínkami subjektu se vázat pak budou podmínky obecné. Tj. **subjektivita k právům a povinnostem**, která vzniká u fyzických osob (dále jen „FO“) dle ust. § 7 OZ narozením a vznikem právnických osob (dále jen „PO“) zápisem do obchodního rejstříku (dále jen „OR“), nebo jemu podobným dle ust. § 18 OZ a zánik spojený se smrtí, nebo prohlášením za mrtvého § 7 odst. 2 OZ a výmazem z OR,¹⁵⁸ nebo jemu podobnému registru dle ust. § 20a odst. 2 OZ.¹⁵⁹ **Způsobilost k právním úkonům** se nabývá u FO zletilostí, nebo uzavřením manželství dle ust. § 8 OZ a může být v odůvodněných případech omezena na základě zákona dle § 10 OZ, u PO se nabývá od vzniku dle ust. § 19 OZ a lze ji omezit jen zákonem dle ust. § 19a OZ. Tímto zákonným omezením může být například likvidace společnosti, kdy jedná likvidátor, insolvence společnosti, kdy jedná insolvenční správce. Lze shrnout, že k obvyklým úvěrovým lichvením smlouvám v podobě půjčky či úvěru, se mohou zavazovat osoby FO od 18 let, případně od manželství v 16 letech, pokud nejsou omezeny soudním rozhodnutím o omezení způsobilosti k právním úkonům. U právnické osoby bude možné, aby se statutární orgán za PO zavázal již od založení dle ust. § 20 OZ, případně aby se zavázal likvidátor, nebo insolvenční správce.¹⁶⁰

Vedle subjektivity k právům a povinnostem a způsobilosti k právním úkonům je ještě nutné zmínit subjektivitu a způsobilost k protiprávnímu jednání, tzv. **deliktní způsobilost** a to zejména v souvislosti s trestným činem dle ust. § 218 TrZ lichvy. Tuto pak nabývají fyzické osoby částečně 15. rokem a úplnou dovršením 18. roku věku v souladu s ust. § 25 TrZ případně vznikem PO.

---

¹⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4665/2009. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD164071CZ.

¹⁵⁸ HARVÁNEK, Jaromír. *Subjekty právních vztahů* [online]. Brno, 2009 [cit. 2013-02-25]. 75 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Roman Vaněk. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/162979/pravf_m/>. str. 14 - 15

¹⁵⁹ KAFKOVÁ, Monika. *Právní subjektivita*. [online]. 2001 [cit. 2013-02-25]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-subjektivita-13955.html>

¹⁶⁰ HARVÁNEK, Jaromír. *Subjekty právních vztahů* [online]. 2009 [cit. 2013-02-25]. Op. cit. str. 16

Projev vůle se zavázat pak bude posuzován s ustanoveními § 34 a násl. OZ, případně § 43 a násl. OZ. U osob, které nemohou číst a psát je potřeba úředního zápisu, který může zprostředkovat obecní úřad, notář, soud dle ust. § 40 odst. 5 OZ.

V současné době je obvykle lichvářem osoba, která své úkony spojuje s půjčováním peněz. Většinou se může jednat o zastavárny, osoby z různých společností, které poskytují půjčky a úvěry a případně další neregistrované osoby, které ani příjem z lichvy nedaní. Osoba lichváře se i od minulosti změnila. Obvykle se jedná o uhlazené osoby, v dobrém oblečení, které je přiměřené pro osoby zaměstnané v bance. Osobně jsem jednou jel v městské hromadné dopravě za jedním člověkem, se kterým jel druhý člověk postavy připomínající Herkula. Prvně zmíněný člověk telefonoval a z rozhovoru bylo patrné, že vyřizuje své pochůzky po dlužnících a sjednává termíny vyzvednutí splátek. Tito dva lidé byli patrně romské národnosti a oblečení měli oproti ostatním vkusné, tzv. business casual. A ačkoliv nebyli jistě na nejvyšší příčce celého jejich obchodního řetězce, tak byli oblečení přiměřeně k jejich účelu. Jak uvádí již výše uvedená zpráva, lichváři se oblékají lépe než dlužníci, což komplikuje prvotní posouzení důvěryhodnosti orgány činnými v trestním řízení. A hlavně osoby takových lichvářů vystupují tzv. bezproblémově a proto se s nimi pro orgány činné v trestním řízení lépe pracuje, ačkoliv mají své právní zástupce a předem zjištěné co mají říkat a jak se chovat.¹⁶¹

5.4.2. Rozumová slabost

V případě rozumové slabosti, je nutné vycházet zejm. z intelektové stránky a jejího oslabení v důsledku krátkodobých, či dlouhodobých okolností, o čemž bylo více pojednáno v podkapitole 4.1 Hmotněprávní pojem trestného činu lichvy. Podobné platí i pro rozumovou slabost v režimu občanského práva. V některých případech může být rozumová složka jednice ovlivněna krátkodobě různými látkami od alkoholu až po halucinogeny. Tato slabost se však musí v konkrétním případě prokázat a v případě nadměrného užívání alkoholu, nebo návykových látek je možné způsobilost k právním úkonům omezit dle ust. § 10 odst. 2 OZ. V takovém případě však hovoříme o absolutní neplatnosti právních úkonů, stejně jako u nezletilců a osob zbavených způsobilosti k právním úkonům dle ust. § 10 odst. 1 OZ v souladu s ust. § 38 OZ a to s účinky *ex tunc*.

V případě, že subjektem je jedinec se sníženým rozumovým chápáním, které je u něj již od narození a je kvalifikované, jako inteligence v rozmezí ca. od 40 do 85 bodů IQ, pak je

---

¹⁶¹ DOCHVÁT, Pavel. *LICHVA V ROMSKÉ KOMUNITĚ*. In: *Epolis.cz* [online]. [cit. 2012-11-20]., 14 s., Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_65_1.pdf, Op. cit. 10

zde založena opodstatněná vyvratitelná domněnka, že se zde rozumová slabost uplatní. Lze totiž očekávat, že takový jedinec není schopen si uvědomit následky svého jednání. Podobně tomu může být i u osob vyššího věku, kdy v důsledku pokročilé choroby nemusí být schopny adekvátního, racionálního uvažování. Blíže viz případ prodeje nemovitosti prostřednictvím nízké kupní ceny v důsledku toho, že 85 ti letá prodávající neměla osob blízkých, kteří by se o ni starali. Proto se dohodla se vzdálenou příbuznou, aby se o ni starala a následně aby se jí postarala o pohřeb a udržovala její hrob. Za to jí prodala za neobvykle nízkou cenu svoji nemovitost, kde bydlela. To bylo napadeno žalobou pro rozpor s dobrými mravy kvůli uzavření lichevní smlouvy. I přes to, že by se zde mohlo jednat o jednání v tísní v důsledku vyššího věku a strachu o neobstarání pohřbu a neuklizení hrobu, pokud by nedošlo k předmětnému prodeji. Tak soud konstatoval, že v důsledku toho, že byla smlouva podepsána před dvěma svědky a na základě úředního záznamu, a že prodávající několikrát prohlásila vůli i darovat nemovitost kupující, tak nelze hovořit o rozumové slabosti.¹⁶² S takovým závěrem nemohu úplně souhlasit v souvislosti s výše uvedeným. Protože jsem přesvědčen, že úkony mladistvých, osob závislých na alkoholu nebo návykových látkách a u osob v pokročilém věku je nutné posuzovat jednotlivě a zejm. v souvislosti s tím, zda by je ta daná osoba učinila jindy při bdělém, uvědomělém rozumovém chápání. Na druhou stranu v této věci bylo již v minulosti konstatováno v judikatuře, že „*Pro darovací smlouvu je charakteristická dobrovolnost na straně dárce, skutečnost, že dárce neměl k poskytnutí majetkového plnění právní povinnost, a především okolnost, že věc (či jiný majetkový prospěch) je obdarovanému poskytována bezúplatně. Nejde-li o disimulovaný právní úkon, ale o platně uzavřenou darovací smlouvu, nemá právě pro nedostatek jakéhokoliv vzájemného plnění místo úvaha o nápadně nevýhodných podmínkách darování.*“¹⁶³

Kromě stavů výše uvedených se pod pojem rozumová slabost podřadí i takové stavy jedince, které můžeme označit za iluzorní se zkrácením racionálního chování v důsledku afektu, hysterie a stavu vyčerpání lidského organismu například v horách, nebo na poušti.¹⁶⁴

---

¹⁶² Usnesení NS ČR ze dne 11.2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 5040/2007. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD106237CZ.

¹⁶³ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28.11.1994, sp. zn. 3 Cdo 355/1993, In: ASPI ID: JUD5147CZ [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. Rozhodnutí (Re) Právní rozhledy, č. vydání 2, roč. 1994, str. 69.

¹⁶⁴ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy*. 2007. Op. cit.. str. 64.

5.4.3. Nezkušenost

Zkušenost je založena zejm. na **vjemech** či postřezích pozorováním vnějšího okolí. Nezakládá se na rozumu a mysli. Pouze při opakovaném prožívání vjemů získává jedinec zkušenosti. Nezkušenost u lichevní smlouvy se odvíjí od neznalosti předmětu smlouvy, obvyklých postupů a užití právních institutů. Nejdůležitějším faktorem pro určení nezkušenosti bude zejména **věk** a to, zda je možné usuzovat o člověku jako laikovi, nebo o odborníkovi. Právě věk je rozhodující v mnoha ohledech. Mladý nezkušený člověk bude snáze ovlivnitelný pro uzavření smlouvy pro něj nevýhodné, než člověk starší, který má zkušenosti větší. K tomu zaujal stejné stanovisko i NS ČR ve svém rozhodnutí, dle kterého „*O zneužití nezkušenosti u trestného činu lichvy podle § 218 odst. 1 tr. zákoníku nelze zpravidla uvažovat v případě, že poškozená osoba nepatří do věkové kategorie, u které se životní zkušenosti nedají předpokládat buď vůbec, anebo s ohledem na svůj vysoký věk již není schopna tyto zkušenosti uplatnit v konkrétní životní situaci. Přitom je třeba v každém jednotlivém případě hodnotit i to, zda poškozená osoba mohla s ohledem na své předchozí zkušenosti předejít trestnému činu pachatele, anebo zda jednala nepozorně či jen ledabyly.*“¹⁶⁵

V případě **odbornosti** je nutné uvést, že i přes nízké vzdělání nebude vždy soud spojovat nízké vzdělání s nezkušeností, potažmo naplněním subjektivních znaků lichevní smlouvy. Blíže viz. rozhodnutí NS ČR, kdy není podstatná nižší úroveň vzdělání, aby bylo možné konstatovat dostatečnou zkušenost pro posouzení všech okolností.¹⁶⁶ Je však vždy nutné vycházet z okolností předmětného případu, jelikož nemáme nikde přímo stanovené podmínky nezkušenosti a dosavadní judikatura nám přesná vodítka nedává, kde lze již hovořit o nezkušenosti a kde už ne. Nicméně lze v mnoha případech hovořit o jedné osobě nezkušené a současně jednající lehkomylně. Tyto dva subjektivní znaky lichvy jsou mnohdy zaměňovány a hranice mezi nimi není mnohdy dostatečně zřejmá.

Ačkoliv bylo uvezeno výše v textu na základě rozhodnutí NS ČR, že vzdělání nemusí být dominantní při určení nezkušenosti osoby, lze na druhou stranu konstatovat nižší míru nezkušenosti u osob s vyšším vzdělání, než u osob se vzděláním středoškolským, nebo se základním. Jelikož se vzděláním získáváme kromě vědomostí i právě výše zmíněné vjemy a při dostatečném opakování a vštípení si určitých pravidel nás obvykle s menší pravděpodobností může něco překvapit jako neznámé. Příkladem tohoto může být činnost

---

¹⁶⁵ Usnesení NS ČR ze dne 14.3. 2012, sp. zn. 11 Tdo 552/2011-38. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD214161CZ.

¹⁶⁶ Rozsudek NS ČR ze dne 29.6. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1330/2006. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD98504CZ.

advokátního koncipienta. Tento musí vykonat tři roky praxe, aby mohl vykonávat po vykonání zkoušek a složení slibu advokátní praxi. Z toho je patrné, že koncipient musí získat zkušenosti, které jej připraví na výkon advokátní praxe. Může se totiž setkat se situacemi, které nevyčte z právních norem, odborných knih, článků etc.

Někdy se setkáme s lidmi, kteří zejména z důvodu lehkomyšlnosti i přes povědomí své malé zkušenosti a znalostí si počínají nezkušeně, jelikož nevyužijí cest, způsobů, nástrojů a pomoci lidí. Například proč nevyužijí již před sjednáním pochybné smlouvy služeb advokáta, který by jim posoudil právní stránku věci a také obvyklost smluvních podmínek? Možná právě proto, že si pro svoji nezkušenost neuvědomují možná rizika svého jednání a tak nejsou schopni uvažovat i o možném řešení, které by vytvořilo prevenci proti možnému nepříjemnému dopadu. Bylo by jistě zajímavé podrobit pokusu osoby pravidelně hrající šachy a osoby jiné podmínkám uzavření lichevní smlouvy. Z toho by nám mohlo být patrné, zda je nezkušenost provázána i s logickým uvažováním o několika krocích dopředu, nebo zda není.

5.4.4. Lehkomyslnost

Tento subjektivní znak bude zejm. bezstarostnost poškozeného o vlastní jednání a následky tohoto jednání. Při uzavírání smlouvy nebude takový člověk vyvíjet dostatečnou pozornost, důležitost právním následkům svého jednání. S největší pravděpodobností vychází lehkomyšlnost z již historického ustanovení § 273 OZO, které říká, že „*Za marnotratníka musí soud prohlásiti toho, o němž po předchozím oznámení a po šetření o tom vykonaném vyjde najevo, že svým jměním nerozvážně mrhá a sebe nebo svoji rodinu svévolným nebo za škodných podmínek sjednanými půjčkovými smlouvami vydává všanc budoucí nouzi.*“¹⁶⁷

V současné době nenalezneme v platné legislativě právní termín lehkomyšlnost. Tu je však možné na základě rozhodnutí NS ČR vykládat tak, že **občan věděl anebo vzhledem ke své kvalifikaci a zkušenostem musel vědět, že si svým jednáním může přivodit konkrétní důsledky svého jednání.**¹⁶⁸ V kontextu trestního práva je možné spojovat lehkomyšlnost s nedbalostí vědomou dle ust. § 16 odst. 1 písm. a) TrZ. To lze zejména usuzovat na základě právní zásady „**podepsat můžeš, přecíst musíš.**“¹⁶⁹ Jak pro vědomou, tak také pro

---

¹⁶⁷ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. Brno, 2007 [cit. 2012-11-07] 110 s. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/13535/pravf_r/>. str. 62

¹⁶⁸ Usnesení NS ČR ze dne 9.8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 220/2011. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD220449CZ.

¹⁶⁹ Také název a heslo kampaně České advokátní komory ve spolupráci se Sdružením českých spotřebitelů. Tato kampaň byla zaměřena na osvětu nejširší laické veřejnosti o bezpečnostních prvcích přistupování ke kontraktačnímu jednání. Mimo jiné byla tato kampaň vedena proti uzavírání lichevních smluv.

nevědomou nedbalost je příznačně zachování určité míry opatrnosti. **Subjektivní vymezení opatrnosti** vyžaduje, aby byla brána kromě obecné opatrnosti i opatrnost v konkrétním případě. Na druhou stranu **objektivní opatrnost** požaduje stejnou míru opatrnosti obecné i konkrétní pro daný případ. V důsledku toho musíme uvodit, že pro podmínku lehkomyšlnosti lichovní smlouvy se musí jednat o **kvalifikovanou lehkomyšlnost**, která je založena zejména na subjektivní opatrnosti, která je posuzována v kontextu objektivní opatrnosti.¹⁷⁰

5.4.5. Tíseň

Tíseň obecně vylučuje svobodnou a vážnou vůli osoby a lze ji specifikovat jako speciální vadu vůle dle ust. § 49 OZ ve vztahu k ust. § 39 OZ. Prvně zmiňované ustanovení pokrývá případy, které jsou jak v kontinentálním tak také v anglosaském právu označovány jako případy nepřipustně nevýhodného postavení jedné ze smluvních stran a je s ní v některých případech spojována právě lichva. Kromě mnohých jiných ustanovení, je právě § 49 OZ vyrovnávací ekvitou v soukromém právu jinak ovládaném zásadou autonomie vůle. K tomu se však pojí povinnost a břemeno důkazní a tvrzení toho, kdo tíseň namítá. To jestli byla naplněna taková míra překročení pomyslných hranic stanovených zákonem a právní úkon je stíhán absolutní neplatností již dle ust. § 39 OZ neznámá, že právní úkon není neplatný i dle ust. § 49 OZ. Lze se setkat v praxi i s takovými případy, kdy obě neplatnosti budou existovat současně vedle sebe. Hranicí mezi oběma bude představovat to, zda jedna ze smluvních stran věděla a zneužila tíseň u strany druhé. V takovém případě půjde o neplatnost dle ust. § 39 OZ. V opačném případě, že jedna osoba nevěděla o tísní druhého a tudíž ji nezneužila, bude neplatností dle ust. § 49 OZ.¹⁷¹

V případě ust. § 49 OZ je neplatnost podmíněna dvěma kumulativními podmínkami:

1. uzavření smlouvy v tísní,
2. nápadně nevýhodné podmínky.

Podmíněné kumulativní splnění obou podmínek vyplývá z judikatury.¹⁷² A tudíž nelze od smlouvy odstoupit a tvrdit její neplatnost, pokud podmínky byly sice nevýhodné, ale subjekt nejednal v tísní. Nebo naopak smlouva byla uzavřena v tísní, ale za obvyklých podmínek. Blíže viz. výše uvedené usnesení NS ČR ze dne 11.2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 5040/2007.

---

¹⁷⁰ Lehkomyšlné jednání zaměstnance. *Epravo.cz* [online]. 2007, č. 50289 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/lehkomyšlné-jednání-zaměstnance-50289.html>

¹⁷¹ ŠVESTKA, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník I: velký komentář § 1 - 459*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 1373 s. ISBN 9788074001086. s. 430-431.

¹⁷² Rozhodnutí NS ČR ze dne 13.1. 2009, sp. zn. 30 Cdo 546/2008. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD144438CZ.

V českých zemích byl pojem tíseň upraven v ust. § 1 císařského nařízení č. 275/1914 ř.z. o lichvě, který stanovil, že „*smlouva je neplatnou, jestliže někdo lehkomyšlnosti, tísně, slabomyšlnosti, nezkušenosti nebo vzrušení myslí jiného vykořisťuje tím, že sobě neb osobě třetí za plnění dá slíbiti nebo poskytnouti vzájemné plnění, jehož majetková hodnota k hodnotě jeho plnění jest v nápadném nepoměru.*“¹⁷³

V současném zákoně pojem tíseň není definovaný. Nicméně **za tíseň je nutné dle judikatury považovat** „*objektivní hospodářský nebo sociální, někdy i psychický stav (např. rozrušení, obavy o blízkou osobu apod., nikoli však psychické donucení, které je právně relevantní z hlediska ustanovení § 37 OZ), jenž takovým způsobem a s takovou závažností doléhá na osobu uzavírající smlouvu, že ji omezuje ve svobodě rozhodování natolik, že učiní právní úkon, jenž by jinak neučinila. Tíseň musí mít základ v objektivně existujícím a působícím stavu; musí tedy být pro ni objektivní důvod a současně se musí stát pohnutkou pro projev vůle jednajících dotčené osoby tak, že jedná ke svému neprospěchu.*“¹⁷⁴ **Odstoupení od smlouvy** na základě ust. § 49 OZ je odlišné od odstoupení dle ust. § 37 OZ. U prvně uvedeného je nutné učinit úkon odstoupení,¹⁷⁵ naopak u druhého stačí samotná skutečnost, kterou může být například bezprávná výhrůžka o které je více pojednáno v pododdílu 5.4.7 Bezprávná výhrůžka. V případě lichvy se však bude zejména jednat ve většině případů o § 39 OZ pro rozpor se zákonem.¹⁷⁶ Ale je možné, aby předmětná kauza zasahovala i do ust. § 37 OZ, nebo do ust. § 49 OZ. Dalším odlišením je, že ust. § 37 a 39 OZ mají účinky **absolutní neplatnosti**, naopak neplatnost vyvolaná ust. § 49 OZ je **relativní**. Blíže viz. rozhodnutí NS ČR, které nám říká, že „*Výklad ustanovení § 37 odst. 1 obč.zák. je v soudní praxi i v odborné literatuře ustálen v tom, že absolutní neplatnost právního úkonu jako důsledek skutečnosti, že právní úkon nebyl učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, působí přímo ze zákona (ex lege) a od počátku (ex tunc), takže subjektivní občanská práva a občanskoprávní povinnosti z takového úkonu vůbec nevzniknou (soudní výrok o neplatnosti právního úkonu není třeba).*“¹⁷⁷

---

¹⁷³ SPÁČIL, Jiří. *Právní úkony učiněné pod vlivem bezprávné výhrůžky a v tísní: jejich vzájemný poměr*: LIT26772CZ. In: Systém ASPI, 2012, 2 s.

¹⁷⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5.3.1993, sp. zn. 3 Cdo 47/1992, In: ASPI ID: JUD4224CZ [právní informační systém]. Rozhodnutí (Rc) Právní rozhledy č. 4, roč. 1993, str. 125.

¹⁷⁵ Rozsudek NS ČR ze dne 31.1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1233/2011. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD212551CZ.

¹⁷⁶ DURDOVÁ, Alžběta. Odstoupení od smlouvy [online]. 2010 [cit. 2013-03-11]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Markéta Selucká. 59 s., Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/134678/pravf_m/>. Str. 24-25.

¹⁷⁷ Rozsudek NS ČR ze dne 23.3. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1596/2002. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD82954CZ.

Tíseň je například v kontextu výše uvedeného situace, kdy v důsledku předchozích dluhů může osoba přijít o celý svůj majetek. Což by znamenalo pro dotyčného společenské a jiné potíže a někdy i psychické problémy, které vyústí v tragickou událost. Na druhou stranu se však nebude jednat o tíseň, pokud se pouze sníží životní úroveň, aniž by byl v hmotné nouzi a nebude tak zde prvek naléhavosti.¹⁷⁸ K tomu je vhodné dodat, že „*Tíseň musí mít základ v objektivně existujícím a působícím stavu – musí tedy pro ni být objektivní důvod a současně se musí stát pohnutkou pro projev vůle jednající dotčené osoby tak, že jedná ke svému neprospěchu.*“¹⁷⁹ Každý případ je nutné posuzovat individuálně, což judikoval ve svém nálezu i Ústavní soud, kdy stanovil, že „*Objektivní existenci tísně a nápadně nevýhodných podmínek v době právního úkonu je třeba posuzovat vždy konkrétně podle okolností daného případu.*“¹⁸⁰ Z toho důvodu bude mít tíseň vždy jiné rozměry pro rozdílné skutkové okolnosti kauzy. Jinak bude hodnoceno jednání v tísní například v době totality a jinak v době demokracie, což vyvodil ve svém nálezu i Ústavní soud, který judikoval, že „*Při hodnocení znaků tísně a nápadně nevýhodných podmínek, které mohou zakládat neplatnost právního úkonu učiněného v době nesvobody, je třeba mít na zřeteli skutečnost, že v této době neexistovala dostatečná zákonná ochrana soukromého vlastnictví.*“¹⁸¹

5.4.6. Stav rozrušení

Pokud člověk jedná temperamentně, může se stát, že podlehne mimořádnému produkovaní endorfinu v těle, které zapříčiní iracionální chování. To má pak za následek přeceňování vlastních schopností a uvažování například pouze o kladném výsledku svého jednání. Takové situace bývají obvykle spojené s různými sportovními výkony, nebo obecně s hrami. Mnohá kasina například v Las Vegas se snaží vytvořit takové prostředí herny, aby se tělo hráče cítilo dostatečně odpočaté, simulují stav síly těla, což má pak dopad i na produkci endorfinu a společně s nastavenými limity výher a proher v rozmezí od 40 do 60 %, fiktivními zvukovými signály o výhře jiného, sály bez hodin a oken, přítmí, úzké uličky mezi hracími stoly a automaty, které vás jen tak nevyvedou z kasina a mnohdy levný, né-li zdarma alkohol

---

¹⁷⁸ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Op. cit.. str. 63.

¹⁷⁹ Usnesení NS ČR ze dne 30.5. 2001, sp. zn. 33 Cdo 350/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD69001CZ.

¹⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.10. 1998, sp. zn. I. ÚS 141/1998. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD3175CZ.

¹⁸¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14.11. 1996, sp. zn. IV. ÚS 97/1996. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD31342CZ.

v člověku probouzejí nutkavou představu o možnosti výhry a nutí jej hrát dál.¹⁸² Něco podobného může nastat v případě, že osoba je nadšená z nabízeného úvěru. Přemýšlí o věcech, které si bude moci koupit za půjčené peníze, ale už nepřemýšlí o splátkách a zdrojích, kterými pokryje úvěr. Velice často se stává, že právě lichváři využívají jednak tísně gamblerů, ale hlavně stavu rozrušení takových lidí, kteří s vizí výhry přehlédnou i takové podmínky jako jsou nepřiměřeně vysoké úroky a klidně podepíší i směnku. Právě mnoho lichvářů je spojeno s hazardem. Půjčí člověku peníze, které vydají proti podepsané směnce a tím se snaží vyhnout případné nemožnosti vymožení peněz ze sázky a hry dle ust. § 845 OZ, protože by se jinak jednalo o naturální obligaci, kterou není možné vymoci u soudu.

Stav rozrušení může být spojen také s dobrými zprávami, sliby a v neposlední řadě pohádkovými slogany marketingu. Takovými slogany mohou být například „*Rychlá půjčka*“,¹⁸³ „*Osobní úvěr bez formalit, peníze na cokoliv, vyřízeno za 10 minut*“¹⁸⁴ a mnohé další. Ačkoliv nemohou být slogany klamavé a tím vyvolávat nekalosoutěžní jednání, tak je zde stále prostor pro užívání vábivých slov, které mohou vyvolat v jedinci mylné chápání daného právního aktu.

Opakem exaltace, stavu pozitivního naladění, je **deprivace**, která může mít také vliv na racionální uvažování člověka. Například při ztrátě drahé blízké osoby se mohou osoby zabývat vzpomínkami, či ztrátou a majetkové problémy je téměř nezajímají a pozornost v takové chvíli bude téměř nulová.

Shrneme-li pojem stav rozrušení, pak dojdeme k závěru, že pod takový pojem můžeme zahrnout silné rozrušení mysli, které má příčiny v pozitivních či negativních okolnostech oddělených od samotného smluvního jednání, které by mohlo být lichvou pokud druhá osoba vědomě takového stavu zneužije pro svůj nepřiměřený prospěch.

5.4.7. Bezprávná výhrůžka

Judikatura definuje bezprávnou výhrůžku jako výhrůžku, „*kteřou je vynucováno něco, co nesmí být vynucováno. Může spočívat v tom, že je vyhrožováno něčím, co hrozící vůbec není oprávněn provést, nebo co sice oprávněn provést je, ale nesmí tím hrozit tak, aby někoho pohnul k určitému právnímu úkonu; není třeba, aby cíl, který je sledován použitím bezprávné výhrůžky, byl sám protiprávní. Musí dále jít o výhrůžku takového druhu a takové intenzity, aby*

¹⁸² 10 Tricks Casinos Use On You. *Listverse.com* [online]. 2010, [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://listverse.com/2010/02/09/10-tricks-casinos-use-on-you/>

¹⁸³ Provident.cz [online]. Provident.cz, 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: http://www.provident.cz/pages/lp_pujcka_provident?gclid=CI-Zm6219LUCFcVb3godFjgAnA

¹⁸⁴ *Cofidis.cz* [online]. Cofidis s.r.o. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: [http://www.cofidis.cz/osobni-uver/?codeM=IGOT401&xtor=SEC-35-GOO-\[Group_3\]-\[Var_1040\]-S](http://www.cofidis.cz/osobni-uver/?codeM=IGOT401&xtor=SEC-35-GOO-[Group_3]-[Var_1040]-S)

*podle okolností a povahy konkrétního případu u toho, vůči komu jí bylo použito, vzbudila důvodnou bázeň a výhrůžka musí být adresována tomu, jehož právní úkon se vynucuje, nebo osobám jemu blízkým.*¹⁸⁵ K tomu je nutné dodat, že dále dle judikatury je nutné, aby „*mezi bezprávnou výhrůžkou a právním úkonem byla příčinná souvislost.*“¹⁸⁶

U některých právních institutů je právě bezprávná výhrůžka obvykle jedinou možnou obranou proti povinnosti plnění jako například u **směnky** dle ZSS. Směnky jsou velmi dobrým sluhou, ale špatným pánem. Jejich vymahatelnost je oproti jiným smlouvám mnohokrát rychlejší a pro věřitele co do dokazování a zaplacení pohledávky jednodušší, což mnohdy využívají i osoby páchající trestnou činností pro vynucení podpisu, který je alfou a omegou platnosti a vymahatelnosti směnky, kdy někteří autoři i uvádějí, že je to jediná podmínka pro vystavení blanko směnky.¹⁸⁷ K bezprávné výhrůžce ve spojitosti se směnkou bylo judikováno, že „*Aby podpis žalované na směnce byl nesvobodným projevem vůle, který by měl za následek materiální neplatnost směnečného závazku žalované, musela by být donucena k podpisu fyzicky (tj. přímo) nebo psychicky (nepřímou) tím, že by na její vůli působila bezprávná výhrůžka. Aby bylo možné považovat určité jednání za donucení, musel by nátlak dosahovat určité intenzity. O psychické donucení jde tehdy, je-li určité osobě či jejím blízkým vyhrožováno těžkou újrou, jako je ohrožení života, svobody nebo tělesné integrity.*“¹⁸⁸

Rozdíl mezi tísní a bezprávnou výhrůžkou lze sledovat v rozhodnutí NS ČR, ve kterém je řečeno, že u tísně jde o vadu v pohnutce právního úkonu a nejde o svobodnou vůli avšak bez donucení a proto není podmínkou pro absolutní neplatnost. Naproti tomu bezprávná výhrůžka je výhrůžka fyzického donucení a jednající činí něco, co by jinak neudělal. Dále také musí jít o výhrůžku takového druhu a takové intenzity, aby vzbudila důvodnou obavu adresáta.¹⁸⁹

---

¹⁸⁵ Rozhodnutí NS ČR ze dne 9.12.1998, sp. zn. 3 Cdo 1522/1996. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD12556CZ.

¹⁸⁶ Rozsudek NS ČR ze dne 8.2. 2001, sp. zn. 22 Cdo 752/1999. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD25292CZ.

¹⁸⁷ Blíže viz CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2008. Op. cit. str. 82.

¹⁸⁸ Rozhodnutí NS ČR ze dne 24.6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4006/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD153098CZ.

¹⁸⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 8.2. 2001, sp. zn. 22 Cdo 752/1999. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD25292CZ.

6. Neplatnost lichevní smlouvy

Lichva a lichevní smlouva jsou nedovolenými smluvními závazky, za předpokladu naplnění objektivní a subjektivní stránky už pro svůj rozpor se zákonem a dobrými mravy dle ust. § 39 OZ. Právě toto ustanovení uvozuje tři možné důvody pro absolutní neplatnost lichevní smlouvy. Prvním z nich je **rozpor se zákonem**, druhým je **rozpor s dobrými mravy** a poslední je **obcházení zákona**.

6.1. Rozpor lichvy se zákonem

Již čl. 2 odst. 3 LZPS nám říká, že můžeme činit co není zákonem zakázáno a dle čl. 36 LZPS jen zákon stanoví, které jednání je trestné. Lichva je trestným činem dle ust. § 218 TrZ a proto není možné, aby závazky z lichevní smlouvy byly závazky zákonnými. To však musíme posuzovat individuálně a zjišťovat, zda byly splněny znaky lichvy. Protože jednání, které bychom mohli označit za lichevní, může být ještě na hranici mezi lichvou a jednáním zákonným v souladu se zásadou autonomie vůle stran.

Prokáže-li se rozpor se zákonem, je pak stíhán **absolutní neplatností ex lege s účinky ex tunc**. O tomto závěru je možné se přesvědčit z mnohé odborné literatury a judikatury, například z výše uvedené právní věty rozhodnutí NS ČR uvedené v podkapitole 5.1 Lichevní smlouva.¹⁹⁰ Pokud v řízení vyjde najevo, že se jedná o lichvu, pak se bude sám soud zabývat neplatností smlouvy ex officio na základě zásady iura novit curia. V případě, že bude předcházet řízení trestní, připadá v úvahu adhezní řízení ve věci náhrady škody. Více v podkapitole 4.2 Trestní řízení ve věci lichvy. Primárně je nutné, aby byl pachatel uznán vinným z jednání, které naplňuje skutkovou podstatu trestného činu lichvy. Pak je sekundárně určena povinnost pachatele vydat to čeho lichvou nabyl. V případě, že by nebylo postupováno prostřednictvím adhezního řízení, například pokud by nebylo jednání pachatele shledáno trestným činem, pak připadá možnost žádat náhradu škody v občanskoprávním řízení, aby soud vyslovil absolutní neplatnost pro rozpor se zákonem dle ust. § 39 OZ.

6.2. Rozpor lichvy s dobrými mravy

Ústavní soud judikoval, že *„dobré mravy jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v*

---

¹⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2373/2012. Op. cit.

prostoru a času, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. Takovéto hodnocení přísluší výhradně obecným soudům.“¹⁹¹

Právní pojem dobrých mravů je stanoven extenzivně tak, aby pokrýval všechna jednání, která by pod tento pojem patřila. Každé jednání je nutné posuzovat individuálně a v kontextu s objektivními hledisky dané oblasti, aby bylo možné určit co už je v rozporu s dobrými mravy a co ještě není.¹⁹² Takové rozlišování je zejména ovlivněno chápáním doby. Co je však chápáním doby? Zde je nutné vycházet z tripartity základních norem, tj. **práva, morálky a mravů**. U prvního se jedná o normativní pravidla soustředěná a vzájemně propojená v systém. Jednotlivá normativní pravidla jsou všeobecná, závazná a vynutitelná státní mocí. **Morálka společnosti** jsou hodnotové ideály vycházející z vnitřního přesvědčení lidí. Jsou vynutitelná pouze společenským působením ve formě nátlaku na svědomí a obvykle jsou podkladem normativních pravidel. Oproti vnitřní morálce jsou **mravy** vnějším systémem druhého řádu, který vychází z představ morálky. Mravy jsou vhodné chování jako například pozdrav, otvírání dveří, spropitné etc. Můžeme tak říci, že **dnešní pojem „dobré mravy“** je pojmem vnějším, který se zakládá zejm. na morálních kulturních hodnotách společnosti, představách o slušnosti a dobrém soužití jedinců v komunitě. Dobré mravy tak musí vycházet z objektivního pohledu společnosti, nikoliv například ze subjektivního pohledu lichváře, nebo soudce.¹⁹³ K takovému myšlení například poukazuje chápání dobrých mravů ve spojitosti s přiměřenými úroky, protože v rozporu s dobrými mravy nejsou úroky, které jsou přiměřené k úrokovým mírám stanovených a uplatňovaných bankami při poskytování úvěrů nebo půjček ve stejném čase a za obdobných podmínek.¹⁹⁴

Dle O. Heina **rozdílnost mezi morálkou a mravností** je taková, že neexistují kolektivní dobré mravy, ani kolektivní mravnost. Dle něj je mravnost rigidní přirozenoprávní kategorií, naproti tomu morálka je flexibilní pozitivněprávní kategorií.¹⁹⁵ Obsah pojmu dobré mravy tak nemůže být dovozován z pozitivního práva, protože vychází z mimoprávních

---

¹⁹¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26.2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD31706CZ.

¹⁹² SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2000, xvi, 240 s. ISBN 8071793493., str. 31.

¹⁹³ PONÍŽIL, Jirí. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Op. cit.. str. 73 – 75.

¹⁹⁴ Rozhodnutí NS ČR ze dne 15.12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004. Op. cit.

¹⁹⁵ HEIN, O. Dobré mravy. Právní rádce, měsíčník Hospodářských novin, č. 12/2004. Ekonomia, a.s. Praha, 2004 s. 71-79, ISSN 1210-4817. s. 71 – 79.

norem společenského standardu s právní relevancí.¹⁹⁶ Šíře dosahu dobrých mravů je jiná v občanskoprávních vztazích, jiná v obchodně právních a jiná je v konkrétním speciálním odvětví. Například u smlouvy o nájmu, je nutné porovnávat výši nájemného za obdobných podmínek ve stejné době a místě sjednání.¹⁹⁷ A naopak v obchodních vztazích, rozpor s dobrými mravy příp. zásadami poctivého obchodního styku, je nutné posuzovat na individuálních okolnostech a poměrech smluvních stran, kdy zodpovězení takové otázky je konkrétní pouze k danému případu, nikoliv ke sporům dalším mezi soutěžiteli.¹⁹⁸

Dobré mravy je nutné brát jako „*obecně uznávané minimum („společného jmenovatele“)* společenských hodnot, nikoli jako jakousi vyšší morálku.“¹⁹⁹ Toto minimum je nutné brát jako negativní trestání excesů v podobě zneužití postavení, síly, nebo svobody rozhodování, jako je tomu například u tísně nebo bezprávné výhrůžky. Každý úkon je **posuzovaný podle okamžiku svého vzniku** a případného naplnění závadného charakteru. Protože původně nezávadný úkon, se může později stát rozporným právě s dobrými mravy.²⁰⁰

Obecný korektiv dobrých mravů je obsažen v ust. § 3 odst. 1 OZ, stanovením zákazu rozporu s dobrými mravy při výkonu práv a povinností. V návaznosti na to ust. § 39 OZ stíhá takové úkony absolutní neplatností.²⁰¹ Aby bylo možné v souvislosti s lichvou uvažovat o rozporu s dobrými mravy, je nutné aby došlo k hrubému nepoměru a využití slabších stránek druhé smluvní strany, zejm. špatné hospodářské situace, rozumové slabosti atd. Posouzení obvyklosti úkonu je nesmírně složité a to ať ve spojitosti s úroky, nebo trhem. Lze jen souhlasit s jedinou možností posouzení a to jak je uvedeno v judikatuře výše **dle obvyklých podmínek pro obdobné právní úkony ve stejném čase a místě.**²⁰²

6.3. Obcházení zákona

Jednání **in fraudem legis** popsal ve svém rozhodnutí Ústavní soud tak, že „*Obcházení zákona spočívá ve vyloučení závazného pravidla záměrným použitím prostředku, který sám o sobě není zákonem zakázaný, v důsledku čehož se uvedený stav stane z hlediska pozitivního práva nenapadnutelným. Jednání in fraudem legis představuje postup, kdy se někdo chová*

---

¹⁹⁶ SALAČ, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. Praha, 2000, Op. cit. str. 31.

¹⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.1998, sp. zn. 3 Cdo 41/96. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD12694CZ.

¹⁹⁸ Usnesení NS ČR ze dne 25.11. 2008, sp. zn. 30 Cdo 546/2008. Op. cit.

¹⁹⁹ SALAČ, J.: K problematice rozporu s dobrými mravy a se zákonným zákazem. LIT22454CZ, Systém ASPI, 1997, In: Právní rozhledy č. 10/1997., s. 252.

²⁰⁰ SALAČ, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. Op. cit. str. 47.

²⁰¹ SALAČ, J. K historickému vývoji doktríny neplatnosti právních úkonů v oblasti rozporu se zákonem a dobrými mravy. LIT14762CZ. Systém ASPI, 1999, In: Právník č. 2/1999, str. 125.

²⁰² SALAČ, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. Op. cit. str. 45.

*podle práva, ale tak, aby záměrně dosáhl výsledku právní normou nepředvídaného a nežádoucího.*²⁰³ Toho je u lichevních smluv obvykle dosahováno například prostřednictvím propadných zástav.²⁰⁴

Lichva je primárně určena v současné účinné úpravě ust. § 218 TrZ jako protizákonné jednání. Proto půjde u lichevní smlouvy zejména v první řadě o rozpor se zákonem a obcházení zákona bude spíše sekundární jev, zejm. při obejití jiného zákona jakým je například zákon o spotřebitelských úvěrech apod.

Ačkoliv je pravděpodobnější, že bude lichva posuzována pro rozpor se zákonem, je nutné zmínit, že jelikož by se vycházelo z ustanovení § 39 v návaznosti na ust. § 3 odst. 1 OZ, tak by se jednalo stejně jako u předchozích dvou o absolutní neplatnost a soud by ji konstatoval ex officio na základě zákona s účinky ex tunc.

---

²⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1.4. 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD32793CZ.

²⁰⁴ Usnesení NS ČR ze dne 17.7. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2359/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD67030CZ.

7. Zásady soukromého práva a lichva

Právní zásady jsou stavebním kamenem zákonů a jsou v souladu s právními principy. Obvykle bývají **vyjádřeny zákonem**, tzv. secundum et intra legem, **mimo zákon**, tzv. praeter legem či extra legem. Můžeme zásady rozlišovat na **obecné** a **zvláštní**, tj. speciální – odvětvové a na zásady jednotlivých právních institutů např. rodiny, vlastnictví etc.

Zásadami soukromého práva, které jsou v souvislosti s lichvou v největším střetu jsou zásada spravedlnosti, autonomie vůle, rovnosti stran, ekvivalence plnění, zákaz zneužití práv, zákaz zneužití svého protiprávního jednání, pacta sunt servanda.

7.1. Zásada ekvity

V souvislosti s lichvou, ale i s jinými instituty práva, je zásada spravedlnosti primární. Již ze samé podstaty norem a normativního systému je hlavní snaha o spravedlnost „každému co jeho jest.“ Dnes je již doba, kdy úrok přijímají banky, státy, dokonce i mnohé církve a věřitel tak může získat přiměřený úrok. Na druhé straně dlužník by měl získat za úplatu v podobě úroku plnění za takových podmínek, že to bude odpovídat službě, kterou by za stejných podmínek získal i u jiných subjektů na daném trhu a v daném čase.

S touto zásadou se pojí ve spojitosti s lichvou také ochrana osobnosti a rodiny, ochrana vlastnictví, ochrana slabšího a zákaz zneužití protiprávního jednání, pacta sunt servanda, nikomu nelze odeprít co mu po právu náleží, dobrá víra, nemožnost převodu více práv, než jaká člověk má, nikdo nesmí být nucen vzdát se budoucích práv a nikomu neškodit, nikomu nelze odeprít co mu po právu náleží, nikdo se nemůže obohatit na úkor jiného, vigilantibus iura scripta sunt.

7.2. Autonomie vůle

Jedna z hlavních zásad soukromého práva nám říká v souladu s ust. čl. 2 odst. 4 Ústavy, čl. 2 odst. 3 LZPS a § 2 odst. 3 OZ, nebo ust. § 263 ObchZ, že **vše je dovoleno, co není zákonem zakázáno**. To je diametrálně odlišné od zásady veřejného práva, kdy zmíněná zásada neplatí a naopak dle ust. čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 LZPS blíže specifikované zejména v legi generalis pro většinu veřejného práva v ust. § 2 zák. č. 500/2004 Sb., správním řádu v aktuálním znění (dále jen „správní řád“), kdy správní orgány mohou postupovat pouze a jen v případech, mezích a způsoby stanovenými zákony.

Zásada autonomie vůle se projevuje zejména tím, že je možné si vybrat zda úkon učiníme a v jaké formě, obsahu, způsobu. Dále je možné si vybrat smluvní protistranu

v souvislosti s rovným postavením účastníků. Právě lichva je založena na tom, že autonomie vůle je podstatně omezena v důsledku naplnění subjektivních znaků lichvy jedné ze stran. Těmito znaky jsou zejména rozumová slabost, tíseň, nezkušenost, lehkomyšlnost, stav rozrušení a lichvář **úmyslně zneužije omezené autonomie vůle**, aby mohl na této druhé straně získat pro sebe lepší podmínky právního vztahu, než jaké by mohl sjednat u osoby, která se plně rozhoduje bez jakéhokoliv ovlivnění.

7.3. Rovnost smluvních stran

V souvislosti se zásadou autonomie vůle je i spojena rovnost stran v podobě tzv. **synalagmatiského vztahu**. Má-li osoba plně autonomní vůli, pak obvykle nepůjde do nerovného postavení dobrovolně. Nicméně i přes to, že osoba nemusí být v tísní, rozrušení, lehkomyšlnosti atd., může být v postavení slabšího například nezletilce, spotřebitele, nájemníka, zaměstnance, malého podnikatele a podobně. Ačkoliv jsou v současné právní úpravě normy a ustanovení, která upravují postavení zmíněných slabších osob, například zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele v aktuálním znění (dále jen „o ochraně spotřebitele“), insolvenční zákon, zák. č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání v aktuálním znění, zák. č. 526/1990 Sb., o cenách v aktuálním znění (dále jen „o cenách“) a mnohé další, stále je velká pravděpodobnost, že lichvář v silnějším postavení bude zneužívat ty slabší. Příkladem může být například využívání nájemníků, kdy pronajímatel jednak ve smlouvě o nájmu sjedná první zálohy na inkaso bez podmínky vyúčtování a kromě toho ještě mnohdy osoby na pokraji chudoby pod pohružkou vystěhování využívá pro trestnou činnost v podobě úvěrových podvodů.²⁰⁵

7.4. Zásada ekvivalentního plnění

Zásada se projevuje oboustranným poskytnutím plnění, která jsou ve vzájemném poměru a proto nevzniká rozdíl mezi jednotlivými v daném místě a čase, ačkoliv je možné hovořit i o subjektivním ocenění jednoho předmětu před druhým, kdy příkladem může být voda na poušti, kabát v zimě, učebnice studentovi.

V případě lichvy však tato zásada je popřena již základním objektivním znakem lichvy, **nepoměrným plněním**. Lichvář plní méně než osoba povinná, což zakládá jeden z mnoha důvodů pro rozpor se zákonem dle ust. § 39 OZ.

---

²⁰⁵ DOCHVÁT, Pavel. Lichva v romské komunitě. Op. cit. str. 4 -5.

7.5. Zákaz zneužití práv

Tato zásada souvisí také se zásadou rovnosti stran. Kdy silnější strana v případě lichvy zneužívá své postavení proti straně slabší. Takové jednání je v rozporu s touto zásadou pro rozpor s dobrými mravy dle § 3 odst. 1 OZ a také v rozporu se zákonem stíhaný absolutní neplatností podle ust. § 39 OZ.

Jelikož lichvář zneužije svých práv, tak se **nemůže dovolávat své nepoctivosti**. Tato zásada je vyjádřena jak v § 40a věta druhá OZ, tak také v ust. §49a OZ. Tato zásada vychází z obecného ust. čl. 11 odst. 3 LZPS kdy je řečeno, že vlastnictví zavazuje a tudíž nelze užít majetku v neprospěch druhého.

7.6. Vigilantibus iura scripta sunt

Zásada právo patří bdělým je zakotvena v mnoha ustanoveních občanského práva. V důsledku neuplatnění práva může dojít k absolutnímu zániku práva, **prekluzi**, nebo k relativnímu oslabení práva, tj. **promlčení**, blíže viz. § 101 a násl. OZ.²⁰⁶ Základní vymezení této zásady vyplývá z ust. čl. 36 LZPS dále specifikováno v § 4 - § 6 OZ a je s ní spojena zejména **relativní neplatnost** například dle ust. § 40a a § 49a OZ. Pro uplatnění zániku závazku a vzájemnou restituci poskytnutého plnění musí nejdříve dojít k dovolání se neplatnosti, kterou je každý oprávněn se domáhat **u soudu, nebo státního orgánu**.

Mnoho dlužníků nemá povědomí o možnosti obrany proti lichvě, a proto se sami připraví mnohdy o poslední možnost, jak neplatit nepřiměřené plnění.

---

²⁰⁶ HARVÁNEK, Jaromír et al. Teorie práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 195. 341 s. ISBN 80-210-1791-0., s.198.

8. Ochrana slabší strany, zejména spotřebitelů proti lichvě

Spotřebitel je dle ust. § 2 odst. 1 písm. a zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele v aktuálním znění (dále jen „o ochraně spotřebitele“) „*fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.*“ S tímto pojmem je nutné také spojit pro objektivní rozhodování soudů pojem „**průměrný**“²⁰⁷ či „**běžný**“ **spotřebitel**, který „*je běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný, přičemž jeho úroveň pozornosti se však může měnit v závislosti na kategorii dotčených výrobků nebo služeb.*“²⁰⁸ Tyto pojmy vycházejí z ochrany spotřebitele, kterou Evropská unie (dále jen „EU“) vytváří prostřednictvím směrnic a ČR je transponuje do své právní úpravy.²⁰⁹ V souladu se **zásadou ochrany slabší strany** je spotřebitel chráněn prostřednictvím zákonů, kterými jsou zejména OZ a jeho ust. § 54 a násl., zákonem o ochraně spotřebitele, insolvenčním zákonem, zák. č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi v aktuálním znění (dále jen „o finančním arbitrovi“), zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení v aktuálním znění (dále jen „o rozhodčím řízení“), o spotřebitelském úvěru, zák. č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zák. č. 64/1986 Sb., zák. č. 526/1990 Sb., o cenách v aktuálním znění a mnohé další.

8.1. Ochrana spotřebitele

V OZ je ochrana spotřebitele inkorporována v hlavě V. Spotřebitelské smlouvy části první. Jednotlivá ustanovení se zabývají podmínkami uzavírání spotřebitelských smluv na dálku, možnosti odstoupení do 14 dnů a mnoha výjimkami dle ust. § 54 OZ.

Zásadní však v souvislosti s lichvou je ust. § 54a a násl. OZ o smlouvách o finančních službách, kam spadají nejčastěji spojené s lichvou půjčky a úvěry. Přímo ve zmiňovaném ust. je výčet smluv, které se týkají **bankovních, platebních, úvěrových nebo pojistných služeb.**

---

²⁰⁷ Rozhodnutí NS ČR ze dne 30.5. 2007, sp. zn. 32 Odo 229/2006. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD100726CZ.

²⁰⁸ *Věc C-498/07 P Aceites del Sur-Coosur SA v. Koipe Corporación SL: ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)*. EUR-Lex, 3. září 2009. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62007CJ0498:CS:HTML>

²⁰⁹ Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory. Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně a mnohé další.

Ochrana se zejména projevuje ve vyšších striktních podmínkách pro podnikatele, kteří musí zejména splnit zákonnou **podmínku informovanosti** v podobě informací o dodavateli, cenách, finanční službě, smlouvě, možných náhradách z garančních fondů, nebo způsobech řešení sporů, mezi které patří zejména rozhodčí řízení, oddlužení a finanční arbitr, jako mimosoudní způsoby řešení sporů.²¹⁰

Další ochrana spotřebitele je poskytována prostřednictvím zákona o ochraně spotřebitele. Zde je dána povinnost podnikatelů při prodeji výrobků a poskytování služeb. Těmito povinnostmi jsou zejména opět informační povinnost například o podstatných podmínkách půjčky, nebo úvěru a obdobných smlouvách. Dále podnikatel nesmí používat nekalé, klamavé a agresivní obchodní praktiky, kterými například může zakrývat lichevní smlouvu a výši úroků.

8.2. Spotřebitelský úvěr a lichva

Drtivá většina finančních institucí podléhá ve věci povolení, licencí a kontroly pod Českou národní banku, případně přímo pod Ministerstvo financí. Na základě mnoha zákonů a podzákoných norem dvou uvedených státních organizací je činnost finančních institucí kontrolována natolik, až by se mohlo zdát, že lichva není možná. Avšak osoby lichvářů jsou obvykle právě osoby fyzické, které ani zákonně nepodnikají a příjem z lichvy nedaní.

Spotřebitelským úvěrem je dle ust. § 1 o spotřebitelském úvěru „*odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba poskytovaná nebo přislíbená spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem.*“ Zákon se však nevztahuje na úvěry spojené s bydlením, dále a pro tuto práci podstatné na úvěry do 5.000,- Kč a nad 1.880.000,- Kč. V případě reklamy a před uzavřením smluv jsou podnikatelé povinni uveřejnit **informace** o úvěru dle přílohy č. 1 uvedeného zákona, zejm. pak RPSN, úrokovou sazbu, celkovou výši úvěru, výši jednotlivých splátek a dobu trvání úvěru.

Dalším podstatným krokem proti uzavírání lichevních smluv je dle ust. § 9 o spotřebitelském úvěru povinnost podnikatele před uzavřením smlouvy o úvěru, nebo podstatných změnách uzavřené smlouvy **posoudit schopnost spotřebitele splácet úvěr**. Informace získává podnikatel z veřejných databází, informací od spotřebitele a z dalších zdrojů. Po zjištění potřebných informací poskytne podnikatel úvěr jen tehdy, pokud je zřejmé, že spotřebitel bude schopen splácet. Nicméně v praxi bude velice komplikované dohlížet i na tyto podmínky, protože ve většině případů se podnikatelé z důvodu zisku pokoušejí vyhnout

---

²¹⁰ Blíže viz. zák. č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi v aktuálním znění; Blíže viz. Finanční arbitr. *Finarbitr.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.finarbitr.cz/cs/>

takovýmto informacím a to prostřednictvím ustanovení smlouvy, které jsou ujištěním spotřebitele, že byl seznámen s podmínkami úvěru, souhlasí s nimi a nevidí důvod, proč by nebyl v budoucnu schopen splácet úvěr.

V zákoně nalezneme ust. § 10 o RPSN blíže specifikované v příloze 5 zákona, která byla popsána výše v textu práce v pododdíle 5.3.1 Nepřiměřené úroky. RPSN představuje nejvyšší možnou sazbu úvěru, do které jsou započítány jak úroky úvěru tak také platby s tím spojené a kterou maximálně zaplatí spotřebitel.

Spotřebitel může od smlouvy **písemně odstoupit do 14 ti dnů** od sjednání smlouvy, nebo případně ode dne, kdy podnikatel takovou informaci spotřebiteli doplnil v souladu s ust. § 11 zákona. Spotřebitelský úvěr může být také **vypovězen** spotřebitelem a to s **výpovědní dobou max. 1 měsíce** což platí i pro **smlouvu o vázaném úvěru**. V případě, že spotřebitel splatí celkovou částku úvěru předčasně, náleží mu poměrné snížení přiměřené době, o kterou zaplatil dříve.

Další podstatnou ochranou spotřebitele je **zákaz užití** pro spotřebitelské úvěry **směnky nebo šeku** a to jak směnky **pro soluto**, tak i **pro solvendo**.²¹¹ Směnka je velice rychlý nástroj, jak získat peníze od dlužníka a mnozí věřitelé si toho jsou vědomi. I přes změnu doby námitek v ust. § 175 OSŘ z původních 3 dnů na nově 8 dnů s účinností od 30.4. 2013,²¹² jsou obvykle spotřebitelé ve směnečném právu nezkušení, neradí se včas s advokátem znalým směnečné problematiky a případně nemají potřebné důkazy k podání námitek, kterými by se mohli ubránit proti směnečnému platebnímu rozkazu. Právě směnek nejvíce využívají lichváři, a proto můžeme na tomto vidět podstatnou okolnost zakládající neplatnost dle ust. § 39 OZ pro rozpor se zákonem.

Aby se nedostal spotřebitel do problémů s úvěrem, měl by se ptát zejména na tyto otázky:

- 1) Jaká bude celková výše úvěru či půjčky?
- 2) Jaká je doba splácení a po kolika splátkách bude splácet?
- 3) Jaké jsou celkové náklady úvěru?
- 4) Jak vysoká je RPSN a zda je pevná, nebo vázaná na pohyblivé tržní úrokové sazbě?
- 5) Jaké jsou poplatky spojené s předčasným splacením?
- 6) Jaké jsou sankce za jakékoliv nedodržení smluvních ujednání?
- 7) Je možné od smlouvy odstoupit a za jakých podmínek?
- 8) Jaké jsou další podmínky úvěru nebo půjčky?

---

²¹¹ NEKOVÁŘ, Tomáš. *Směnka v rozhodčím řízení*: SVOČ 2011/12. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2012, Brno, 40 s., str. 7

²¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.10. 2012, sp. zn. PL. ÚS 16/2012. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD224696CZ.

8.3. Procesní ochrana spotřebitele

Kromě trestního a občanskoprávního soudního řízení je možné mimosoudní řízení. Dvě z níže uvozených alternativ jsou řízení před státním orgánem a jedna, tj. rozhodčí řízení je řízení před soukromou osobou na základě oprávnění udělené státem. Další možnosti ochrany spotřebitele jsou obrátit se na Českou obchodní inspekci (dále jen „ČOI“), nebo na ČNB, či přímo na orgány činné v trestním řízení, tj. policii nebo státní zastupitelství.

8.3.1. Finanční arbitr

Finanční arbitr je organizační složkou státu, který vznikl k 1.1. 2003 na základě zákona o finančním arbitrovi v ČR v rámci harmonizace českého práva s právem EU. Tento orgán řeší bezplatně spory mezi spotřebiteli a podnikateli, kteří se zabývají finančními službami uvedenými v § 1 o finančním arbitrovi. Řízení je zahájeno dle ust. § 8 o finančním arbitrovi na základě **návrhu** spotřebitele, který je ve sporu s podnikatelem. Omezení rozhodování arbitra je pouze v taxativních případech § 9 o finančním arbitrovi, tj. res iudicata, litispendence a pokud spor vůbec nenáleží do působnosti arbitra. Také je nutné ve spojitosti s lichvou uvést, že **finanční arbitr není oprávněn rozhodovat spory**, které vznikly mezi spotřebiteli a věřiteli nebo zprostředkovateli spotřebitelského úvěru, pokud k jejich vzniku nedošlo při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru.

Řízení je ústní jen na návrh, nebo z vlastního podnětu arbitra a je prováděno mnohými zásadami soudního řízení. Arbitr rozhoduje ve věci samé **nálezem** dle ust. § 15 o finančním arbitrovi, proti kterému lze podat **námítky** do 15- ti dnů od doručení písemného nálezu. Včas podané námítky mají **suspenzivní účinky** a rozhoduje o nich opět arbitr. Ten může nález potvrdit, nebo změnit. Takové rozhodnutí je konečné a nabývá **právní moci** doručením a není-li doby k plnění je i **vykonatelné**. Náklady si každá strana hradí sama.

8.3.2. Rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení je řízením o majetkových sporech před nezávislým rozhodcem na základě zák. č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů v aktuálním znění (dále jen „o rozhodčím řízení“). Podmínkou pro toto řízení je platně uzavřená **samostatná rozhodčí smlouva** dle ust. § 3 odst. 3 zákona²¹³ a musí jít o spor který je **arbitrabilní**, tj. jedná se o **majetkový spor**, o kterém je možné uzavřít **smír** dle ust. § 99

---

²¹³ NOVÁK, Petr a Veronika IVANOVÁ. Rozhodčí smlouva se spotřebitelem ve světle novely ZRŘ. *Epravo.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodci-smlouva-se-spotrebitelem-ve-svetle-novely-zrr-84546.html>

OSŘ.²¹⁴ Smlouvou vybraní rozhodci pro řešení sporu musejí být zapsaní do **seznamu rozhodců pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv**, který vede Ministerstvo spravedlnosti. Podmínkou je **lichý počet rozhodců** minimálně v počtu tří osob.

Rozhodčí řízení je zahájeno na návrh, **žalobou** jedné ze stran a obvykle bývá ústní. Strany se vyjádří k danému sporu a rozhodce po provedeném dokazování, výslechu navržených svědků na základě platných hmotněprávních předpisů vydá rozhodnutí v podobě **rozhodčího nálezu**, nebo **usnesení**. Ve spotřebitelských sporech se vždy musí rozhodci řídit stanovenými předpisy na ochranu spotřebitele. Celé rozhodčí řízení je mířeno k uzavření dohody účastníků v podobě smíru a je obvykle rychlejší a za určitých podmínek i levnější, než soudní řízení. V případě, že se strany nedohodnou, rozhodnou rozhodci i o nákladech řízení včetně poplatků za řízení. **Přezkoumání** nálezu je možné, jen pokud se na tom strany dohodnou. V případě rozhodnutí, které není možné nechat přezkoumat dle ust. § 27 o rozhodčím řízení, nebo marně uplynula lhůta pro přezkum, nabývá doručením **účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný**.

Pro spory z lichvy je rozhodčí řízení možným způsobem řešení. Nicméně jen pokud s tím budou strany souhlasit. Nelze někoho proti jeho vůli nutit, pokud není již podepsaná rozhodčí smlouva. V souvislosti s tím je však nutné uvést, že mnoho lichvářů užívalo a užívá rozhodčí řízení pro rychlé vymožení svých peněz a ani v tomto případě se nezabývají autonomií vůle. Dokonce v minulosti byli někteří rozhodci, kteří nerozhodovali nestranně a naopak byli nástrojem lichváře. V důsledku zpřísnění podmínek od novely k 1.4. 2012, lze hovořit o lepších podmínkách pro spotřebitele.

8.3.3. Oddlužení spotřebitele

Institut oddlužení dle ust. § 389 IZ, je způsob uhrazení vzniklých závazků v době do 5 let a uhrazení minimálně ca. 30% dluhů. Oddlužení je možné pouze za splnění určitých kumulativních podmínek, kterými jsou:

- a) **Dlužník, který není podnikatelem podle ust. § 2 odst. 2 ObchZ.**
- b) **Dlužník nemá dluhy z podnikání.**

Podmínkou přípustnosti subjektu pro způsob řešení insolvence oddlužením, tj. **nepodnikatele**, se zabýval Nejvyšší soud ČR, kdy konstatoval, že: „*Ustanovení § 389/1 IZ, které hovoří o dlužníku, který není podnikatelem, je nutno vykládat (v souladu s judikaturou) jednak tak, že dlužník nesmí v době podání návrhu být zapsán v živnostenském (nebo jiném*

---

²¹⁴ NEKOVÁŘ, Tomáš. *Směnka v rozhodčím řízení*: SVOČ 2011/12. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2012, Brno, 40 s., str. 25.

obdobném) rejstříku, jednak tak, že oddlužením nemohou být řešeny dluhy, které mají svůj původ v podnikání dlužníka.²¹⁵

K další z podmínek, tj. aby **dluhy nebyly z podnikání** se vyslovil Nejvyšší soud ČR tak, že: „To, zda existuje rozumný důvod nepokládat při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení nebo při rozhodování o tom, zda se oddlužení schvaluje, za překážku bránící uplatnění institutu oddlužení neuhrazený dluh z dlužníkovy dřívějšího podnikání, insolvenční soud uváží vždy především s přihlédnutím k:

- 1) době vzniku konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání,
- 2) době ukončení dlužníkovy podnikání,
- 3) četnosti neuhrazených dlužníkovy závazků (dluhů) z podnikání,
- 4) výši konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužníkovy závazků,

tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení.²¹⁶

Dlužník podává sám **návrh na povolení oddlužení** společně s **insolvenčním návrhem** dle ust. § 390 odst. 1 IZ **na formuláři** dle § 391 odst. 3 IZ s taxativně uvedenými náležitostmi § 391 odst. 1 IZ a k návrhu přiloží přílohy dle ust. § 392 odst. 1 IZ. Pokud má dlužník manžela, je nutný na návrhu i podpis manžela, který musí výslovně uvést souhlas s oddlužením.

Pokud dlužník splní veškeré podmínky, soud schválí oddlužení a jeho způsob, kterým může být dle § 398 odst.1 IZ zpeněžení majetkové podstaty, nebo plnění splátkového kalendáře. V případě zpeněžení majetkové podstaty se postupuje dále dle ust. § 283 IZ. V případě splátkového kalendáře platí dlužník měsíční splátky po dobu 5 let. Pak se na něj hledí jako osoby bez dluhů. Účinnost schválení oddlužení nastává zveřejněním v insolvenčním rejstříku. S tímto datem je také spojena nemožnost provést na majetek a příjmy dlužníka exekuci a výkon soudního rozhodnutí odlišný od rozhodnutí insolvenčního soudu.

---

²¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2011 sp. zn. 29 Nscr 11/2009. [online]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/29NSCR11/2009>.

²¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008, 29 NSČR 3/2009-A.: KSOS 34 INS 625/2008, 29 NSČR 3/2009-A-59. [online]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/KSOS34INS625/2008>.; Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. 29 NSČR 3/2009-A. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD154666CZ.

8.3.4. Česká obchodní inspekce

Česká obchodní inspekce (dále jen „ČOI“) je zřízena na základě zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci v aktuálním znění (dále jen „ZČOI“). A je orgánem státní správy podřízeném Ministerstvu průmyslu a obchodu. ČOI se člení na ústřední inspektorát a podřízené inspektoráty. ČOI kontroluje dovoz a prodej výrobků a služeb na českém trhu. Kontroluje dodržování podmínek, jakosti, zdravotní nezávadnost, označování a na základě kontrol zjišťuje porušení předpisů a následně za tyto dává napomenutí, nebo pokuty do výše 50 mil. Kč. Pro postup ČOI se použije SŘ.

ČOI se může s lichvou setkat zejména u zastaváren, kde takové obchody bývají velice obvyklé. Zastavárnici vydělávají například na tom, že přijmou do zástavy movité i nemovité věci dle ust. § 152 a násl. OZ, oproti nim vyplatí původnímu majiteli jen zlomkovou částku jejich hodnoty a na základě smlouvy o půjčce²¹⁷ s nimi sjednají úroky obvykle týdenní, nebo měsíční. A ačkoliv se zdá úrok nízký, například 1 % p.d.,²¹⁸ 3 % p.sept.,²¹⁹ 5 % p.sept.,²²⁰ 10 % p.m.,²²¹ tak roční úrok je podstatně vyšší, než jaké jsou požadovány bankami. V uvozených případech se jedná o úrok ve výši, 3778 % p.a., 465 % p.a., 1264 % p.a. a 214 % p.a. Aby však byla naplněna lichva, je nutné aby zastavárnici věděli, že jejich dlužník jedná v rozumové slabosti, tísní, nezkušenosti, stavu rozrušení. To však můžeme vyloučit i přes předpoklad racionálních úvah zastavárníků o důvodech jednání takových osob. Obvykle jednájí striktně o podmínkách smlouvy a nikoliv o důvodech. I přes to ČOI někdy v takových případech zasahuje, pokud nejsou například spotřebitelé dostatečně informováni.

---

²¹⁷ **Půjčka** je **reálný** kontrakt, kdy peníze přecházejí ihned při uzavření smlouvy. Na rozdíl **úvěr** je kontrakt **kauzální**, protože je zde možnost čerpat poskytnuté peníze, dispozice s prostředky přejde v budoucnu na základě vůle oprávněného, dlužníka.

²¹⁸ Zastavárna bazar Tišnov. *Zastavarna-tisnov.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.zastavarna-tisnov.cz/jaky-je-urok>

²¹⁹ 123 zastavárna aut. [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.123zastavarna-aut.cz/>

²²⁰ I. zlínská zastavárna. *Zlin-zastavarna.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.zlin-zastavarna.cz/>

²²¹ 123 zastavárna aut. [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.123zastavarna-aut.cz/>

9. Lichva v novém občanském zákoníku a srovnání se současnou úpravou

Jak bylo uvedeno výše v textu této práce, v současné úpravě OZ není lichva obsažená a naopak v NOZ je lichva upravená společně s dalšími instituty, které doposud chyběly. **Lichvu** nalezneme v ust. § 1796 NOZ. Dalším ustanovením, které je nové oproti stávající úpravě OZ, je § 1802 a násl. NOZ o úrocích. V souvislosti s nepřiměřeným plněním je v nové úpravě ust. § 1793 NOZ **neúměrného zkrácení**. K podstatným změnám také došlo u právního pojmu půjčka, kdy nově budeme hovořit o **zápůjčce** v souladu s ust. § 2390 a násl. NOZ.

Další změny oproti stávajícímu občanskému právu jsou v základních tendencích NOZ. Například prvních 14 paragrafových zněních NOZ obsahuje vlastní soubor hlavních zásad soukromého práva. Oproti stávající úpravě NOZ zásadu rovnosti stran potlačuje a naopak prosazuje v občanském zákoníku primárně zásadu **autonomie vůle**.²²² **Smluvní autonomie vůle** je pak v návaznosti na ust. § 1 odst. 2 NOZ definovaná v ust. § 1725 NOZ.²²³ Oproti rovnosti přetrvává zásada ochrany **dobrych mravů** vycházející z § 2 odst. 3 NOZ rozvedené v ust. § 547 NOZ, které říká, že: „*právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu.*“ S tím souvisí i **zákaz zneužití práva** v § 8 NOZ, jako například prokázaná lichva dle TrZ, kterému zákonodárce neposkytuje žádnou ochranu. V souvislosti s lichvou a relativní neplatností je nutné vycházet z **presumpce poctivosti a dobré víry** dle § 7 NOZ a z toho vyplývající povinnost unesení břemene tvrzení a břemene důkazního. Při aplikaci bude posuzován každý případ individuálně na základě gramatického, či teleologického výkladu s předpokladem soudcovského dotváření práva při použití **analogie** dle § 10 NOZ. S tím souvisí i **soudcovské dotváření práva** založené na **precedentním poměřování** a odůvodňování odlišných nuancí skutkové podstaty v souladu se zásadou **legitimního očekávání** dle § 13 NOZ.²²⁴

---

²²² *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. Praha, 2011, 595 s., (s. 575 - 1169) [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf, str. 586-587.

²²³ Srovnej s: Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3.1. 2000, sp. zn. IV. ÚS 387/99. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD32004CZ.: „*Princip autonomie (§ 2 odst. 3 občanského zákoníku), zvláště pak princip smluvní autonomie, znamená, že je ponecháno zásadně na uvážení a rozhodnutí samotných subjektů, zda vůbec a s kým smlouvu uzavřou, jaký bude její obsah, jaká bude její forma a mimo jiné i jaký typ smlouvy subjekty pro konkrétní případ zvolí.*“

²²⁴ NESNÍDAL, Jirí. *Občanský zákoník I. s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb. Český Těšín: Poradce, 2012, 320 s. ISBN 978-80-7365-336-1. str. 7 – 14.*

9.1. Lichva

Lichva v NOZ je upravena v ust. § 1796 – 1797 NOZ. Prvně zmiňované ustanovení zní:

„Neplatná je smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.“²²⁵

Z úpravy je zřejmý vztah k úpravě lichvy v § 218 TrZ. Úprava obsahuje dvě pojmové podmínky, které musí být opět splněny kumulativně, aby bylo možné hovořit o lichvě:

- **zneužití** tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany
- plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v **hrubém nepoměru**.

Nestačí proto pouze zneužití tísně a dalších výše uvedených, nebo pouze hrubý nepoměr ke kterému se vztahuje ust. § 1793 NOZ neúměrného zkrácení. V důsledku toho, že se jedná o relativní majetková práva tak není zákonodárci lichva zakázaná NOZ, ale vystavena možnosti dlužníka napadnout pouze smlouvu pro **relativní neplatnost**. Tuto možnost však nemá podnikatel jako dlužník a ani jako věřitel, pokud smlouvu uzavřel při svém podnikání dle § 1797 NOZ.²²⁶ Plně se tak zde projevuje zásada profesionality podnikatele známá ze současné právní úpravy ObchZ.

Důvodem neplatnosti, jako tomu je u současné úpravy § 39 OZ, pak bude **rozpor se zákonem** dle ust. § 6 až 8 a § 547 NOZ, **rozpor s dobrými mravy** dle ust. § 547 a § 580 NOZ. Úpravu **relativní neplatnosti** pak přenesl zákonodárce ze současného ust. § 49 OZ do nového ust. § 1796 NOZ o lichvě. Jsem přesvědčen, že takové pojetí bude činit velký problém při stíhání lichvy v soukromoprávním soudním řízení zejména v souvislosti koncentrace řízení zejména dle ust. § 114c, § 118a, § 118b a § 175 OSŘ. Pro neznalost problematiky spotřebiteli bude velice časté, že se lichvě neubrání.

---

²²⁵ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 9788074004230. str. 393.

²²⁶ PRAŽÁK, Zbyněk. *Občanský zákoník: s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.: 4. relativní majetková práva (§ 1721 až § 3014), 5. ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 až § 3081)*. II.. Český Těšín: Poradce s.r.o., 2012, 320 s. ISBN 978-80-7365-338-5. str. 34

Poněvadž v NOZ nejsou definovány subjektivní pojmové znaky lichvy, tak bude interpretace a aplikace lichvy v NOZ podmíněna užitím stávající judikatury a znalostí jurisprudence, dokud se nevytvoří judikatura nová.²²⁷

9.2. Úroky

Stejně jako u lichvy ani v případě úroků nenalezneme v současné právní úpravě OZ ustanovení zabývající se úroky, nebo přímo nepřiměřenými úroky. V NOZ naproti tomu takové ustanovení nalezneme pod § 1802 a násl. NOZ, které zní:

„Mají-li být plněny úroky a není-li jejich výše ujednána, platí dlužník úroky ve výši stanovené právním předpisem. Nejsou-li úroky takto stanoveny, platí dlužník obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují banky v místě bydliště nebo sídla dlužníka v době uzavření smlouvy.“²²⁸

Tato úprava pravděpodobně vychází z ustálené judikatury. Kdy například v rozhodnutí NS ČR najdeme obdobné pravidlo:

„V rozporu s dobrými mravy je zpravidla výše úroků sjednaná ve smyslu ustanovení § 658 odst. 1 obč. zák., která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček.“²²⁹

Jedná se tak opět o právně neurčitý pojem, který však bude možné objektivně konkretizovat komparací především podmínek bank v souvislosti s § 1792 NOZ. Naproti tomu však stojí **vyvratitelná domněnka** dle ust. § 1803 NOZ, pro případy nesjednání období úročení v podobě např. p.a., p.q., p.m. jak bylo uvedeno v kapitole 5.3.1 Nepřiměřené úroky. V takovém případě je pak zákonem stanovené pravidlo počítání úroků za roční období a nemusí se jednat o rok kalendářní. V souvislosti s ust. § 605 odst. 2 NOZ lze říci, že konec období úročení bude shodný se dnem, který se shoduje s číslem dne v měsíci, ke kterému došlo k uzavření smlouvy a není-li takového dne v měsíci, tak poslední den v měsíci.²³⁰

---

²²⁷ NĚMEC, Petr. Neúměrné zkrácení a lichva dle nového občanského zákoníku. *Epravo.cz* [online]. 2012, č. 83728 [cit. 2013-03-13]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/neumerne-zkraceni-a-lichva-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-83728.html>

²²⁸ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 9788074004230. str. 394

²²⁹ Rozsudek NS ČR ze dne 15.12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004 publik. pod č. JUD27101CZ. Op. cit.

²³⁰ PRAŽÁK, Zbyněk. *Občanský zákoník II.: s komentářem*. Český Těšín: Poradce s.r.o., 2012., Op. cit. str. 36

Nově je upraveno v § 1804 NOZ placení úroků v **měně**, ve které je jistina. Doposud byly například u směnek soudně řešeny problémy s měnou u úroků. Ačkoliv jsem přesvědčen, že úprava ZSŠ dává na tento problém dostatečnou odpověď v ust. § 41 ZSŠ.

Za pozornost v souvislosti s lichvou také jistě stojí § 1806 NOZ o smluvním placení **úroků z úroků** již splatných (anatocismus, také usurae usurarum).²³¹ Stejně jako v římském právu i v českém právu byly úroky z úroků zakázány a pouze v důsledku rozhodnutí soudů bylo možné prostřednictvím **kapitalizace úroků** úročit úroky splatné a připsané k jistině.²³² Podobně tomu je i v případě ust. § 1932 NOZ jestliže dlužník svým jednáním určí, že bude plnit nejdříve jistinu.²³³

9.3. Neúměrné zkrácení

Pro případy **hrubého nepoměru** je nově konstruováno ust. § 1793 NOZ o neúměrném zkrácení (laesio enormis), které můžeme popsat, jako **ujednání stran o vzájemném plnění, kdy plnění jedné ze stran je v hrubém nepoměru k tomu, co poskytla protistrana** a tato první strana o nepoměru věděla, nebo přinejmenším musela vědět. Důkazní břemeno v takovém případě nese a musí dokázat v čem vidí hrubý nepoměr ta strana, která tvrdí neúměrné zkrácení. Naopak bude druhý ze smluvních účastníků povinen prokázat, že již při vzniku smlouvy nevěděl a nemohl vědět, že vznikne hrubý nepoměr v plněních.²³⁴ Další problém zde bude **prekluzivní jednoroční lhůta** pro uplatnění práva.

V případě že jedna strana namítne hrubý nepoměr, mají pak několik možností jak urovnat vztah.

- Vzájemná **dohoda** smluvních stran o změněn vzájemných závazků v souladu s ust. § 1790 a §1765 NOZ,
- **zrušení smlouvy** a vzájemná restituce poskytnutého plnění v souladu s ust. §1766 NOZ.²³⁵

V souvislosti s ustanovením o neúměrném zkrácení lze namítat **právní nejistotu** subjektů práva, protože nikdo neví, zda kontrakt, který uzavře na základě svého investičního předpokladu a rizika nebude napadnut a případně i zrušen. Investor podstupuje určité riziko,

---

²³¹ KATZL, Mirek. *K otázce nejvyššího přípustného úroku u smluv o půjčce a úvěru*. Op. cit., str. 24

²³² Rozsudek NS ČR ze dne 24.3. 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD26920CZ.

²³³ PRAŽÁK, Zbyněk. *Občanský zákoník II.: s komentářem*. Český Těšín: Poradce s.r.o.,2012.,Op. cit. str. 37

²³⁴ PRAŽÁK, Zbyněk. *Občanský zákoník II.: s komentářem*. Český Těšín: Poradce s.r.o.,2012.,Op. cit. str. 33.

²³⁵ Lichva a neúměrné zkrácení. *Nový občanský zákoník: účinný od 1.1. 2014* [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/smluvni-pravo/konkretni-zmeny-v-obecne-casti/lichva-a-neumerne-zkraceni.html>

kteře porovnává na základě svých zkušeností a hlavně informací. Bude nutné, aby nejlépe zákonodárce upravil, nebo případně soudy uvažily taková hlediska ve své rozhodovací činnosti v souvislosti s uvedeným ust. zejm. s případy, které budou spíše za pomyslnou hranici práva, v rozporu s dobrými mravy a zejména v souvislosti se spotřebitelskými smlouvami v duchu ust. § 1813 NOZ.²³⁶ Některé výjimky tu však jsou v ust. odst. 2 § 1793 NOZ, kdy se ust. odst. 1 nepoužije na případy nabytí na komoditní burze, při obchodu s investičním nástrojem podle jiného zákona, v dražbě či způsobem postaveným veřejné dražbě naroveň, ani pro případ sázky nebo hry, anebo při narovnání nebo novaci, pokud byly poctivě učiněny.

---

²³⁶ NĚMEC, Petr. Neúměrné zkrácení a lichva dle nového občanského zákoníku. *Epravo.cz* [online]. 2012, č. 83728 [cit. 2013-03-13]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/neumerne-zkraceni-a-lichva-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-83728.html>, Op. cit.

10. Komparace české a zahraniční právní úpravy

V důsledku odlišného přístupu tvoření a nalézání práva došlo i přes recepci římského práva k podstatným rozdílům kontinentálního a anglosaského právního systému. Hlavní důvody rozdílů dnešních úprav jednotlivých států můžeme sledovat v sociálních a jiných problémech společnosti, které byly a jsou pro jeden stát více aktuální, než-li pro druhý. To můžeme pozorovat i na právní úpravě stíhání neplatnosti lichvy a jí podobných smluv.

Ačkoliv jsme právní úpravou z historického hlediska nejbližší právní úpravě Rakouska, tak bohužel ani jejich právní řád neobsahuje lichvu v soukromém právu a stejně jako tomu je i v současné účinné české úpravě, znají lichvu jen v trestním právu. V případě rakouské úpravy není také stanovena maximální přípustná hranice úrokové míry.²³⁷

10.1. Komparace právní úpravy s úpravou SRN

Úprava německého práva je nám po úpravě rakouského práva jedna z nejbližších v důsledku historického vývoje právních řádů. Jedná se o kontinentální právní systém vytvořený mimo jiného na recepci římského práva.

Německý občanský zákoník, **Bürgerliches Gesetzbuch** (dále jen „BGB“) ve svém ust. § 138 odst. 2²³⁸ obsahuje úpravu lichvy, která je tímto ustanovením zakázána pod absolutní neplatností a je lex specialis k ust. odst. 1 stejného paragrafu, které se zabývá neplatností pro rozpor s dobrými mravy. Podobně jako tomu je v současné úpravě ust. § 37, 39 a § 49 OZ, nebo úpravy lichvy a neúměrného zkrácení v NOZ, tak i v případě lichvy v BGB je možné nejsou-li naplněny podmínky lichvy podřadit pod obecné ustanovení odstavce č.1 § 138. Ustanovení lichvy zní v překladu takto:

„Neplatný je zejména právní úkon, kterým osoba využívá tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti, rozumové slabosti nebo značné slabosti vůle druhého a nechá na sebe nebo třetí osobu převést nebo si dát slíbit poskytnutí plnění v hrubém nepoměru.“

Z přeloženého ust. § 138 odst. 2 BGB vidíme velmi silnou podobnost s naší úpravou TrZ a NOZ. Podobně jako lichva v českém řádu je i lichva v BGB založena na několika kumulativních podmínkách:

---

²³⁷ BARONE, Raffaella, Roy CERQUETI a Anna Grazia QUARANTA. *Illegal finance and usurers behaviour. European Journal of Law and Economics - EUR J LAW ECON* [online]. 2012, č. 2, s. 1-13 [cit. 2013-03-16]. DOI: 10.1007/s10657-010-9183-x. Dostupné z: <http://65.54.113.26/Publication/48164340/illegal-finance-and-usurers-behaviour>, str. 4

²³⁸ *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB): Allgemeiner Teil. BGB* [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.buergerliches-gesetzbuch.info/bgb/138.html>

- 1) Plnění v **hrubém nepoměru**,
- 2) **zneužití** tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti, rozumové slabosti nebo značné slabosti vůle druhého.

Stejně jako i v TrZ a NOZ obsahuje ustanovení poslední část o **palichvě**, kterou stíhá neplatností stejně jako lichvu samotnou. Lichva je dle ust. BGB **úmyslným jednáním** a stejně jako v českém právu může být jednání úmyslné i jen pouze vědomé, stejně tak má německé právo lichvu i v trestním zákoníku německém.

Nepřiměřené plnění v hrubém nepoměru v BGB je stejně jako v české úpravě neurčitý právní pojem a je tak ponechán judikatuře a jurisprudenci. U úroků platí základní sazba dle ust. § 246 a 247 BGB, ze které vycházejí ostatní úrokové sazby, kdy je možné v souladu s ustálenou judikaturou stanovit, že **ca. od 30 % p.a.** se jedná o hrubý nepoměr spotřebitelských úvěrů. U finančního leasingu je zjevně nepřiměřená úroková sazba vyšší než **50 % p.a.**²³⁹

10.2. Komparace právní úpravy s úpravou Švýcarska

Švýcarské právo vychází z recepce římského práva a jedná se o kontinentální právní systém, který je determinovaný právem německým, francouzským, italským a lichtenštejnským v důsledku polohy státu.

Švýcarský **Zivilgesetzbuch** (dále jen „ZGB“)²⁴⁰ byl jedním z více evropských občanských zákoníků, které byly předlohou NOZ. Pod odstavcem 2. článku 2. ZGB je ustanovení o **ochraně jednání v dobré víře**. Mimo jiného nalezneme v ZGB část nazvanou **nepřípustné zvýhodnění**. Jestliže osoba získá plnění v hrubém nepoměru při **úmyslném, či alespoň vědomém zneužití u druhého tísně, nouze, lehkomyšlnosti a nezkušenosti, může v rámci relativní neplatnosti požadovat poškozená strana restituci doposud poskytnutých plnění**. Podobně jak je judikováno soudy ČR, je dle ZGB potřeba posuzovat objektivně plnění podle podobných podmínek ve stejném čase a místě. Stejně jako v právní úpravě ČR, je nutné dle ZGB aby vedle objektivních znaků lichvy byl kumulativně splněn alespoň jeden subjektivní znak lichvy, kterými jsou v ZGB také alkohol a návykové látky, vyčerpání, překvapení apod.²⁴¹

---

²³⁹ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.Op. cit.. str. 51 – 52.

²⁴⁰ Schweizerisches Zivilgesetzbuch. *Schweizerische Eidgenossenschaft* [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/index.html>

²⁴¹ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.Op. cit.. str. 50.

10.3. Komparace právní úpravy s úpravou Francie

Francouzský právní systém je stejně jako tomu je u německého a švýcarského kontinentální, založený na psaném právu.

Ve Francii platí od roku 1804 francouzský občanský zákoník *Code civil français*²⁴² zvaný též *Code Napoleon* (dále jen „CC“), na kterém se údajně podílel při kodifikaci i sám Napoleon Bonaparte. V CC jsou obsaženy například právní pojmy úpravy smluvní volnosti. Prvním je *lésion* (nepřiměřené zvýhodnění) a *usuræ* (lichva). **Nepřiměřené zvýhodnění** je podobné úpravě v ust. § 1793 NOZ o neúměrném zkrácení. V ust. čl. 1118 CC je uvedeno, že nepřiměřené zvýhodnění není vadou smlouvy, jestliže nestanoví něco jiného zákon. Čímž je myšlena normativní úprava právních vztahů jako jsou např. **vypořádání dědictví** dle ust. čl. 887 CC, s **nezletilci** čl. 1305 CC, kdy postačí namítnou jakékoliv znevýhodnění, nebo **kupní smlouva s předmětem prodeje v pozemku** dle čl. 1647 CC, pro kterou je presumováno neúměrné zkrácení aniž by musel být naplněn subjektivní znak lichvy. Naopak je zde **zákonné minimum prodejní ceny** ve výši 7/12 tržní hodnoty nemovitosti pod pohrůžkou relativní neplatnosti namítnuté prodávajícím a pokud nabyvatel po apelu nedoplatí kupní cenu do výše 9/10.²⁴³

Druhý zmiňovaný právní pojem, pojem **lichvy**, je zejména orientován na vysoké úroky a speciální ochranu poskytuje spotřebitelský zákoník v podobě zákazu vyššího úroku jak 4/3 střední hodnoty úrokové sazby stanovené centrální bankou. Podobně jako tomu bylo i v české historii s Císařskými nařízeními o lichvě, tak i ve Francii byly vydány jedny z prvních proti lichevních zákonů, které stanovily úrokovou sazbu vázanou na průměrnou, či obdobnou úrokovou míru za obdobných podmínek poskytovaných ve stejném místě a čase.²⁴⁴

10.4. Komparace právní úpravy s úpravou USA

Právní systém Spojených států amerických (dále jen „USA“) je typickým anglosaským či anglo-americkým) právním systémem, kdy vedle psaných zákonů, jsou hlavní normativní pravidla vytvářena soudní praxí prostřednictvím **precedentů**. Problémem USA je, že jelikož se jedná o **federaci** s 50 státy, je zde velké množství různorodých právních systémů se svými

---

²⁴² Code civil. legifrance.gouv.fr: le service public de la diffusion du droit, [online]. 2013, [cit. 2013-03-22].

Dostupné z:

http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=01AF1788BE5F3B1073796250B708BD38.tpdjo15v_3?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20130316

²⁴³ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.Op. cit.. str. 49.

²⁴⁴ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta.Op. cit.. str. 50.

vlastními precedenty. Jediné co státy spojuje, jsou federální zákony platné na území celých USA.²⁴⁵ Právě v pozadí současné doby recese stanovuje **federální zákon**²⁴⁶ jako již nepřiměřenou úrokovou míru **dvojnásobek úrokové míry, která je maximálně přípustná v daném státě jeho zákony.**²⁴⁷

Některé státy USA jsou více tolerantní v otázce lichvy, kdy například stát Colorado má sazbu pro lichvu ve **výši 45 % p.a.** Naopak méně tolerantní stát Illinois, považuje lichvu již od 9 % p.a. Taktéž se stát od státu liší ve **způsobu stanovení** přiměřené úrokové míry. Například v Novém Mexiku je přiměřený úrok stanoven soudy, ale ve Wisconsinu je přiměřená míra spojována se smluvními podmínkami.²⁴⁸ V dalších státech se například horní úroková hranice pro půjčky stanoví vázaně na úrokové sazby stanovené federálním orgánem, samotným státem, nebo s volným floatingem cenných papírů. Bližší určení přípustných úrokových sazeb pro jednotlivé státy USA jsou uvedeny v Příloha č. 2: Úroková omezení pro půjčky v USA.

Právo v rámci institutu lichvy se vyvíjelo v různých státech USA odlišně v souvislosti se společenským cítěním determinovaného náboženstvím, složením obyvatelstva a rozvinutosti hospodářství.²⁴⁹ Ve většině států se vyžaduje k naplnění lichvy splnění tři znaků, kterými jsou:

- 1) Smlouva o půjčce,
- 2) podmínky splacení,
- 3) úroky.

Právní úkon, který je učiněn v dobré víře, nemůže vytvořit neplatnost v podobě například palichvy jako tomu je v ust. § 218 TrZ, kdy trestným může být i právě už jen palichva. Dalším pro naše chápání odlišný je pojem **jistota termínu splacení**. Pokud je ujednán přesný termín, pak se bude jednat o lichvu. A naopak se nejedná o lichvu, je-li doba

---

²⁴⁵ Usury Laws by State. *LoanBack.com* [online]. 03/02/2011 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.loanback.com/category/usury-laws-by-state/#>

²⁴⁶ The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations (“RICO”) Act, 18 U.S.C. §§ 1961-68 (1994).: Sec. 1961/6. *Ricoact.com* [online]. 2000-2013 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://ricoact.com/?page_id=122

²⁴⁷ Usury. *Usurylaw.com* [online]. 2008 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.usurylaw.com/>

²⁴⁸ BARONE, Raffaella, Roy CERQUETI a Anna Grazia QUARANTA. Illegal finance and usurers behaviour. *European Journal of Law and Economics - EUR J LAW ECON* [online]. 2012, č. 2, s. 1-13 [cit. 2013-03-16]. DOI: 10.1007/s10657-010-9183-x. Dostupné z: <http://65.54.113.26/Publication/48164340/illegal-finance-and-usurers-behaviour>, str. 4 - 5.

²⁴⁹ MEWS, Constant J. a Ibrahim ABRAHAM. Usury and Just Compensation: Religious and Financial Ethics in Historical Perspective. *Journal of Business Ethics* [online]. 2007 [cit. 2013-03-13]. DOI: 10.1007/s10551-006-9151-0. Dostupné z: http://www.academia.edu/190936/Usury_and_just_compensation_Religious_and_financial_ethics_in_historical_perspective, str. 1-5.

vracení na vůli dlužníka. Otázkou pak je kolik činí přiměřená doba. U úroků musí jít o hrubý nepoměr oproti tomu, co je stanoveno zákonem a musí zde být **úmysl** věřitele.²⁵⁰

Úprava lichvy v USA je založena zásadně na jednoduchém poměřování objektivních znaků lichvy a to zejména výši nepřiměřených úroků nad zákonem stanovenou maximální mezí. Posuzování rozporu se zákonem, dobrými mravy, nebo obcházení zákona je v řízení až sekundární. I přes to pro posouzení neplatnosti rozeznávají **nepřípustný vliv**, který můžeme definovat jako *očekávání kvalifikovaných rad slabší stranou, aniž by předpokládala nemorální jednání*. Takový vliv je přirovnáván ke vztahu rodiče a dítěte anebo banky a klienta. Nepřípustný vliv, kdy jedna osoba zneužije důvěry druhého je stíhán relativní neplatností. Dalším institutem je **nespravedlivá smlouva**, kterou by nikdo za normálních okolností nepodepsal. Obvykle je taková smlouva spojena s tísní podobně, jako tomu je u § 49 OZ a je stíhána relativní neplatností. Kromě dvou zmiňovaných ještě rozeznáváme **princip hospodářské tvrdosti**, což je něco podobného jako úmyslné zneužití hospodářské tísně a je stíháno stejně jako v předchozích případech relativní neplatností.²⁵¹

Zajímavostí je, že v USA mají pro lichevní úvěry vlastní termíny, jako například „**loan sharking**“,²⁵² nebo také „**predatory lending**“.²⁵³

Závěrem lze konstatovat, že lichva je v USA stejný problém jako jinde na světě a rozdíly mezi úpravami jednotlivých států jsou z důvodů skladby, smýšlení, náboženství a geografických podmínek společnosti jednotlivého státu. Zákonodárce nahlíží na lichvu jako lichvu úvěrovou, což lze vyzorovat z omezení v podobě stanovení maximálních úrokových sazeb, které je možné požadovat u úvěrů a to primárně stanovených na státní úrovni a sekundárně na úrovni federální.²⁵⁴ Mimo toho poskytují zákony vyšší ochranu spotřebitelům, jelikož mnoho Američanů pro svůj život na dluh zapadá do statistiky konzumní společnosti v dluhové spirále.

---

²⁵⁰ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Op. cit.. str. 44.

²⁵¹ PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. 2007 [cit. 2012-11-07]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Op. cit.. str. 46 – 47.

²⁵² Loansharking. *USAM: United states department of justice*: <http://www.justice.gov/usao/index.html> [online]. 2013, č. 9 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://www.justice.gov/usao/eousa/foia_reading_room/usam/title9/crm02086.htm

²⁵³ HANSON, Samuel a Donald P. MORGAN. *Predatory Lending?*. *Fidic.gov* [online]. 2005, s. 1-52 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: www.fdic.gov/bank/analytical/cfr/2005/may/CFRSS_2005_morgan.pdf, str. 2.

²⁵⁴ Usury. *Practical Law Company* [online]. 1990-2012 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://uk.practicallaw.com/6-507-0080>

Závěr

Práce popisuje současnou úpravu lichvy v občanském právu s historickými důvody vývoje právní úpravy ve světě a v českých zemích do dnešní podoby. Hned v počátku je etymologický rozbor vývoje slova právního institutu *lichva*. Ve kterém je uvedený závěr o původu v nejrůznějších negativních označení pro prázdnotu, falešnost a podvod, kdy až v důsledku počestění přidáním koncovky – *va* doznalo slovo lichva dnešního tvaru. Zásadním je v první kapitole rozlišení lichvy na dva základní druhy. Zaprvé **lichvu v širším slova smyslu**, kterou chápeme jako *každé jednání, při kterém jeden ze smluvních účastníků využije rozumové slabosti, tísně, lehkomyšlnosti, neznalosti, nezkušenosti, či rozrušení druhého a obohatí sebe nebo jiného, nebo si dá poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru*.²⁵⁵ Takovou lichvou je například zastřená lichva v kupní smlouvě se zpětnou koupí, kdy dlužník jako kupující kupuje od prodávajícího věřitele předmět koupě za vyšší sumu a následně dlužník prodává zpětně stejné věci věřiteli za cenu nižší. Zadruhé můžeme na lichvu nahlížet v užším slova smyslu jako na **lichvu úvěrovou**. U této lichvy je zásadní **úrok**, který je **hrubě nepoměrný** k původně poskytnutému plnění a setkáme se s ní nejčastěji pro velice jednoduché rozpoznání v podobě vysokého úroku oproti úrokům požadovaných bankami pro stejný druh půjčky v daném místě a čase vzniku lichevní smlouvy.²⁵⁶

Při pozorování sociálních aspektů jednání a vůle dlužníků k zavázání se z lichevní smlouvy i přes nepřiměřené podmínky, bylo prokázáno **zadlužení domácností v průměru od 90 do 150 tisíc Kč**.²⁵⁷ Jejímž důvodem je jednak finanční náročnost pořízení nemovitosti pro bydlení, ale ve stále větší míře i trend **žití na dluh** a kupování zbytečných spotřebních věcí. Dlužník se tak dostává do **dluhové spirály**, ze které není lehkého úniku. A obvyklé důvody takového života se zejména nacházejí v **rozmařilosti a chamtivosti** lidí.

Na základě užitých historicko právních metod bylo prokázáno, že lichva je problém starý, téměř jako lidstvo samo. Právní úprava se lišila stát od státu a jednotlivé státy lichvu buď absolutně zakazovaly, nebo naopak připouštěly přiměřené úroky což se měnilo tak jak se měnilo společenské chápání. Nejzásadnější pro společnost byl názor panovníka a církve. Příkladem může být absolutní zákaz braní úroků již **Bibli** pro křesťany a nebo zákaz braní

---

²⁵⁵ HENDRYCH, Dušan a Josef FIALA. *Právnícký slovník*. Praha: C.H. Beck, 2009, Op. cit. str. 382

²⁵⁶ Rozsudek NS ČR ze dne 15.12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27101CZ.

²⁵⁷ Průměrná rodina dluží 90 tisíc: ČT 1 - 22:30 Události, komentáře, 5.4.2004. *Www.cnb.cz* [online]. 2004, č. 1 [cit. 2013-01-15]. Op. cit.

úroků od osob stejného judaistického vyznání navzájem **Starým zákonem**. Tyto tendence byly postupem času odstraněny a v současné době jsou přiměřené úroky přípustné.

Jak bylo mnohokrát uvedeno v textu práce, tak jedinou úpravu lichvy v účinném právním řádu ČR nalezneme v § 218 TrZ. Proto při užití právní metody analogie úpravy lichvy v trestním právu k soukromému právu bylo závěrem zjištěno, že lichva vzniká zejména na základě **lichvení smlouvy**, jejímiž **objektivními znaky** jsou samotná **smlouva** a **nepřiměřené plnění**. **Subjektivními znaky** jsou pak **subjekt** a **zneužití něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení**. Nebezpečnost přečinu lichvy je poměrně nízká a zákonodárce ji trestá maximálně jen nepodmíněným odnětím svobody v délce trvání od tří do osmi let vězení při splnění speciálních skutkových znaků.

Závěrem lze říci, že **přiměřenými úroky** budou ty, které jsou přiměřené obdobným úrokům požadovaných bankami při podobných smlouvách v daném místě a čase. **Rozumová slabost** je definována zejména rozumem a vědomím dlužníka. **Tíseň** je nutné posuzovat subjektivně dle osoby dlužníka v porovnání s objektivními okolnostmi kauzy v daném čase a místě. S **nezkušeností** osoby obvykle spojené s věkem je spojen termín **lehkomyslnosti**, což můžeme přirovnat k vědomé nedbalosti. Mnohdy je člověk natolik vyveden z míry pozitivními nebo negativními událostmi života, jako je například svatba, nebo smrt osoby blízké že lze u něho konstatovat **stav rozrušení**.

Jednou z výhod trestního řízení je například **adhezní řízení**, kdy poškozený lichvou může bez nákladů soukromoprávního soudního řízení uplatnit nárok škody v případě, že bude prokázána pachateli i příčinná souvislost mezi škodou a jeho zaviněním.

Můžeme se setkat s takovými smlouvami, které není možné kvalifikovat jako trestný čin lichvy, ale pouze lichvou v soukromého práva. Následkem lichevní smlouvy je pak **absolutní neplatnost** dle ust. § 39 OZ pro **rozpor anebo obcházení zákona** a **rozpor s dobrými mravy**. Další možností je neplatnost právního úkonu v důsledku tísně spojená s **relativní neplatností** dle ust. § 49 OZ. Neplatnost lichvy je zejména vyvozována ze závěrů práce v rozporu **zejména s prolomením zásad ekvity, autonomie vůle, rovnosti smluvních stran, ekvivalentnosti plnění, zákazu zneužití práv a pasivního jednání dlužníků**.

V souvislosti s úvěry je vytvořena normativně **ochrana spotřebitelů** a to v důsledku harmonizace české úpravy s úpravou komunitárního práva EU. Podnikatelé nabízející spotřebitelský úvěr jsou povinni **informovat spotřebitele** před, při uzavření a za trvání smlouvy o úvěru o úrokových sazbách, RPSN, délce trvání, počtu splátek a mnohých dalších informacích. Podnikatelé také povinně **posuzují před sjednáním smlouvy schopnost spotřebitelů splácet**, což se však bohužel v praxi často neděje a proto je více případů, kdy

spotřebitelé žádají české soudy o **oddlužení** v rámci řešení své insolvence. Stát mimo jiného poskytuje ochranu spotřebitele prostřednictvím nezávislé organizační složky státu, **finančním arbitrem**. Který bezplatně rozhoduje spory mezi spotřebiteli a podnikateli nabízející například úvěry. Kromě soudů, finančního arbitra a oddlužení fyzických osob, je pro vyšší ochranu státem vytvořený správní orgán, **Česká obchodní inspekce**. ČOI dohlíží na regulérní podmínky podnikatelů při jednání a uzavírání smluv se spotřebiteli.

Od 1.1. 2014 se pravděpodobně stane účinným Nový občanský zákoník, který nahradí dosavadní úpravu občanského zákoníku a mnohých dalších předpisů. V rekonstrukci je již ustanovení zabývající se lichvou a dle závěrů práce vychází zejména z teleologické představy a jazykového výkladu úpravy současného trestního práva. Z toho důvodu bude lichva v konkrétní podobě i v soukromém právu. Zásadním rozdílem oproti současné úpravě je pak neplatnost lichvy. V současném právu lze zejména hovořit při naplnění všech minimálně nutných znaků lichvy o absolutní neplatnosti. Naproti tomu u nové úpravy hovoříme o **neplatnosti relativní**. To může činit **velké problémy v souvislosti s koncentrací řízení dle OSŘ** a nevznesení námitek lichvy v důsledku neznalosti práva spotřebiteli. Naproti tomu je pozitivní, že ustanovení **§ 1796 NOZ o lichvě** je koncipováno **v širším slova smyslu** a ne jen stanovením maximální úrokové míry.

Dalším ustanovením, které oproti stávající úpravě obsahuje **NOZ je § 1802 a násl. o úrocích**. V této souvislosti lze uvést závěr, že ustanovení jde směrem nastaveným rozhodovací praxí soudů. Úroky jsou zejména stanoveny pro případy neurčitosti a vycházejí ze zákonných předpisů, nebo z obvyklých v místě, čase a obdobných podmínkách. Zásadní pro novou úpravu je však možnost požadování **úroků z úroků** s podmínkou předchozí dohody. Ve smyslu užšího vytyčení lichevního ujednání směřuje ust. **§ 1793 NOZ o neúměrném zkrácení**. Umožněné snížení neúměrného plnění případně zánik úkonů podobných lichvě jsou velmi dobrým krokem k spravedlivému pojetí lichevní problematiky. Na druhou stranu však lze předpokládat právní problémy rozporu zásad autonomie vůle, pacta sunt servanda a ekvivalentního plnění. Základní problém bude v určení dobré víry soudy v budoucnu, poněvadž jen při velmi objektivní analogii současného definování dobré víry bude možné stanovit, co není v hrubém nepoměru, kterého druhá osoba dosáhla úmyslně zneužitím subjektivních znaků.

Při užití komparativní metody poznání je učiněn závěr práce o vhodnosti české právní úpravy lichvy. NOZ vychází z mnohých zahraničních právních úprav. V případě **rakouského práva** je současná úprava velice podobná, protože také neobsahuje konkrétní ustanovení v soukromém právu, pouze lze najít úpravu v právu trestním. Naopak **německé právo** obsahuje

ve svém § 138 BGB soukromoprávní úpravu, která je v širším slova smyslu lichvy a lze usuzovat blízkou podobnost s ust. § 218 TrZ a ust. § 1796 NOZ, které se jím inspirovalo. **Švýcarský ZGB** jde v úpravě plnění v hrubém nepoměru zejména směrem nepřipustného zvýhodnění v podobě relativní neplatnosti takových úkonů. S největší pravděpodobností je touto úpravou inspirováno ust. § 1793 NOZ o neúměrném zkrácení. Velice zajímavá je komparace s **francouzským Code civil**, který je účinný již od r. 1804. CC obsahuje jak ustanovení o lichvě, tak také i o neúměrném zkrácení. V tomto je si velice podobný s NOZ, ale lichva je v případě francouzské úpravy orientována na **lichvu úvěrovou prostřednictvím vázání přípustných úroků na sazbu centrální banky**. Problematiku rozporu neúměrného zkrácení se zásadou autonomie vůle řeší francouzská úprava **omezením relativní neplatnosti zákonnými příklady** zejména pro slabší strany, jako jsou dědicové, nezletilci a v případě nemovitostí jako domova a nejdražších statků v životě drtivé většiny lidí. Podobně jako tomu je i u francouzské úpravy lichvy, mají **státy USA** stanovené maximální přípustné míry. Tyto míry jsou stanoveny jak na státní úrovni, tak také na úrovni federální. Kdy úpravy jednotlivých států se liší a federální sazba je stanovena pouze jako dvojnásobek státní sazby. Zajímavé je, že právní úprava jednotlivých států USA přistupuje k lichvě různorodě. V některých státech je stanovena úroková míra okolo 9 % p.a. v jiných zase naopak až 45 % p.a. Kromě státní maximální výše sazby jsou hranice stanoveny i různě i pro různé druhy právních vztahů, kdy vyšší sazby jsou u obchodních vztahů při vysokých částkách, nebo u druhých hypoték. Naopak velice přísně a tudíž nízko jsou stanoveny sazby pro spotřebitelské úvěry. V některých státech jsou úrokové sazby sestavovány jako zákonná exaktní sazba, jinde je sazba vázaná na pohyblivý kurz bank, cenných papírů apod.

Závěrem lze shrnout, že lichva byla, je a bude problémem na celém světě, v každé době a zejména intenzita blahobytu či chudoby ve společnosti budou hlavními determinanty početnosti lichvy. Právní úprava by nebyla ani potřeba, pokud by lichva vůbec nebyla. Avšak, jelikož je a vždy bude rozdílnost mezi majetností a potřebami lidí, bude také lichva. A proto je potřeba i právní úprava lichvy. Jestli lichvu pojmout v užším či širším pojetí určují obvykle společenská chápání. Osobně se však přikláním k střední cestě užití přípustných úrokových měr vázaných na objektivně vytvářené sazby centrálních bank a současně s právní úpravou v širším pojetí, aby veškeré druhy lichvy i té zastřené, bylo možné postihnout absolutní neplatností.

Conclusion

The thesis describes the current system of usury in civil law with historical reasons regulatory developments worldwide and in the Czech lands in its present form. Right at the beginning, the word etymological analysis of the development of the institution of usury. In which the conclusion is the origin of the various negative term for emptiness, falsity and deception, when due to the addition of Czech of the ends - *va* and undergone word usury today's shape. Substantially in the first chapter of usury resolution into two basic types. First **usury in the wider sense**, which is understood as *any act in which one of the contracting parties will use intellectual weakness, distress, carelessness, ignorance, inexperience, or upset the second and enrich himself or another, or you can provide or promise fulfillment, whose value is the value of mutual benefit in gross disproportion*. Such as the usury disguised usury in the contract to repurchase the debtor as a buyer buys from seller's lender purchased item for a higher amount and then re-sells the debtor to the creditor the same thing at a lower price. Second, we can inspect usury in the strict sense as the **credit usury**. With this fundamental **interest** is usury, which is **grossly disproportionate** to that provided by the original performance and meet with her, usually for very simple recognition in the form of high interest versus interest required by banks for the same type of loan in a given place and time of usurious contract.

When observing the social aspects of the negotiations, and will bind to the debtors of usurious contract despite the unfair terms, **household debt has been demonstrated in diameter from 90 to 150 thousand CZK**. This is partly the reason the financial demands acquisition of real estate for a living, but increasingly the trend of living in debt and consumer buying unnecessary things. The debtor gets into a **debt spiral** from which no light leakage. A common reasons that life is mainly located in the **profligacy** and **greed** of people.

Based on historical and legal methods used showed that usury is an old problem, almost as humanity itself. Legislation differed from state to state and individual states either absolutely prohibited usury, or conversely allowed a reasonable interest which varied as varied social understanding. The most radical idea for the company was the ruler and the Church. Examples include the absolute prohibition of taking interest already Bibles for Christians or prohibition of taking interest from people of the same Judaic religion to other by Old Testament. These tendencies were gradually removed and are currently appropriate interest permissible.

As has often been stated in the text, the only effective treatment of usury in the legal order of the Czech Republic can be found in § 218 TrZ. Therefore, when using legal methods of treatment of usury analogy in criminal law to private law was finally found that usury arises mainly on the basis **usurious contract**, whose **objective characters** are alone **contract** and **extortionate interests**. **Subjective characters** are **subject** and **abuse one's intellectual weakness, distress, inexperience, recklessness or one's upset**. Dangerousness of the offense of usury is relatively low and the legislature than it punishes only unconditional imprisonment of from three to eight years in prison when facts meet special characters. In conclusion, the **appropriate interest** will be those that are reasonable similar interest required banks in similar contracts in a given same place and time. **Intellectual weakness** is defined mainly by reason and the knowledge of the debtor. **Distress** must be assessed subjectively by the debtor in person compared to objective circumstances cases at a given time and place. With **inexperience** persons usually associated with age and frivolity, which can be likened to recklessly. Sometimes a person is so taken aback by the positive or negative life events such as marriage, or death of a close relative that can be **one's upset**.

One of the advantages of the proceedings as the **Adhesive Procedure** which may corrupt usury without the cost of private legal proceedings to claim damages in the event that the offender demonstrated the causal link between the damage and the fault.

We can meet with such contracts, which cannot qualify as a crime of usury, but only in private law. Consequently usurious contract is then null and void under the provisions of § 39 OZ **for inconsistency or contradiction to circumvent** the law and common decency. Another option is invalid legal act because of distress associated with relative nullity under the provisions of § 49 OZ. Invalidity of usury is mainly inferred from the conclusions of the work inconsistent especially breaking the **principles of fairness, autonomy, equality of parties, performance equivalence, the prohibition of abuse of rights of borrowers and passive conduct**.

In connection with the loans is created normatively **consumer protection** as a result of the harmonization of Czech regulation with the law of EU. Entrepreneurs offering consumer credit are **required to inform** consumers before, at the conclusion of the contract and the loan interest rate, APR, duration, number of installments, and much other information. Entrepreneurs also required to be considered before signing the contract **the ability of consumers to repay**, which is unfortunately often not the case in practice, and therefore more cases where consumers demand the Czech courts for debt relief under the resolution of its insolvency. State inter alia provides consumer protection through independent organizational

units of the state, **the Financial arbitrator**. This free resolves disputes between consumers and businesses offering such loans. In addition to the courts, the Financial Arbitrator and the indebtedness for greater protection created by the state administrative authority, “**Česká obchodní inspekce**”. ČOI oversees the regular conditions for business in negotiating and concluding contracts with consumers.

From 1.1. 2014 is likely to become an **effective** New Civil Code, which will replace the existing regulation of the Civil Code and many other regulations. The recodification is already provision dealing with usury and according conclusions of this work is mainly based on a teleological interpretation of the ideas and language adjustments to the current criminal law. For this reason, in Civil code will be a specific form of usury and private law. Major difference compared to the current treatment is then void of usury. The current law can mainly speak at least meet all the necessary characters usury is **invalidity**. In contrast, the new legislation we are talking about **relative voidability**. It can be big problems in connection with the concentration procedure under the OSŘ and not to raise objections due to ignorance of the usury law by consumers. However, it is positive that § 1796 NOZ of usury is conceived in a **broader sense** and not just by setting a maximum interest rate.

Another provision that compared to the existing arrangement contains NOZ is **§ 1802 et seq. of interest**. In this context, we can cite the conclusion that the provisions set goes toward decision-making practice of the courts. Interests are especially established for cases of uncertainty and are based on legal regulations or from customary at the place, time and similar conditions. Essential for the new regulation is the possibility of claiming **interest on interest**, subject to prior agreement. In a narrower sense of precision usurious clause sought provisions of **§ 1793 NOZ disproportionate shortening**. Enabled reduction of inappropriate performance or termination of operations similar usury is a very good step towards equitable concept usurious issues. On the other hand, can be expected legal challenges against the principles of autonomy, pacta sunt servanda and equivalent performance. The basic problem with the good faith determination of the courts in the future, because only the very objective of the current definition of a good analogy of faith will be possible to determine what is in gross disproportion, which reached the second person intentionally misuse subjective characters.

When using the comparative method of knowledge is concluded work on the suitability of Czech legislation usury. NOZ is based on many foreign laws. In the case of **Austrian law** is very similar to the current arrangement because it also contains specific provisions in private law, can only be found in the treatment of criminal law. On the contrary,

German law includes, in § 138 BGB private law, which is in the wider sense of the word usury and suggests a close resemblance with the provisions of § 218 Criminal Code and the provisions of § 1796 NOZ that it inspired. **Swiss ZGB** is filling in forms in gross disproportion especially towards undue advantage in the form of relative invalidity of such acts. Most likely, this modification is inspired by the provisions of § 1793 of NOZ disproportionate shortening. Very interesting is the comparison with the **French Civil Code**, which is effective from year 1804th. CC contains both provisions on usury, and also demonstrates the disproportionate shortening. This is very similar to the NOZ, but in the case of usury French legislation focused on **credit usury** and **allowable interest rate from central bank**. The issue of disproportionate shortening contrary to the principle of autonomy arrangement solves the French legal restrictions **relative voidability** examples especially for the weaker party, such as heirs, minors and in the case of real estate as the most expensive homes and estates in the life of the vast majority of people. Similar to the French legislation of usury, also **states of the USA** have set the maximum permissible level. These rates are set by both the state level and also at the federal level. When editing individual states vary and federal rate is only twice the national interest rate. Interestingly is that the legislation of individual states of the U.S. approach to usury different ways. In some states, the rate is set around 9 % p.a. in others the contrary, up to 45 % p.a. In addition to the state maximum rate limits are determined and different for different kinds of relations, when higher rates are in business relationships in high amounts, or second mortgages. On the contrary, very strict and therefore are set low rates for consumer loans. In some states, the interest rates are compiled as exact statutory rate, the rate elsewhere floating rate tied to banks, securities etc.

We conclude that usury was, is and will be a problem throughout the world, in every age and in particular the intensity of affluence or poverty in society is the main determinants of the abundance of usury. The legislation would not even need if usury was not. However, as is, and always will be a disparity between wealth and needs of the people, will also usury. And it is therefore necessary legislation and usury. If usury accommodates the narrower or broader sense usually determine social understanding. Personally, I think that correct way is in the middle with acceptable interest rates tied to objectively rate produced by central banks and simultaneously with the legislation in a broader sense, to punish all kinds of usury and the veiled.

Seznam použité literatury

Monografie

- 1) BLACKSTONE, W. Sir: *Commentaries on the Laws of England*. Oxford, The Clarendon Press, 1765 – 1769, s.1336 [citováno dne 21.11. 2012]. Dostupné z <http://www.lonang.com>
- 2) HARVÁNEK, Jaromír a kol.. *Právní teorie*. Sv. 1. Brno: Iuridica Brunensia, 1995, 312 s. Učebnice (Iuridica Brunensia), ISBN 80-859-6423-6.
- 3) HARVÁNEK, Jaromír et al. *Teorie práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 195. 341 s. ISBN 80-210-1791-0.
- 4) HENDRYCH, Dušan a Josef FIALA. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. ISBN 9788074000591.
- 5) CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2008. 319 s. ISBN 9788072017164.
- 6) JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008, 831 s. ISBN 978-807-2016-969.
- 7) JIREČEK, H.: *Obnovené Právo a Zřízení Zemské dědičného království Českého 1627*. nákladem F. Tempského, Praha 1888.
- 8) KOTÁSEK, J.: *Úvod do směnečného práva*. Vydání první, Masarykova univerzita, Brno, 2002., 182 stran. ISBN 80-210-2855-6.
- 9) LE GOFF, Jacques. *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 85 s. ISBN 8072036572.
- 10) MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 2. opr. a dopl. vyd. Praha: Academia, 1968, 866 s.
- 11) MIŘIČKA, August. *Lichva dle císařského nařízení ze dne 12. října 1914 Ř. Z. 275*. V Praze: Tiskem Dr. Ed. Grégra a syna, 1915, 50 s.
- 12) NEKOVÁŘ, Tomáš. *Směnka v rozhodčím řízení: SVOČ 2011/12*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2012, Brno, 40 s.
- 13) NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník I. s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb. Český Těšín: Poradce, 2012, 320 s. ISBN 978-80-7365-336-1.*
- 14) NOVOTNÝ, Oto et al. *Trestní právo hmotné II., zvláštní část*. 4. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 440 s. ISBN 80-863-9567-7.
- 15) *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Šestnáctý díl*. Praha: Paseka, 1996. 1058 s. ISBN 80-718-5237-6.
- 16) *Poradce: 2012/4-5 Trestní řád s komentářem*. Český Těšín: Poradce, s.r.o, 2011, roč. 2012, 4-5. 400 s. ISSN 1211-2437.
- 17) PRAŽÁK, Zbyněk. *Občanský zákoník: s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.: 4. relativní majetková práva (§ 1721 až § 3014), 5. ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 až § 3081). II.*. Český Těšín: Poradce s.r.o., 2012, 320 s. ISBN 978-80-7365-338-5.
- 18) SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2000, xvi, 240 s. ISBN 8071793493.
- 19) SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 9788074004230.

- 20) ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. v-xiv, 1451-3586. ISBN 9788074004285.
- 21) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář I. §1-139*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009-2010, 2 v.1287 s., ISBN 97880740017892.
- 22) ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní zákon: komentář*. 5. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xx, 1582 s. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-717-9624-7.
- 23) ŠVESTKA, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník I: velký komentář § 1 - 459*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 1373 s. ISBN 9788074001086.
- 24) URFUS, Valentin. *Právo, úvěr a lichva v minulosti: uvolnění úvěrových vztahů na přechodu od feudalismu ke kapitalismu a právní věda recipovaného římského práva*. 1. vyd. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1975, 170 s.
- 25) VŘEŠŤÁL, A.: *Lichva a úrok ve světle mravouky katolické*. Cyrilo – Metodějská knihtiskárna a nakladatelství VKV. Kotrba, Praha 1899.
- 26) *Zákon proti lichvě ze dne 28. května 1881 čís. 47. Ř. Z.* V Praze: nakladatel J. Otto, 1882, 171 s.
- 27) *Zákony II/2013: sborník úplných znění zákonů obchodního, občanského a trestního práva a souvisejících předpisů k 1.1. 2013*. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2013., 736 s. ISSN 1802-8276.

Časopisecké zdroje – české

- 1) HEIN, O. Dobré mravy. *Právní rádce, měsíčník Hospodářských novin*, č. 12/2004. Ekonomia, a.s. Praha, 2004 s. 71-79, ISSN 1210-4817.
- 2) Lehkomyšlné jednání zaměstnance. *Epravo.cz* [online]. 2007, č. 50289 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/lehkomyslne-jednani-zamestnanec-50289.html>
- 3) KAFKOVÁ, Monika. Právní subjektivita. *Epravo.cz* [online]. 2001 [cit. 2013-02-25]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-subjektivita-13955.html>
- 4) KRPATA, Pavel. Slovníček pojmů směnečného práva. *Ipravnik.cz* [online]. 2001, č. 1 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obchodni-pravo/pd_9/art_3665/detail.aspx
- 5) KRPATA, Pavel. Směnka cizí na vlastní řad. *Ipravnik.cz* [online]. 2001, č. 1 [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obchodni-pravo/pd_28/art_3666/smenka-cizi-na-vlastni-rad.aspx
- 6) NĚMEC, Petr. Neúměrné zkrácení a lichva dle nového občanského zákoníku. *Epravo.cz* [online]. 2012, č. 83728 [cit. 2013-03-13]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/neumerne-zkraceni-a-lichva-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-83728.html>
- 7) NOVÁK, Petr a Veronika IVANOVÁ. Rozhodčí smlouva se spotřebitelem ve světle novely ZŘŘ. *Epravo.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodci-smlouva-se-spotrebitelem-ve-svetle-novely-zrr-84546.html>
- 8) NOVÁK, Richard. Nová právní úprava zákonných úroků z prodlení. In: *Epravo.cz* [online]. 2010, č. 64247 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nova-pravni-uprava-zakonnych-uroku-z-prodleni-64247.html>
- 9) RYSKOVÁ, S. Dluhy rostou. Uneseme je ještě?. In: *Ekonom.iHNed.cz* [online]. 2006. [cit. 2011-11-13]. Dostupný na WWW: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-20047710-rok-ve-znameni-dluhu>>. ISSN 1213-7693.

- 10) Řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům. In: *Epravo.cz* [online]. 2001, č. 1, s. 1 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rizeni-o-zbaveni-zpusobilosti-k-pravnim-ukonum-6982.html>
- 11) SALAČ, J. K historickému vývoji doktríny neplatnosti právních úkonů v oblasti rozporu se zákonem a dobrými mravy. LIT14762CZ. Systém ASPI, 1999, In: *Právník* č. 2/1999, str. 125.
- 12) SALAČ, J.: K problematice rozporu s dobrými mravy a se zákonným zákazem. LIT22454CZ, Systém ASPI, 1997, In: *Právní rozhledy* č. 10/1997.
- 13) Směnka: Blankosměnka. In: *Nadrevo.cz* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: <http://nadrevo.blogspot.com/2010/01/smenka-blankosmenka.html>
- 14) SPÁČIL, Jiří. Právní úkony učiněné pod vlivem bezprávné výhrůžky a v tísní: jejich vzájemný poměr: LIT26772CZ. In: *Systém ASPI*, 2012, 2 s.
- 15) VICHÉREK, Roman. Základní skutková podstata lichvy dle § 218 odst. 1 tr. zákoníku. In: *Epravo.cz* [online]. 2011, [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakladni-skutkova-podstata-lichvy-dle-218-odst-1-tr-zakoniku-77208.html>

Časopisecké zdroje – zahraniční

- 1) BARONE, Raffaella, Roy CERQUETI a Anna Grazia QUARANTA. Illegal finance and usurers behaviour. In: *European Journal of Law and Economics - EUR J LAW ECON* [online]. 2012, č. 2, s. 1-13 [cit. 2013-03-16]. DOI: 10.1007/s10657-010-9183-x. Dostupné z: <http://65.54.113.26/Publication/48164340/illegal-finance-and-usurers-behaviour>
- 2) COLLINS, Jackson R. Evasion and Avoidance of Usury Laws. In: *Law and Contemporary Problems*. 8.1. Durham, USA: Duke University School of Law, 1941, s. 54-72. ISSN 00239186. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1189373?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21101405328997>
- 3) MEWS, Constant J. a Ibrahim ABRAHAM. Usury and Just Compensation: Religious and Financial Ethics in Historical Perspective. In: *Journal of Business Ethics* [online]. 2007 [cit. 2013-03-13]. DOI: 10.1007/s10551-006-9151-0. Dostupné z: http://www.academia.edu/190936/Usury_and_just_compensation_Religious_and_financial_ethics_in_historical_perspective
- 4) SHAH, Prakash. INTELLIGENCE. In: *amazinghumanbody-prakash.blogspot.cz: The Human Body* [online]. 2010 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: http://amazinghumanbody-prakash.blogspot.cz/2010_05_01_archive.html
- 5) Usury. *Practical Law Company* [online]. 1990-2012 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://uk.practicallaw.com/6-507-0080>
- 6) Usury Laws by State. In: *LoanBack.com* [online]. 03/02/2011 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.loanback.com/category/usury-laws-by-state/#>
- 7) VISSER, Wayne A.M. a Alastair MCINTOSH. A Short Review of the Historical Critique of Usury. In: *Accounting, Business & Financial History*. [online]. 1998. vyd. London: Routledge, [cit. 2012-01-20], s. 175-189. ISSN 0958-5206. Dostupné z: http://www.alastairmcintosh.com/articles/1998_usury.htm
- 8) 10 Tricks Casinos Use On You. In: *Listverse.com* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://listverse.com/2010/02/09/10-tricks-casinos-use-on-you/>

Akademické závěrečné práce

- 1) DURDOVÁ, Alžběta. *Odstoupení od smlouvy* [online]. Brno, 2010 [cit. 2013-03-11]. 59 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Markéta Selucká, Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/134678/pravf_m/>.
- 2) HARVÁNEK, Jaromír. *Subjekty právních vztahů* [online]. Brno, 2009 [cit. 2013-02-25]. 75 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Roman Vaněk. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/162979/pravf_m/>.
- 3) HRDINOVÁ, Michaela. *Hodnocení bonity klienta před poskytnutím úvěru* [online]. Brno, 2010 [cit. 2012-11-19] 77 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Eva Kutová. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/254459/esf_m/>.
- 4) KATZL, Mirek. *K otázce nejvyššího přípustného úroku u smluv o půjčce a úvěru.*, Brno, 2010, 55 s. Závěrečná práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta.
- 5) KRATOCHVÍLA, Jakub. *Finanční matematika v hypotečním bankovníctví* [online]. Brno, 2013 [cit. 2013-02-08]. 51 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Petr Červinek. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/321475/esf_b/>.
- 6) PONÍŽIL, Jiří. *Ochrana slabší smluvní strany v závazkových vztazích formou zákazu lichevní smlouvy* [online]. Brno, 2007 [cit. 2012-11-07] 110 s. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/13535/pravf_r/>.
- 7) SPIROVÁ, Klára. *Autonomie vůle v soukromém právu s mezinárodním prvkem s akcentem na volbu práva.* [online]. Brno, 2009 [cit. 2012-11-19] 83 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Zdeněk Kapitán, Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/134869/pravf_m/>.
- 8) ŠTASTNÝ, David. *Možnosti modifikace zásady pacta sunt servanda v obchodních závazkových vztazích.* [online]. Brno, 2012 [cit. 2012-11-19] 58 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Josef Šilhán, Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/281881/pravf_m/>.

Internetové zdroje

- 1) ACKERMAN, James M. *Interest Rates and the Law: The History of Usury. Americans for: Fairness in lending* [online]. 2012, [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://americansforfairnessinlending.wordpress.com/the-history-of-usury/>
- 2) *Adhézní řízení. Epravo.cz* [online]. 2002, č. 1 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-17689.html>
- 3) *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB): Allgemeiner Teil. BGB* [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.buergerliches-gesetzbuch.info/bgb/138.html>
- 4) *Code civil.* legifrance.gouv.fr: le service public de la diffusion du droit, [online]. 2013, [cit. 2013-03-22]. Dostupné z: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=01AF1788BE5F3B1073796250B708BD38.tpdjo15v_3?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20130316
- 5) *Cofidis.cz* [online]. Cofidis s.r.o. 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: [http://www.cofidis.cz/osobni-uver/?codeM=IGOT401&xtor=SEC-35-GOO-\[Group_3\]-\[Var_1040\]-S\[cofidis\]&xts=221981&utm_source=Adwords_cofidisS&utm_medium=CPC&utm_term=cofidis&utm_campaign=Adwords_2012](http://www.cofidis.cz/osobni-uver/?codeM=IGOT401&xtor=SEC-35-GOO-[Group_3]-[Var_1040]-S[cofidis]&xts=221981&utm_source=Adwords_cofidisS&utm_medium=CPC&utm_term=cofidis&utm_campaign=Adwords_2012)

- 6) Česká národní banka, *Www.cnb.cz* [online]. 2003-2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/index.html>.
- 7) ČLOVĚK V TÍSNĚ, společnost při ČT, o.p.s. *Lichva: Informace pro učitele* [online]. 2002, [cit. 2013-02-23] 1 s. Dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b04zide/11.pdf>
- 8) DOCHVÁT, Pavel. *LICHVA V ROMSKÉ KOMUNITĚ*. In: *Epolis.cz* [online]. [cit. 2012-11-20]., 14 s., Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_65_1.pdf
- 9) *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. Praha, 2011, 595 s., (s. 575 - 1169) [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/OZ_Duvodova_zprava_11042011.pdf
- 10) ELLIS, Diane. The Effect of Consumer Interest Rate Deregulation on Credit Card Volumes, Charge-Offs, and the Personal Bankruptcy Rate. *Bank Trends: FDIC* [online]. 1998, roč. 98, č. 05, s. 12 [cit. 2013-01-21]. Dostupné z: http://www.fdic.gov/bank/analytical/bank/bt_9805.html
- 11) EUROPOL. *Organised Crime Report*. [online]. Belgie, 2004, 28 s. [cit. 2013-03-20]. ISBN 92-95018-32-X. Dostupné z: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/en_euorganisedcrimesitr ep2004.pdf
- 12) Ferratum.cz: More than money to everyone. *Ferratum.cz* [online]. 2005-2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <https://www.ferratum.cz/kalkulace>
- 13) *Finarbitr.cz* [online]. Finanční arbitr, 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.finarbitr.cz/cs/>
- 14) HAMPL, Mojmír. *Vývoj pohledu na úrok očima ekonoma*. *Www.cnb.cz* [online]. 2003-2013, č. 1 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/hampl_20110322_young_mbsa_forum.html
- 15) HANSON, Samuel a Donald P. MORGAN. Predatory Lending?. *Fidic.gov* [online]. 2005, s. 1-52 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: www.fdic.gov/bank/analytical/cfr/2005/may/CFR55_2005_morgan.pdf
- 16) CHUCHVALCOVÁ, Jana. Finanční vzdělanost v ČR je překvapivě nízká: Bankovníctví 26. 1. 2011 strana 12, rubrika Rozhovor. *Www.cnb.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2011/cl_11_110126.html
- 17) *Iuridictum.cz: Encyklopedie o právu* [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: http://iuridictum.pecina.cz/index.php?title=Per_annum&oldid=14092
- 18) Jak se vyvíjela dvoutýdenní repo sazba ČNB?. *Www.cnb.cz* [online]. 2013, [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/jak_se_vyvijela_dvoutydenni_repo_sazba_cnb.html.
- 19) JONES, Norman. Usury. *EH.Net Encyclopedia, edited by Robert Whaples* [online]. 2008, [cit. 2013-01-18]. Dostupné z: <http://eh.net/encyclopedia//article/jones.usury>
- 20) Lichva a neúměrné zkrácení. *Nový občanský zákoník: účinný od 1.1. 2014* [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/smluvni-pravo/konkretni-zmeny-v-obecne-casti/lichva-a-neumerne-zkraceni.html>
- 21) Loansharking. *USAM: United states department of justice*: <http://www.justice.gov/usao/index.html> [online]. 2013, č. 9 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://www.justice.gov/usao/eousa/foia_reading_room/usam/title9/crm02086.htm

- 22) Měnověpolitické nástroje. *cnb.cz* [online]. 2003-2013 [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/
- 23) Moderní úprava tradičního a vyzkoušeného. *Nový občanský zákoník: účinný od 1.1. 2014* [online]. 2013 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/obecne.html>
- 24) Nový občanský zákoník. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Nový občanský zákoník* [online]. 2011 [cit. 2012-11-14]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>
- 25) Občanský zákoník, ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník. [online] In: *Sbírka zákonů ČR*. 2012, roč. 33, 89/2012, [cit. 2012-03-20] 33. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/sb0033-2012.pdf>
- 26) Pozice České národní banky ke konzultačnímu materiálu Evropské komise ke Studii k omezení úrokových sazeb. *Www.cnb.cz* [online]. 2012, [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislative_vni_zakladna/stanoviska_cnb/download/urokove_sazby_stanovisko_cnb.pdf, 4 s.
- 27) *Provident.cz* [online]. Provident.cz, 2012 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: http://www.provident.cz/pages/lp_pujcka_provident?gclid=CI-Zm6219LUCFcVb3godFjgAnA
- 28) *Průměrná rodina dluží 90 tisíc: ČT 1 - 22:30 Události, komentáře, 5.4.2004.* *Www.cnb.cz* [online]. 2004, č. 1 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_0404_05a.html
- 29) REIFNER, Udo, Sebastien CLERC-RENAUD a Michael KNOBLOCH. *Study on interest rate restrictions in the EU: Final Report for the EU No. ETD/2009/IM/H3/87.* Brussels/Hamburg/Mannheim, [online] 432 s. [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislative_vni_zakladna/stanoviska_cnb/download/urokove_sazby_studie.pdf,
- 30) Schweizerisches Zivilgesetzbuch. *Schweizerische Eidgenossenschaft* [online]. 2013 [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/210/index.html>
- 31) SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2008/48/ES: o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS. [online]. In: *Úřední věstník Evropské unie*. 2008, L 133. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:133:0066:0092:CS:PDF>
- 32) SUM, Tomáš. *Adhezni řízení a vykonatelnost odsuzujícího rozsudku ukládajícího povinnost nahradit vzniklou škodu.* *Www.epravo.cz* [online]. 2006, č. 1, s. 1 [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-a-vykonatelnost-odsuzujiciho-rozsudku-ukladajiciho-povinnost-nahradit-vzniklou-skodu-44975.html>
- 33) SVATOŠOVÁ, Markéta. *Finanční gramotnost v ČR: Tisková konference MF a ČNB.* [online]. 2010, 20 s. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/spotrebitel/financni_gramotnost/mereni_fg_tk_20101213/financni_gramotnost_20101213_cnb_svatosova.pdf
- 34) The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations (“RICO”) Act, 18 U.S.C. §§ 1961-68 (1994).: Sec. 1961/6. *Ricoact.com* [online]. 2000-2013 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: http://ricoact.com/?page_id=122
- 35) Usury. *Usurylaw.com* [online]. 2008 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.usurylaw.com/>
- 36) Zadluženost českých domácností roste. *Gepard finance, a.s.* [online]. 2012, č. 3 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.gpf.cz/zadluzenost-ceskych-domacnosti-roste>
- 37) ZAMRAZILOVÁ, Eva. ČNB. *ČNB a ochrana spotřebitele: Seminář ČBA v PSP ČR „Cesty k omezení lichvy“.* [online]. 2009, 12 s. [cit. 2013-03-16]. Dostupné z:

- http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/zamrazilova_20091110_CBA_PS_lichva.pdf
- 38) ZAMRAZILOVÁ, Eva. ČNB. Inspirovalo nás i zahraničí, kde je dluh normou: Alena Géblová (Statistika & My č. 6/2012). [online]. 2012, č. 1 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2012/cl_12_120608_zamrazilova_statistika_a_my.html
- 39) Zastavárna bazar Tišnov. *Zastavarna-tisnov.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.zastavarna-tisnov.cz/jaky-je-urok>
- 40) 1.zlínská zastavárna. *Zlin-zastavarna.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.zlin-zastavarna.cz/>
- 41) 123 zastavárna aut. [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.123zastavarna-aut.cz/>

Právní předpisy

Ústavní zákony

- 1) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 2) Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

Zákony

- 1) Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 2) Zákon č. 47/1881 ř.z., o lichvě (Císařské nařízení z 28. května 1881 ř.z. 47).
- 3) Zákon č. 62/1886 ř.z., jímž se zrušují zákony o lichvě (Císařské nařízení ze 14. června 1868 ř.z. 62).
- 4) Zákon č. 275/1914 ř.z., o lichvě (Císařské nařízení z 12. října 1914 ř.z. 275). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 5) Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 6) Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 7) Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 8) Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 9) Zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 10) Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 11) Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 12) Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 13) Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

- 14) Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zák. č. 64/1986 Sb. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 15) Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 16) Zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 17) Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 18) Zákon č. 182/2006 Sb., zákona o úpadku a způsobech jeho řešení („insolvenční zákon“). In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 19) Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 20) Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 21) Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

Podzákoné normy

- 1) Nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatků z prodlení podle občanského zákoníku v aktuálním znění. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.
- 2) Úřední sdělení ČNB ze dne 30.12. 2010 č. 20/2010 Věst. ČNB, o aplikačním přístupu k některým ustanovením zák. č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. ČNB. *Věstník ČNB*. 30. prosince 2010, 4 s. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vestnik/2010/download/v_2010_20_22510170.pdf

Normy EU

- 1) Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. CELEX: 31985L0577.
- 2) Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. CELEX: 31993L0013.
- 3) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. CELEX: 31997L0007.
- 4) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. CELEX: 32000L031.
- 5) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. CELEX: 32002L0065.
- 6) Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2008/48/ES: o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. CELEX: 32008L0048.

Judikatura

Ústavní soud

- 1) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14.11. 1996, sp. zn. IV. ÚS 97/1996. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD31342CZ.
- 2) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 26.2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD31706CZ.
- 3) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.10. 1998, sp. zn. I. ÚS 141/1998. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD3175CZ.
- 4) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3.1. 2000, sp. zn. IV. ÚS 387/99. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD32004CZ.
- 5) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1.4. 2003, sp. zn. II. ÚS 119/01. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD32793CZ.
- 6) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.10. 2012, sp. zn. PL. ÚS 16/2012. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD224696CZ.

Nejvyšší soud

- 1) Rozhodnutí Nejvyššího československého soudu ze dne 23.2.1925, sp. zn. Zm I 705/24 publ. pod č. R 389. In: *ASPI* JUD21936CZ [právní informační systém]. Rozhodnutí (Rc) Rozh.tr č. vydání (svazku) III, ročník 1925 na str. 203-206 Poř.č. 389/1925.
- 2) Rozhodnutí Nejvyššího československého soudu ze dne 14.5. 1925, pod sp. zn. Zm II 35/25, Rt 1986/1925. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/Rt1986/1925>.
- 3) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21.8. 1925, sp. zn. Zm I 374/25. Rt 2053/1925. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/Rt2053/1925>.
- 4) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19.10.1925, sp. zn. Zm II 247/25, Vážný Rt 2147/1925 Tr. Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek ve věcech trestních, dostupný také z: <http://kraken.slv.cz/Rt2147/1925>.
- 5) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.10.1927, sp. zn. Zm II 48/27 publ. pod č. Rt 2946. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/Rt2946/1927>.
- 6) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.1998, sp. zn. 3 Cdon 41/96. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD12694CZ.
- 7) Rozhodnutí NS ČR ze dne 9.12. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1522/1996. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD12556CZ.
- 8) Rozsudek NS ČR ze dne 8.2. 2001, sp. zn. 22 Cdo 752/1999. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD25292CZ.
- 9) Usnesení NS ČR ze dne 30.5. 2001, sp. zn. 33 Cdo 350/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD69001CZ.
- 10) Usnesení NS ČR ze dne 10.7. 2001, sp. zn. 4 Tz 15/2001. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27826CZ.
- 11) Usnesení NS ČR ze dne 17.7. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2359/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD67030CZ.
- 12) Rozsudek NS ČR ze dne 25.3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 465/2000. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD71388CZ.
- 13) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.4.2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27439CZ.
- 14) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.4. 2003, sp.zn. 5 Tdo 248/2003. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27902CZ.
- 15) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.1. 2004 pod sp. zn. 5 Tdo 1282/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD26608CZ.

- 16) Rozsudek NS ČR ze dne 23.3. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1596/2002. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD82954CZ.
- 17) Rozsudek NS ČR ze dne 24.3. 2004, sp. zn. 35 Odo 101/2002. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD26920CZ.
- 18) Rozsudek NS ČR ze dne 15.12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD27101CZ.
- 19) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.1. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1282/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD26608CZ.
- 20) Rozhodnutí NS ČR ze dne 30.5. 2007, sp. zn. 32 Odo 229/2006. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD100726CZ.
- 21) Rozsudek NS ČR ze dne 29.6. 2007, sp. zn. 22 Cdo 1330/2006. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD98504CZ.
- 22) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.7. 2007, sp. zn. 29 Odo 262/2006. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD99889CZ.
- 23) Usnesení NS ČR ze dne 11.2. 2008, sp. zn. 22 Cdo 5040/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD106237CZ.
- 24) Rozhodnutí NS ČR ze dne 13.1. 2009, sp. zn. 30 Cdo 546/2008. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD144438CZ.
- 25) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. KSOS 34 INS 625/2008, [online]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/KSOS34INS625/2008>.
- 26) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. 29 NSČR 3/2009-A. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD154666CZ.
- 27) Rozhodnutí NS ČR ze dne 24.6. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4006/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD153098CZ.
- 28) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4665/2009. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD164071CZ.
- 29) Rozsudek NS ČR ze dne 18.3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 2924/2009. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD164019CZ.
- 30) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2010, sp. zn. 23 Cdo 4615/2007, In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD166936CZ.
- 31) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2011 sp. zn. 29 Nscr 11/2009. [online]. Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/29NSCR11/2009>.
- 32) Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10. 2011, sp. zn. 7 Tdo 1215/2011-19, In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD206675CZ.
- 33) Rozsudek NS ČR ze dne 31.1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 1233/2011. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD212551CZ.
- 34) Usnesení NS ČR ze dne 14.3. 2012, sp. zn. 11 Tdo 552/2011-38. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD214161CZ.
- 35) Rozsudek NS ČR ze dne 16.5. 2012, sp. zn. 31 Cdo 717/2010. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD225964CZ.
- 36) Usnesení NS ČR ze dne 9.8. 2012, sp. zn. 21 Cdo 220/2011. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD220449CZ.
- 37) Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2373/2012. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. JUD223461CZ.

Vrchní soud

- 1) Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.11. 1995 sp zn. 5 Cmo 699/1994. In: *ASPI* ID: JUD13263CZ [právní informační systém]. Rozhodnutí (Rc), Soudní rozhledy č. vydání 4, roč. 1995, str. 89.

- 2) Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5.3.1993, sp. zn. 3 Cdo 47/1992, In: ASPI ID: JUD4224CZ [právní informační systém]. Rozhodnutí (Rc) Právní rozhledy č. 4, roč. 1993, str. 125.
- 3) Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28.11.1994, sp. zn. 3 Cdo 355/1993, In: ASPI ID: JUD5147CZ [právní informační systém]. Rozhodnutí (Rc) Právní rozhledy, č. vydání 2, roč. 1994, str. 69.
- 4) Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 17.6. 2009, sp. zn. 12 Cmo 512/2008.

Krajský soud

- 1) Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 2. 2000 sp. zn. 3 To 904/99, ASPI ID: JUD15608CZ [právní informační systém]. Usnesení (Rt) uveřejněné pod číslem 5/2001 v trestní části Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek NS, č. vydání 1, roč. 2001, str. 21.

Evropský soudní dvůr

- 1) *Věc C-498/07 P Aceites del Sur-Coosur SA v. Koipe Corporación SL: ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)*. EUR-Lex [právní informační systém]. 3. září 2009. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62007CJ0498:CS:HTML>

Seznam grafů

Graf č. 1: Celkové zadlužení domácností (v mil. Kč) 20

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výpočet složeného úročení na 10 let. 58

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Rozložení výše IQ v lidské populaci 42

Seznam příloh

Příloha č. 1: Kalkulace splátek od společnosti Ferratum Czech s.r.o. 114

Příloha č. 2: Úroková omezení pro půjčky v USA..... 115

Seznam použitých zkratek

ABGB	Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský ve znění pozdějších předpisů.; Také případně pod zkratkou „OZO“.
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch.
CC	francouzský občanský zákoník <i>Code civil français</i> .
Císařské nařízení 1881	Císařské nařízení z 28. května 1881 ř.z. 47
Císařské nařízení 1914	Císařské nařízení z 12. října 1914 ř.z. 275
ČNB	Česká národní banka
ČOI	Česká obchodní inspekce
EU	Evropská unie
FO	fyzická osoba
IQ	inteligentní kvocient
IZ	Zákon č. 182/2006 Sb., zákona o úpadku a způsobech jeho řešení („insolvenční zákon“)
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod ve znění pozdějších předpisů.
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů.
OR	obchodní rejstřík
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.
OZO	ABGB.
p.a.	per annum, latinská fráze pro označení „za rok“, „ročně“.
p.d.	per diem, latinská fráze pro označení „denně“, „za den“.
p.m.	per mensem, latinská fráze pro označení „měsíčně“, „za měsíc“.
PO	právnícká osoba
p.q.	per quartale, latinská fráze pro označení „za čtvrtletí“. „za čtvrt roku“.
p.s.	per semestre, latinská fráze pro označení „za pololetí“, „za půl roku“.
p.sept.	per septimanam, latinská fráze pro označení „týdně“, „za týden“.
RPSN	Roční procentní sazba nákladů
TČ	Trestný čin.
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů.
TŘ	Zákon č. 141/1961Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů.
USA	Spojené státy americké.
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších předpisů.
ZČOI	Zákon o České obchodní inspekci.
ZGB	Švýcarský občanský zákoník - Zivilgesetzbuch.
ZSŠ	Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový v aktuálním znění.

Příloha č. 1: Kalkulace splátek od společnosti Ferratum Czech s.r.o.²⁵⁸

Částka	Doba splatnosti	Poplatek	Celkem	RPSN
500	15	100	600	8348%
1 000	15	200	1 200	8348%
2 000	15	400	2 400	8348%
3 000	15	600	3 600	8348%
4 000	15	800	4 800	8348%
3 000	21	750	3 750	4735%
4 000	21	1 000	5 000	4735%
5 000	21	1 250	6 250	4735%
6 000	21	1 500	7 500	4735%
6 000	30	1 980	7 980	3113%
7 000	30	2 310	9 310	3113%
8 000	30	2 640	10 640	3113%
9 000	30	2 970	11 970	3113%
10 000	30	3 300	13 300	3113%

Částka	Doba splatnosti	Poplatek	Celkem	Poplatek za změnu doby splatnosti na 15 dnů	RPSN
500	15	100	600	75	4757%
1 000	15	200	1 200	150	4757%
2 000	15	400	2 400	300	4757%
3 000	15	600	3 600	450	4757%
4 000	15	800	4 800	600	4757%
3 000	21	750	3 750	450	3496%
4 000	21	1 000	5 000	600	3496%
5 000	21	1 250	6 250	750	3496%
6 000	21	1 500	7 500	900	3496%
6 000	30	1 980	7 980	900	2607%
7 000	30	2 310	9 310	1 050	2607%
8 000	30	2 640	10 640	1 200	2607%
9 000	30	2 970	11 970	1 350	2607%
10 000	30	3 300	13 300	1 500	2607%

²⁵⁸ Společnost se sídlem Praha 5 - Stodůlky, Bavorská 856/14, PSČ 155 00, IČ: 278 94 690, zapsaná v Obchodním rejstříku pod sp. zn. C 124827 vedenou u Městského soudu v Praze. Ferratum.cz: More than money to everyone. Ferratum.cz [online]. 2005-2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <https://www.ferratum.cz/kalkulace>.

Příloha č. 2: Úroková omezení pro půjčky v USA²⁵⁹

	Stát	Úrokový limit	Vyjimky
1	Alabama	8%	Půjčka přes 2.000 \$
2	Aljaška	10,50%	U půjčky pod 25.000 \$ je přípustný úrok ve výši 5 % p.a. nad stanovenou sazbou stanovenou FRBSF.
3	Arizona	10%	
4	Arkansas	17%	Pro spotřebitelské úvěry je maximum 17% p.a. U ostatních úvěrů je přípustné 5 % nad diskontovou míru Federálních rezerv.
5	Kalifornie	10%	Pro nespotřebitelské úvěry je možný úrok ve výši diskontní sazby FRBSF zvýšené o 5 %.
6	Colorado	45%	Pro spotřebitelské úvěry je přípustné maximálně 12 % p.a.
7	Connecticut	12%	Pro obchodní úvěry je možný úrok až 17% p.a.
8	Delaware	5 % + diskont	Pro půjčky větší než 100.000,- \$ není stanovena maximální úroková hranice.
9	District of Columbia	24%	Pro půjčku nad 1.000,- \$ za splnění podmínek, není horní úroková hranice.
10	Florida	18 % a 25 %	Pro půjčky do 500.000,- \$ je přípustné 18 % p.a. Pro půjčky nad 500.000,- \$ je horní hranice 25 %
11	Georgia	16%	Pro půjčky od 3-250.000,- \$ je horní hranice 5 % p.m. s jednoduchým úročením.
12	Hawaii	10%	
13	Idaho	12%	
14	Illinois	9%	
15	Indiana	21%	Pro půjčky do 50.000,- \$ je horní hranice 21 %.
16	Iowa	2%+	Horní hranice úroků je ve výši 2% nad sazbou státních desetiletých dluhopisů.
17	Kansas	15%	Pro půjčky zajištěné nemovitostí je horní hranice 1,5% nad 30-ti letý fixní výnos u hypoték u bank.
18	Kentucky	19%	Pro půjčky nad 15.000,- \$ není stanoven limit.
19	Louisiana	12%	Pro hypotéky je horní úroková hranice 17 % p.a.
20	Maine	bez limitu	
21	Maryland	8%	
22	Massachusetts	20%	
23	Michigan	7%	
24	Minnesota	8%	Pro obchodní úvěry je možný úrok 4,5% nad diskontní sazbu 90-ti denních cenných papírů Minesotských federálních rezerv.
25	Mississippi	10%	
26	Missouri	10%	
27	Montana	15%	
28	Nebraska	16%	
29	Nevada	bez limitu	
30	New Hampshire	bez limitu	
31	New Jersey	16%	
32	New Mexico	bez limitu	Bez limitu jsou pouze psané smlouvy.
33	New York	16%	
34	North Carolina	16%	

²⁵⁹ Usury Laws by State. *LoanBack.com* [online]. 03/02/2011 [cit. 2013-03-16]. Dostupné z: <http://www.loanback.com/category/usury-laws-by-state/#>

	Stát	Urokový limit	Vyjimky
35	North Dakota	16%	
36	Ohio	8%	Pro půjčky do 100.000,- \$
37	Oklahoma	10%	
38	Oregon	12%	
39	Pennsylvania	12%	Horní hranice úroků do 12 % p.a. je pro půjčky do 50.000,- \$ Nad limit je pak přiměřený úrok do 36 % p.a.
40	Rhode Island	21%	
41	South Carolina	bez limitu	
42	South Dakota	18%	
43	Tennessee	24%	
44	Texas	10%	
45	Utah	bez limitu	
46	Vermont	12%	Pro hypotéky je možná úroková výše 18-20 % p.a.
47	Virginia	12%	Pro druhou hypotéku je možný 18 % p.a. úrok.
48	Washington	12%	
49	West Virginia	8%	Úrok 8 % p.a. pro půjčky, 9 % p.a. pro hypotéky.
50	Wisconsin	8%	Úrok 8 % p.a. pro půjčky, 9 % p.a. pro hypotéky.
51	Wyoming	8%	Úrok 8 % p.a. pro půjčky, 9 % p.a. pro hypotéky.

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra (ústav) a fakulta: Katedra občanského práva - Právnická fakulta

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

pro: **Tomáš Nekovář, UČO 82732**

zkratka studijního programu: M-PPV

na základě příslušných ustanovení zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), a Statutu Právnické fakulty Masarykovy univerzity Vám určují téma a zásady pro vypracování diplomové práce v magisterském studijním programu:

Název tématu: **Lichva v občanském právu**

Název tématu anglicky: **Usury in civil law**

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.

Datum zadání diplomové práce: 30. června 2012

Termíny odevzdání diplomové práce:

- v případě přihlášky ke státní zkoušce konané v jarním semestru je nutno odevzdat diplomovou práci do 31. března 2013
- v případě přihlášky ke státní zkoušce konané v prodlouženém zkouškovém období jarního semestru je nutno diplomovou práci odevzdat do 30. června 2013
- v případě přihlášky ke státní zkoušce konané ve zkouškovém období podzimního semestru je nutno diplomovou práci odevzdat do 31. října 2013
- Neodevzdá-li student diplomovou práci ve výše uvedených termínech, ztrácí právo konat všechny součásti státní zkoušky v příslušném období.

MASARYKOVA UNIVERZITA, PRÁVNICKÁ FAKULTA, Veveří 70, 611 80 Brno
tel.: +420 549 49 1211 • fax: +420 541 210 604 • www.law.muni.cz
Bankovní spojení: KB, pobočka Brno, č.ú.: 85636621/0100 • IČ: 00216224 • DIČ: CZ00216224

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

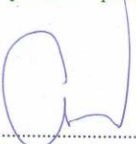
Zásady pro vypracování práce:

Diplomant se v práci zaměří na hodnotové, funkcionální a institucionální otázky spojené s pojmem lichva, který se znovu objevuje i v českém právu a získává pozici právně "obsazeného" termínu. Autor nechť se zabývá nutnými historickými konotacemi a vývojovými tendencemi tohoto pojmu. Významná pozornost by měla být zaměřena na řešení otázky lichvy v novém občanském zákoníku, potažmo (okrajově) i v dalších právních odvětvích. Při jeho právním posouzení se nelze obejít bez mezioborového studia, zejména z oblasti sociologie, etiky a ekonomie. Výstupem práce nechť je komplexní posouzení lichvy jako právního fenoménu, představujícího nástroj vymezení mravních dimenzí ekonomického chování účastníků právních vztahů.

Harmonogram zpracování diplomového úkolu:

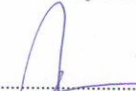
- Do 30. června 2012: Předložení osnovy práce
- Do 30. září 2012: Shromáždění podkladů pro zpracování práce
- Do 30. listopadu 2012: Zpracování konceptu práce. Udělení zápočtu z předmětu Diplomový seminář I
- Do 15. března 2013: Předložení diplomové práce k závěrečné konzultaci před vyvázáním a odevzdáním. Udělení zápočtu z předmětu Diplomový seminář II
- Předpokládá se průběžné konzultování postupu práce s vedoucím diplomové práce

Podpisy:

.....
vedoucí diplomové práce

26-07-2012

.....
datum

.....
vedoucí katedry

26-07-2012

.....
datum

.....
děkan

6-09-2012

.....
datum

MASARYKOVA UNIVERZITA, PRÁVNICKÁ FAKULTA, Veveří 70, 611 80 Brno
tel.: +420 549 49 1211 • fax: +420 541 210 604 • www.law.muni.cz
Bankovní spojení: KB, pobočka Brno, č.ú.: 85636621/0100 • IČ: 00216224 • DIČ: CZ00216224